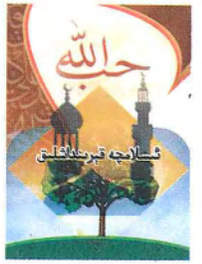
پروفېسسور ئابدۇللاھ ئاسىم تۆلۇۋان

حب الله

ئىسلامچە قېرىنداشلىق

قېرىنداشلار نەشرىياتى

ئىسلامچە قېرىنداشلىق

قېرىنداشلار نەشرىياتى

ئۇيغۇر كتاب تورىبىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

پروفېسسور ئابدۇللاھ ناسىم ئۆلۈۋان

ئىسلامچە قېرىندىشلىق

قېرىندىشلار نەشرىياتى

ئىسلامچە قېرىنداشلىق

ئاپتورى: پروفېسسور ئابدۇللاھ ناسىھ ئۇلۋان

تەرجىمە قىلغۇچى: م. قەشقەرى

مۇھەررىرى: ئا. مۇھەممەدئىمىن پىداكار

كوررېكتورى: ئا. مۇھەممەدئىمىن پىداكار

قېرىنداشلار نەشرىياتى

2013 – يىل، ئىستانبۇل

ئۇيغۇر كتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

مۇھەررىردىن ئىككى كەلىمە.....5
ئاپتور ھەققىدە.....7
تەرجىمە قىلغۇچىدىن.....9
كىرىش سۆز.....13
1- بۆلۈم، ئاللاھ يولىدىكى قېرىنداشلىق دېگەن نېمە؟.....15
2- بۆلۈم، ئاللاھ يولىدىكى قېرىنداشلىقنىڭ پەزىلەتلىرى.....21
3- بۆلۈم، ئاللاھ يولىدا قېرىنداش بولۇشۇشنىڭ شەرتلىرى.....27
4- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىق روھىنى چىڭىتىدىغان ۋاستىلار.....41
5- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ھەق-ھوقۇقلىرى.....49
6- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىدىن تارىخىي ئۆرنەكلەر.....71
7- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ شەرەپلىك كەلگۈسى يارىتىشتىكى ئەھمىيىتى.....87
8- بۆلۈم، خاتىمە.....107

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مۇھەررىردىن ئىككى كەلىمە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ئومۇمىي مۇسۇلمانلار ئىدىئولوگىيە جەھەتتىن تېگىرقاۋاتقان، پىكىر ئەنىدىزىلىرى كۆپ خىللىققا يۈز تۇتۇۋاتقان، تاللاش ۋە شاللاش باسقۇچىدا گاڭگىراۋاتقان، مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىرلىك، ئىتتىپاقلىق، قېرىنداشلىق كۈچەپ تەكتلىنىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئېنىق بۇرۇلۇش نۇقتىسىنى، يۈزلىنىشلىرىنى تاپالمايۋاتقان مۇشۇنداق بىر شارائىتتا «ئىسلامچە قېرىنداشلىق» ناملىق بۇ رىسالە بىزنى دەل ۋاقتىدا ئەھمىيەتلىك بىر پىكىر ئەندىزىسى بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

ئاپتور بۇ رىسالىسىدە ئىسلامدىكى قېرىنداشلىقنىڭ ماھىيىتى، ئەھمىيىتى ۋە ھەقىقىي قېرىنداشلىق شەكىللەندۈرۈشنىڭ ئۇسۇللىرى ھەققىدە ئەتراپلىق مۇلاھىزىلەرنى يۈرگۈزىدۇ. شۇنداقلا بۇ مەسىلىلەرگە قۇرئان ۋە ھەدىسنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ تۇرۇپ ئەتراپلىق جاۋابلارنى بېرىدۇ.

رىسالىنىڭ مەزكۇر ئالاھىدىلىكلىرىنى توغرا بايقاپ يېتەلىگەن ۋە ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرىدىمۇ مۇشۇنداق قېرىنداشلىق مېھرى، يۈكسەك بىرلىكنىڭ بولۇشىنى ئارزۇ قىلغان قېرىندىشىمىز م.قەشقەرى بۇ

رىسالىنى ئۈيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىقىپتۇ.

كەمىنە تەرجىمە نۇسخىسىنىڭ مۇھەررىرى ۋە كوررېكتورى بولۇش سۈپىتىم بىلەن بۇ رىسالىنى ئۈيغۇر مۇسۇلمانلىرى ئىچىدە، بولۇپمۇ دەۋەتچىلەر ۋە ئىمام-خاتىپلار ئىچىدە كەڭ ئومۇملاشتۇرۇش ئىنتايىن زۆرۈر دەپ قارايمەن.

ئاخىرىدا، ئاددىيغىنە بۇ خىزمەتنى پىلانلىغان، قول سىلىپ ئىشلىگەن ۋە ھەمدەمدە بولغان ھەر بىر قېرىندىشىمىزنىڭ ئىمانىغا مۇستەھكەملىك، قىيامەتتىكى ھېسابىغا ئاسانلىق تىلەپ دۇئالىرىڭلاردا ياد ئېتىپ قويۇشۇڭلارنى سورايمەن.

ـــــ ئا. مۇھەممەدئىمىن پىداكار

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

ئاپتور ھەققىدە

ئۇستاز ئابدۇللاھ ناسىھ ئۇلۇغان 1928-يىلى سۇرىيەتنىڭ ھەلەب شەھرى، قازى ئەسكەر مەھەللىسىدە تۇغۇلغان. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتىن باشلاپلا شەرىئەت ئىلمى ساھەسىدە ئوقۇغان. 1949-يىلى تولۇق ئوتتۇرىنى تاماملاپ، مىسىر ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۇسۇلۇددىن فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغان. 1954-يىلى فاكۇلتېتنى ماگىستىرلىق ئۇنۋانى بىلەن ئاخىرلاشتۇرغان. بۇ دەۋرلەر ئابدۇناسىر ھۆكۈمىتىنىڭ قالايمىقانچىلىق دەۋرى بولغاچقا، يۇقىرى ئۆرلەپ ئوقۇش ئىمكانىيىتى بولمىغان. ئۇستاز بىر مەزگىلدىن كېيىن پاكىستاندىكى سەنەد ئۇنىۋېرسىتېتىدا «دەئۋەت ۋە دەئۋەتچى ئۇقۇمى>> تېمىسىدا دىسسېرتاتسىيە ياقلاپ، دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن.

ئۇستاز 1954-يىلى مىسىردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، بىر تەرەپتىن ھەلەب تولۇق ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئىسلام پىداگوگىكا ساھەسىدە خىزمەت قىلغاچ يەنە بىر تەرەپتىن مىسىر ۋە سۇرىيەدە يامراۋاتقان دىنسىزلىق پىكىر ئېقىمىغا قارشى زور تېرىشچانلىقلارنى كۆرسەتكەن.

ئۇستازنىڭ نۇنۇق قابىلىيىتى ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، فىقھى ۋە تارىخ توغرىسىدا قەرەللىك لېكسىيەلەرنى ئۆيۈشتۇرۇپ تۇراتتى. ئۇ نۇرغۇن ئالىملار بىلەن چوڭقۇر مۇناسىۋەت ئورناتقان بولۇپ، يۇرتلار ئارا ئايلىنىپ يۇرۇپ ئالىم-ئۇلىمالارنى تەۋھىد ئەتراپىغا زىچ

ئۇيۇشۇشقا ئۇندەيتتى. 1979-يىلى ئۇنىڭغا ئىغىر سىناقلار كېلىپ، كېندىك قېنى تۆكۈلگەن ئەزىز دىيارى ھەلىبىدىن ئايرىلىشقا تۇغرا كەلدى. ئۇ يۇرتىدىن ئايرىلىپ بىر قانچە ئاي ئىئوردانىيەدە تۇرغاندىن كېيىن، سەئۇدىي ئەرەبىستانىغا قاراپ يول ئالدى. سەئۇدىي ئەرەبىستانىغا كەلگەندىن كېيىنمۇ نۇرغۇنلىغان لېكسىيەلەرگە قاتناشتى، ئىسلامىي ژورناللاردا ماقالىلارنى ئېلان قىلىپ تۇردى. مەملىكەتلىك قۇرئان كەرىم رادىئو ئۇزلىدا پىداگوگىكىغا ئائىت دەرسلىكلەرنى ئاڭلاتتى. ئۇ ۋاپاتىغا قەدەر جىددە شەھىرىدىكى پادىشاھ ئابدۇلئەزىز ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىسلام تەتقىقات كوللىگىيىسىدە تەتقىقاتچى بولۇپ ئىشلىدى. ئۇ ھاياتىدا 44پارچە كىتاب ۋە نۇرغۇن ماقالىلەرنى يازغان، كۆپلىگەن لېكسىيەلىرى مۇسۇلمانلار ئىچىدە زور ئالقىشقا ئېرىشكەن. ئۇنىڭ «ئىسلامدىكى پەرزەنت تەربىيىسى» ناملىق ئىككى قىسىملىق كىتابى ۋەكىل خاراكتېرلىق ئەسىرىدۇر.

ئۇ 1987-يىلى 29-ئاۋغۇست كۈنى سەھەر سائەت بەشتە جىددە پادىشاھ ئابدۇلئەزىز دوخۇرخانىسىدا كېسەللىك سەۋەبى بىلەن ۋاپات بولغان.

—— مۇھەررىر ئىلاۋىسى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

تەرجىمە قىلغۇچىدىن

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

نوقۇللا دوستلۇق دېگەندە، ئۇ ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ ئىجتىمائىي توپنىڭ مۇئەييەن ئورتاقلىق ئاساسىدا بىر گەۋدىلىشىشىنى كۆرسەتسە، ئىسلامدىكى دوستلۇق (قېرىنداشلىق) قۇرئان ۋە ھەدىسنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ ئىككى دۇنيالىق بەخت-سائادەتنى كۆزلەپ يولغا چىققان كارۋانلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ئۇقتۇرىدۇ.

دوستلۇق ئىنسانىيەت دۇنياسىدىكى ئىنتايىن مۇھىم تېما، دوستلۇق ھاياتلىقنىڭ ئاچچىق قىسمەتلىرىگە شېرىن تەم ئاتا قىلالايدىغان، ياتسىرىغان، يېتىمسىرىغان قەلبلەرگە ئۇنسىيەت-ئۇلپەت تۇيغۇسى بېغىشلىيالايدىغان، ئاچچىقنى تاتلىق، قاتتىقنى يۇمشاق قىلالايدىغان قۇدرەتلىك بىر كۈچ.

بەرھەق، ھېچقانداق قىممەتقاراش، ئەقىدە-ئېتىقادنى ئاساس قىلمىغان دوستلۇقنىڭ كۈچى شۇ قەدەر زور بولسا، ساپ سۈزۈك ئىسلامىي بۇلاقلاردىن سۇ ئىچكەن، ئىسلامىي ئەقىدە - ئېتىقادتىن قانات ئالغان چىن مەنىدىكى دوستلۇقنى قانداق تەسۋىرلەپ بولۇش مۇمكىن!

ۋەتىنىمىزدىكى دەۋەتچىلەر، ئۇستازلار ۋە ساۋاقداشلارنى، ئومۇمەتەن قەلبپ ئېيتقاندا ئاللاھ تائالا ۋە مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كۆرسەتمىلىرى ئاساسىدا مۇناسىۋەت شەكىللەندۈرۈپ، ساغلام ئىسلامىي جەمئىيەت بەرپا قىلىش ئارقىلىق دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئاللاھنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىشكە ئىنتىلۋاتقان ھەربىر مۇسۇلمان قېرىندىشىمنى نەزەردە تۇتۇپ بۇ رىسالىنى تەرجىمە قىلىپ چىقتىم.

شۇنىسى ناھايىتى ئېنىقكى، ۋەتىنىمىزدە دەۋەت خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان، ئاۋام مۇسۇلمانلارغا يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان سەرخىللار ئارىسىدا قېرىنداشلىق، ئۆزئارا چۈشىنىش ۋە چىن مۇناسىۋەت كۈندىن-كۈنگە ئاجىزلىشىپ، شەخسىيەتچىلىك، مەنمەنچىلىك، زىددىيەت، كۆرەلمەسلىك، پىكرىي ئىختىلاپ تۈمانلىرى قاپلاپ كەتتى. ئاۋام مۇسۇلمانلار ئىچىدە مەنپەئەتپەرەسلىك، ئۆچ-ئاداۋەت، ئاڭسىزلىق، دوست-دۈشمەننى ئېنىق پەرق قىلالماسلىق ھادىسىلىرى يامراشقا باشلىدى.

بۇ رىسالىدە ئىسلامىي قېرىنداشلىق ۋە بۇ قېرىنداشلىق ئاساسىغا قۇرۇلغان ئىسلامىي جەمئىيەت قۇرۇلۇشى كەرىم ئايەتلىرى ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىنى ئارقا كۆرۈنۈش، ئەسىرى سائادەتتە ئۆتكەن ساھابە- تابىئىينلار ۋە ئىسلام تارىخىدىكى ھەقىقىي ئىمان ساھىبلىرىنىڭ ئەمەلىي ھايات كارتىنىلىرىنى ئۆرنەك قىلغان ئاساستا يورۇتۇپ بېرىلگەن، شۇنداقلا ئىسلامىي قېرىنداشلىق

ئۇيغۇر كتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاساسىغا قۇرۇلغان ئۇلگىلىك جەمئىيەت بەرپا قىلىشنىڭ يوللىرى، قەدەم باسقۇچلىرى ئىخچام ھالدا كۆرسىتىپ بېرىلگەن بولۇپ، بۇ رىسالە مۇشۇ ساھەدە يېزىلغان ئالاھىدە ئەھمىيەتلىك ئوقۇشلۇق بولالايدۇ.

ئاخىرىدا ئاللاھ تائالادىن بۇ خالىس ئەمگىكىمنى قوبۇل قىلىشنى، ھېچقانداق ئېمتىياز، بايلىق، شان-شەرەپلەر مەنپەئەت بەرمەيدىغان قىيامەت كۈنىدە مۇشۇ ئەمگىكىمدىن نىسۋىدار قىلىشنى سورايمەن.

تەرجىمە جەريانىدا كەتكۈزۈپ قويغان، تولۇق ئىپادىلەپ بېرەلمىگەن ياكى ۋايىغا يەتكۈزەلمىگەن تەرەپلەردە ئاللاھتىن مەغپىرەت، ئوقۇرمەن قېرىنداشلاردىن ئۆزرە تىلەيمەن.

—— م. قەشقەرى

كىرىش سۆز

جىمى ھەمدۇ-سانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھقا خاستۇر. ئاللاھنىڭ سالامى ۋە رەھمىتى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ئەھلى بەيتى ۋە بارلىق ساھابىلىرىغا، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ دەۋىتىگە ۋاراسلىق قىلغان بارلىق ياخشى كىشىلەرگە بولسۇن.

بەزى ئىخلاسمەن قېرىنداشلار مەندىن ئىسلام تارىخىدىكى مۇستەھكەم ئىمان ساھىبلىرى، دەۋەتچىلەر ۋە ئىسلاھات باشلامچىلىرىنىڭ ئىش-ئىزلىرىنى ئۆرنەك قىلغان؛ مۇسۇلمانلار، بولۇپمۇ دەۋەتچىلەر ئۈچۈن ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ماھىيىتى، خۇسۇسىيەتلىرى ۋە بۇ قېرىنداشلارنىڭ ئۆز ئارا ھەق-ھوقۇقلىرى، قېرىنداشلىقنى كۈچەيتىشنىڭ مۇھىم ئامىللىرى ۋە ئۇنىڭ نەتىجىلىرىنى يورۇتۇپ بېرەلەيدىغان بىر كىتاب يېزىشىمنى تەلەپ قىلدى.

ئۇلارنىڭ تەلىپىگە بىنائەن مۇسۇلمان ياشلار ۋە دەۋەت ساھەسىدىكىلەرنىڭ ساپ ئىسلامىي قېرىنداشلىق ۋە دوستلۇق بايرىقى ئاستىدا بىرلىشىپ، ئاللاھنىڭ دىنىغا مۇستەھكەم ئىبسلىپ دىن يولىدىكى قېرىنداشلاردىن بولۇشنى ۋە ئۇلارنىڭ يۈكسەك غايىگە ئىگە بۇ سەپىردە مايماق بولۇپ قىلىشىنى ئۈمىد قىلىپ مەزكۇر

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كىتابنى يېزىپ چىقتىم.

ئاللاھتىن ئەمەللىرىمىزنى ئۆزى ئۈچۈن خالىس قىلىشىنى، مۇسۇلمانلارنى، خۇسۇسەن دىنىي دەۋەت ساھەسىدىكى ياشلارنى مېھىر-مۇھەببەتتىن سېيمالائغان، قېرىنداشلىق نۇرىغا چۆمگەن، ئۆرنەكلىك ئىسلام جەمئىيىتى بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت مۇقەددەس ۋەزىپىنى كامىل ئورۇندىش يولىدا ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ماھىيەتلىرى ۋە ئامىللىرىنى چۈشىنىپ يەتكەن ئىز باسارلاردىن قىلىپ بېرىشنى سورايمەن.

ئاللاھ ئىسلامنىڭ ئۈلۈغلىقى، مۇسۇلمانلارنىڭ شان- شەرىپى ۋە پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ ھىدايىتىنى شۇلارنىڭ قولىدا ئەمەلگە ئاشۇرسا ئەجەپ ئەمەس. بۇ ئاللاھقا ئاساندۇر، ئاللاھ سورىلىشقا، ئىلتىجا قىلىنىشقا ئەڭ لايىق زاتتۇر، بەندىلىرىنىڭ دۇئالىرىنى بەك ئىجابەت قىلغۇچىدۇر.

ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھقا بارلىق گۈزەل مەدھىيەلەرنى يوللاش بىلەن تىلەكلىرىمنى تاماملايمەن.

——— ئابدۇللاھ ناسىر ئۈلۈغ

1- بۆلۈم، ئاللاه يولىدىكى قېرىنداشلىق دېگەن نېمە؟

ئاللاه يولىدىكى قېرىنداشلىق دېگىنىمىز ئاللاه ئىخلاسمەن بەندىلىرى، پاك ئەۋلىيالىرى ۋە تەقۋادار مۇخلىسلىرىنىڭ قەلبىگە سالىدىغان ئىلاهىي نىئمەت، مۇقەددەس سۆۋغا ۋە رەببانى نۇردىن ئىبارەتتۇر.

ئاللاه تائالا بۇ هەقتە مۇنداق دەيدۇ: (ئاللاه مۇئمىنلەرنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈردى. سەن يەر يۈزىدىكى پۈتۈن بايلىقنى سەرپ قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈرەلمەيتتىڭ؛ لېكىن ئاللاه (ئۆزىنىڭ قۇدرىتى بىلەن) ئۇلارنى ئىناق قىلدى...)[1]

(ئاللاهنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمەتلىرى ئەسلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆزئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، ئاللاه دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، ئاللاهنىڭ نېمىتى بىلەن ئۆز ئارا قېرىنداش بولدۇڭلار...) [2]

قېرىنداشلىق ئىمانىي ۋە روهىي كۈچنىڭ مەهسۇلى بولۇپ، بۇ كۈچ ئىمان ۋە تەقۋادارلىقتىن ئىبارەت ئىسلامىي ئەقىدىگە ئۇلاشقان كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ئۆزئارا ئىشەنچ، هۆرمەت، دوستلۇق ۋە چوڭقۇر هېسداشلىق تۇيغۇلىرىنى پەيدا قىلىدۇ.

مانا بۇ قېرىنداشلىق مۇئمىننىڭ قەلبىدە ئۆز-ئارا هەمكارلىشىش،

---

[1] ئەنفال سۈرىسى 63-ئايەت

[2] ئالى ئىمران سۈرىسى 103-ئايەت

باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىدىن ئەلا كۆرۈش، مېھىر-شەپقەت يەتكۈزۈش، ئەپۇ قىلىش، ئېغىر كۈنلەردە ھەمدەم بولۇش، شۇنداقلا بىر-بىرىنىڭ جانلىرى، مالىرى، ئىپپەت-نومۇسلىرى ۋە ئىززىتىگە چېقىلىشتىن يىراق بولۇش قاتارلىق ئېسىل خىسلەتلەرنى يېتىلدۈرىدۇ، شۇنداقلا بۇ قەلبىتە ساپ ۋە راستچىل، سەمىمىيەت تۈيغۇلىرىنى پەيدا قىلىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىمانىنىڭ مۇھىم بىر سۈپىتى ۋە تەقۋادارلىقنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمىدۇر. چۈنكى، ساداقەتمەنلىك بولمىغان قەلبىتە تەقۋادارلىق، تەقۋادارلىق بولمىغان قەلبىتە ساداقەتمەنلىك بولمىغانىدەك، قېرىنداش بولۇشمىغان ئادەملەردە ئىمان ۋە ئىمانسىز ئادەملەردە قېرىنداشلىقمۇ بولمايدۇ.

ئاللاھ تائالا قېرىنداشلىقنىڭ پەقەت مۇئمىنلەردىلا بولىدىغانلىقىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: (مۇئمىنلەر ھەقىقەتەن قېرىنداشلاردۇر).[1]

يەنە تەقۋادارلاردىن باشقىلاردا قېرىنداشلارچە ساداقەتمەنلىكنىڭ بولمايدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: (بۇ كۈندە دوستلار بىر-بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ پەقەت (خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان) تەقۋادارلارلا ئۇنداق ئەمەس).[2]

شۇبھىسىزكى، ئىمانسىزلارنىڭ قېرىنداشلىقى شەخسىي مەنپەئەت

---

[1] ھۇجۇرات سۈرىسى 10-ئايەت

[2] زۇخرۇف سۈرىسى 67-ئايەت

ئۇستىگىلا قۇرۇلىدۇ، شۇنداقلا پاسىقلارنىڭ ساداقەتمەنلىكىمۇ مەنپەئەت توقۇنۇشىغا دۇچ كەلگەن ھامان ئۆچ-ئاداۋەتكە ئايلىنىدۇ.

ئەگەر بىر مۇسۇلماندا ئىمان ۋە تەقۋادارلىق بولۇپ ھەقىقىي قېرىنداشلىق ۋە چىن ساداقەتمەنلىك بولمىسا ئۇنىڭ ئىمانى چولتاء، تەقۋادارلىقى ساختا بولۇپ قالىدۇ.

بۇ ھەقتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى قېرىندىشىغىمۇ ياخشى كۆرمىگىچە كامىل مۇئمىن بولالمايدۇ».[1]

ئۆز ئارا دوست- بۇرادەر بولۇشقانلارنىڭ قايسى ئىشلاردا ھەمكارلىشىپ قايسى ئىشلاردا ھەمكارلاشماسلىقىمۇ شۇلاردەكى ئىمان ۋە تەقۋادارلىقنىڭ چىن ياكى ئەمەسلىكىنى ئىپادىلەپ بېرەلەيدۇ، بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: (ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار).[2]

ئىمان ۋە تەقۋادارلىق ۋۇجۇدىغا سىڭگەن كىشىلەر ئۆزىگە ئوخشاش كىشىلەر بىلەن ئۇچراشقان ھامان ئۇلارنىڭ كۆڭلى ئۇنسى-ئۇلپەتنى، سەمىمىيلىكنى ھېس قىلىدۇ، بەلكى ئۇ ئىككىسىنىڭ روھى گويا بىر روھقا ئايلىنىدۇ، دە- ئۇلارنىڭ قەلبى ماس رېتىمدا سوقۇشقا باشلايدۇ، مانا بۇ ۋاقىتتا قېرىنداشلىق مېھرى ئۇلارنىڭ تومۇرلىرىدا كۆۋجەپ، ئۇلارنىڭ قانلىرىغا سىڭىپ، ھەقىقىي دوستلۇق نۇرى

[1] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 14-بەت

[2] مائىدە سۈرىسى 2-ئايەت

ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە چاقناشقا باشلايدۇ، سەممىيەت باغچىلىرىدا ۋاپا ھىدلىرىدىن نەپەسلىنىپ، چەكسىز قېرىنداشلىقنىڭ مېھىر سايىلىرى يولىدا مۇھەببەتلىك قەدەملىرىنى تاشلايدۇ.

ئۇلار بىر- بىرىنىڭ قۇلىقىغا: مەن سەن، سەن مەن، ئىككىمىز بىر بەدەنگە چۈشكەن ئىككى روھمىز، دېگەن ھەقىقەتنى پىچىرلىشىدۇ.

ئەمما رەزىل، بۇزۇق روھ مۇئمىن روھ بىلەن ئۇچراشقاندا ئەسلىدىنلا تونۇشمىغانلىقى، يولى ئوخشاش بولمىغانلىقى ۋە ئۆز ئارا ئورتاقلىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن ھەرگىز چىقىشالمايدۇ.

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەلەم بۇ مەزمۇنلارنى مۇنداق بايان قىلىدۇ: «ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتى ئالتۇن- كۆمۈش كانلىرىغا ئوخشاپ كېتىدۇ، ئۇلارنىڭ جاھىلىيەتتىكى ياخشىلىرى دىنىي چۈشىنىپ ئىسلامغا كىرگەندىن كېيىنمۇ ياخشىلىقىنى داۋاملاشتۇرىدۇ، ئىنسانلارنىڭ روھلىرى بىر قوشۇنغا ئوخشايدۇ، ئۆز ئارا تونۇشقانلىرى چىقىشىپ قالىدۇ، تونۇشمىغانلىرى ئايرىلىپ كېتىدۇ».[1]

قېرىنداشلار! مانا بۇ ئاللاھ يولىدىكى قېرىنداشلىقنىڭ ماھىيىتىدۇر.

بۇ قېرىنداشلىق ئاللاھ ئىخلاسمەن مۇئمىن بەندىلىرىگە ئاتا قىلىدىغان ئىلاھىي سوۋغاتتۇر.

بۇ قېرىنداشلىق ئىمان بىلەن يۇغۇرۇلغان، تەقۋادارلىق بىلەن

[1] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان

زېننەتلەنگەن روھلارنى ئۆز-ئارا باغلايدىغان مۇستەھكەم بىر كۈچتۇر.

بۇ قېرىنداشلىق باشقىلارنى ياخشى كۆرۈش، ئۇلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىش، ئۆزئارا مېھرى-شەپقەت يەتكۈزۈش، ھەمكارلىشىش ۋە قىيىن ۋاقىتلاردا ياردەمدە بولۇشتىن ئىبارەت ئىجابىي پوزىتسىيەگە يېتەكلەيدۇ.

ئى ياشلار! ئىسلامىي كۆرسەتمىلەر ئايدىڭلىشىپ ھەقىقەتلەر روشەنلەشكەن بولسا ئاللاھنىڭ ماختىشىغا سازاۋەر بولغان ئاۋانگارت ساھابىلەرگە ئەگىشىپ مۇئمىنلەرگە رەھىمدىل، مۇلايىم؛ دۈشمەنلەرگە قاتتىق ۋە كۈچلۈك بۇلۇش ئۈچۈن ئىسلامىي قېرىنداشلىق دەرۋازىسىنى چېكىڭلار، قەلبىڭلاردا بۇ قېرىنداشلىق ئۆز ئورنىنى تاپسۇن، روھىڭلار بۇ قېرىنداشلىق ئوتىدا تاۋلانسۇن.

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: (مۇھەممەد ئاللاھنىڭ رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۇئمىنلەر كۈففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆز ئارا كۈيۈمچاندۇر...). [1]

[1] فەتھ سۈرىسى 29-ئايەت

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

2- بۆلۈم، ئاللاھ يولىدىكى قېرىنداشلىقنىڭ پەزىلەتلىرى

ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىلاھىي سوۋغا، سېھىرلىك بىر كۈچ، ئۇ ئىمان ۋە تەقۋادارلىقنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى. ئىسلامىي قېرىنداشلىق كۆچلۈك ئىجتىمائىي ۋە ئىجابىي تەسىرگە ئىگە. شۇنداق بولغانىكەن مۇسۇلمان ياشلار ھەقىقىي تەقۋادار مۇئمىنلاردىن بولۇش ئۈچۈن ئۆزئارا قېرىنداش بولۇششى، قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىنى ئەمەلىي تۇرمۇشلىرىدا رويابقا چىقىرىشى، ھەردائىم قېرىنداشلىق تۇيغۇسىنى ھېس قىلىپ ياشىشى لازىم. بۇ ئەمەلىيلەشتۈرۈش قىيىن جەريانلار بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ جەريانلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن، ھەقىقىي ئىسلامىي قېرىنداشلىق مەرتىۋىسىگە ئېرىشكەن كىشىلەرگە يۈكسەك شەرەپ، پەزىلەت، ئالى مەرتىۋە ۋە كۆپ ئەجرلەرنى ۋەدە قىلغان.

قېرىنداشلار! مەن سىلەرگە ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ شەرىپى ۋە قېرىنداش بولۇشقانلارنىڭ ئاللاھنىڭ ھوزۇرىدىكى مەرتىۋىسىنىڭ نەقەدەر يۈكسەك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا پەيغەمبىرىمىزنىڭ بىشارەتلىرىدىن گۈلدەستىلەر سۇنماقچىمەن:

(1) ئىسلامىي قېرىنداشلار خۇشچىراي كېلىدۇ

ئەبۇ داۋۇد ئۆزىنىڭ توپلىمىدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئاللاھنىڭ

www.ghurkitap.com

بەندىلىرى ئىچىدە شۇنداق بىر كىشىلەر باركى، ئۇلار پەيغەمبەرمۇ ئەمەس، شېھىتلەرمۇ ئەمەس، لېكىن پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلەر ئۇلارنىڭ ئاللاھ ئالدىدىكى مەرتىۋىسىگە ھەۋەس قىلىشىپ كېتىدۇ».

ساھابىلار: ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئۇلار كىم؟ بىزگە دەپ بەرسىلە دېگەندە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇلار ئارىسىدا تۇغقانچىلىق ياكى پۇل-مال مۇناسىۋىتى بولمىسىمۇ ئاللاھ يولىدا ئۆز ئارا قېرىنداش بولۇشقان كىشىلەردۇر، ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئورنى نۇر ئۈستىدە، پۇتۇن ئىنسانلار قورققان كۈندە ئۇلار قورقمايدۇ، غەمكىن بولغان كۈندە ئۇلار غەمكىن بولمايدۇ» دېگەن. [1]

(2) ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ گۈناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ

ئىمام تەبەرانىي پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىر مۇسۇلمان يەنە بىر مۇسۇلمان قېرىندىشى بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ كۆرۈشسە، ئۇلارنىڭ گۈناھلىرى خۇددى بوراندا قۇرۇق دەرەخنىڭ يوپۇرماقلىرى تۆكۈلگەندەك تۆكۈلۈپ كېتىدۇ، گەرچە ئۇلارنىڭ گۈناھلىرى دېڭىزنىڭ كۆپۈكىدەك كۆپ بولسىمۇ مەغپىرەت قىلىنىدۇ». [2]

---

[1] سۈنەن ئەبۇ داود 3-توم 288-بەت

[2] ئەلمۇئجەم ئەلكەبىر 6-توم 256-بەت

(3) ئىسلامىي قېرىنداشلار قىيامەتتە ئاللاھنىڭ ئەرشى ئاستىدا بولىدۇ

ئىمام مۇسلىم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قىيامەت كۈنى ئاللاھ مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۈچۈن قېرىنداش بۇلۇشقانلار قەيەردە؟ مەن مېنىڭ سايەمدىن باشقا سايە يوق بۈگۈنكى كۈندە ئۇلارنى ئۆز سايەم بىلەن سايىدىتىمەن».[1]

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ رىۋايەت قىلىشچە، ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئۆزىنىڭ سايىسىدىن سايا بېرىدىغان يەتتە كىشىنىڭ قاتارىدا «ئاللاھ يولىدا قېرىنداش بولۇشقان ۋە ئاللاھ يولىدا ئايرىلىشقان ئىككى ئىسلامىي قېرىنداش»[2] مۇ بار.

(4) ئىسلامىي قېرىنداشلار ئىلاھىي مۇھەببەتكە ئېرىشىدۇ

ئىمام مالىك پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئاللاھ ھەدىس قۇدۇسىدا مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ مۇھەببىتىم مەن ئۈچۈن قېرىنداش بولۇشقان، مەن ئۈچۈن (بىر-بىرىنى) زىيارەت قىلىشقان ۋە مەن ئۈچۈن پۇل-مال سەرپ قىلىشقان كىشىلەرگە خاستۇر».[3]

---

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1988-بەت .

[2] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 234-بەت، سەھىھ مۇسلىم 2-توم 715-بەت

[3] ئەلمۇۋەتتا 2-توم 953-بەت

ئىمام مۇسلىم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىر ئادەم باشقا يۇرتتىكى قەبرىنىدىشىنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ماڭغانداء، ئاللاھ تائالا بىر پەرىشتىنى ئۇنىڭ يولىدا تۇرۇپ نازارەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇ كىشى پەرىشتىنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە پەرىشتە ئۇنىڭدىن قەيەرگە كېتىۋاتقانلىقىنى سورايدۇ، ئۇ كىشى مۇشۇ كەنتتە بىر قەبرىنىدىشى بولۇپ ئۇنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىدۇ. پەرىشتە ئۇ كىشىدىن سېنىڭ ئۇ ئادەمدە ئېلىشقا تېگىشلىك مال-مۈلكىڭ بارمۇ؟ دەپ سورايدۇ، ئۇ ئادەم: ياق، لېكىن مەن ئۇ كىشىنى ئاللاھ ئۈچۈن ياخشى كۆرىمەن، دەپ جاۋاب بېرىدۇ، پەرىشتە ئۇ كىشىگە مەن ئاللاھنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، سەن خۇددى ئۇ كىشىنى ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرگەندەك ئاللاھ سېنى ياخشى كۆرىدۇ، دەيدۇ».[1]

(5) ئىسلامىي قەبرىنداشلار ئاللاھنىڭ جەننىتى ۋە رازىلىقىدا بولىدۇ

ئىمام تىرمىزى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى بىر كېسەلنى يوقلىسا ياكى ئاللاھ يولىدىكى قەبرىنىدىشىنى زىيارەت قىلسا، ئاللاھ تەرىپىدىن بىر پەرىشتە نىدا قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىڭ

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1988-بەت

سائادەت بىلەن تولسۇن، ماڭغان يوللىرىڭ خۇش پۇراق بولسۇن، ساڭا جەننەتتىن كاتتا بىر ئورۇن ھازىرلانسۇن». [1]

(6) ئىسلامىي قېرىنداشلار ئىمانىنىڭ ھالاۋىتىنى تېتىيدۇ

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئۈچ خىسلەت بۇلۇپ، ئۇ ئۈچ خىسلەت كىمدە تېپىلسا شۇ كىشى ئىمانىنىڭ ھالاۋىتىنى تېتىيدۇ: ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئۇ كىشىگە بارلىق نەرسىلەردىن سۆيۈملۈك تۇيۇلۇش، بىر ئىنسانىنى پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا ياخشى كۆرۈش، كاپىر بولۇپ كېتىشىنى خۇددى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش». [2]

قېرىنداشلار! مانا بۇلار ئاللاھ يولىدا قېرىنداش بولۇشقان ۋە بار كۈچى بىلەن شۇ قېرىنداشلىقنى قەدىرلىگەن كىشىلەرنى كۈتۈپ تۇرىدىغان يۈكسەك ماقام، بۈيۈك پەزىلەتلەردۇر.

مۇسۇلمان ياشلار، يۇقىرىدا ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ چىرايىدا ئىمانىي نۇرلار جىلۋىلىنىدىغانلىقى، گۈناھلىرىنىڭ بورانىدا دەرەخنىڭ يوپۇرماقلىرى تۆكۈلگەندەك تۆكۈلۈپ چۈشىدىغانلىقى، قىيامەت كۈنى ئاللاھ ئەرشىنىڭ سايىسىدىن سايە بېرىدىغانلىقى، ئاللاھ ئۇلارنى مۇھەببەت دېڭىزىدىن سۇغۇرىدىغانلىقى، ئۇلارغا بىپايان جەننەتتىن

[1] سۈنەن تىرمىزى 4-توم 365-بەت

[2] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 14-بەت، سەھىھ مۇسلىم 1-توم 473-بەت

ئورۇن ئاتا قىلىدىغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ ھالاۋىتىنى تېتىيدىغانلىقىنى بىلىپ يەتتىكلار.

ئىسلامىي قېرىنداشلىق رىشتىسى بىلەن مېھرى-مۇھەببەت تۈيغۇسىدا قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈۋاتقان مۇئمىنلەرنىڭ مەرتىۋىسى نېمىدېگەن يۇقىرى ھە؟!

دوستلۇق، قېرىنداشلىق ۋە مېھرى- مۇھەببەت يولىدىكى ماقامى نېمىدېگەن يۇكسەك؟!

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

3- بۆلۈم، ئاللاھ يولىدا قېرىنداش بولۇشۇشنىڭ شەرتلىرى

ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ نۇرغۇن شەرتلىرى ۋە ئامىللىرى بار، ئۇ شەرتلەرنى ھازىرلىمىغىچە قېرىنداشلىق ۋۇجۇتقا چىقمايدۇ ۋە ئاللاھنىڭ ھوزۇرىدىمۇ مەقبۇل بولمايدۇ.

ئى ئىسلام ئۈممىتى! مەن سىلەرگە ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ مۇھىم شەرتلىرى ۋە روشەن ئاساسلىرىنى تەقدىم قىلاي، بۇ (ھەقىقەت ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزىدىغان) قەلبكە ئىگە ياكى (ۋەز-نەسىھەتكە) ھوزۇرى قەلب بىلەن قۇلاق سالىدىغان ئادەم ئۈچۈن) ۋەز- نەسىھەت بۇلۇپ قالسا ئەجەپ ئەمەس.

(1) ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئاللاھ ئۈچۈن خالىس بولۇشى لازىم

بۇ شەرت پەقەت قېرىنداش بولغۇچىلار شەخسىي مەنپەئەتلەردىن خالى بولغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ، شۇ چاغدا قېرىنداشلىق نەتىجە بېرىپ، جەمئىيەتكە ئىجابىي تەسىرلەرنى كۆرسىتىشكە باشلايدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خالىس قېرىنداشلاردىن بولۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: «بىر ئادەم باشقا كەنتتىكى قېرىندىشىنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ماڭغاندا، ئاللاھ بىر پەرىشتىنى ئۇنىڭ يولىدا تۇرۇپ نازارەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇ كىشى پەرىشتىنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە پەرىشتە ئۇنىڭدىن قەيەرگە كېتىۋاتقانلىقىنى

سورايدۇ، **ئۇ كىشى** مۇشۇ كەنتتىكى قېرىندىشىنىڭ زىيارەت قىلىش ئۈچۈن كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىدۇ، پەرىشتە ئۇ كىشىدىن: سېنىڭ ئۇ كىشىدىن **تالىدىغان** مال-مۈلكىڭ بارمۇ؟ دەپ سورايدۇ، ئۇ ئادەم ياق، لېكىن مەن **ئۇ** كىشىنى ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرىمەن، دەپ جاۋاب بېرىدۇ، **پەرىشتە** ئۇ كىشىگە: مەن ئاللاھنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، **سەن** خۇددى ئۇ كىشىنى ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرگەندەك ئاللاھ سېنى **ياخشى** كۆرىدۇ» دەيدۇ.

(2) **ئىسلامىي** قېرىنداشلىق ئىمان ۋە تەقۋادارلىق ئاساسىدا بارلىققا كېلىش لازىم

مۇسۇلمان بۇرادەرلەر ۋە دوستلارنى ئېنچىكە ئىلغاپ شۇلارنىڭ ئىچىدىن كۆچلۈك مۇئمىن، تەقۋادار ۋە سەمىمى بولغانلىرىنى ئايرىۋېلىش **ئارقىلىق** بۇ شەرتنى ئورۇندىغىلى بولىدۇ.

ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىمان ۋە تەقۋادارلىق ئاساسىدا بارلىققا كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: (مۇئمىنلەر ھەقىقەتەن قېرىنداشلاردۇر). [1]

(قىيامەت كۈنىدە دوستلار بىر-بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ، پەقەت (خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان) تەقۋادارلار(ئۇنداق ئەمەستۇر)). [2]

ئىمام تىرمىزى ۋە ئەبۇ داۋۇد ئەبى سەئىد ئەلخۇدرى رەزىيەللاھۇ

---

[1] ھۇجۇرات سۈرىسى 10-ئايەت

[2] زۇخرۇف 67-ئايەت

ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مۇئمىنلەرنى باشقىسىنى دوست تۇتما ۋە تەقۋادار تاللەمدىن باشقىنى مېھمان قىلما». [1]

ئىمام ئەھمەد ۋە ھاكىم ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەر بىر ئىنسان دوستىنىڭ دىندا بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر كىشى دوستىنى تاللاپ تۇتۇشى كېرەك». [2]

يۇقىرىقىدەك شەرتلەر ھازىرلانغان قېرىنداشلىق تاغدەك مۇستەھكەم بولىدۇكى، ئۇنى تۇرمۇشنىڭ بوران-چاپقۇنلىرى تەۋرىتەلمەيدۇ، ھاياتتىكى ھەر خىل قىسمەتلەر لىڭشىتالمايدۇ.

(3) ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىسلام پرىنسىپلىرىغا مۇۋاپىق بولۇشى لازىم

ئىسلامىي قېرىنداشلار ئاللاھنىڭ شەرئىتى ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۇننەتلىرىنى پۈتۈن ئىشلىرىدا ھۆكۈمران قىلغىنىچە ۋە بۇ ھۆكۈمرانلىققا ئىچىدىن قايىل بولۇشىنىچە قېرىنداشلىق ئىسلام پرىنسىپىغا مۇۋاپىق بولمايدۇ.

«ئاللاھ ئۈچۈن قېرىنداش بولۇشقان ئىككى ئادەم بار، ئۇلار دوست بولغاندىمۇ، ئايرىلغاندىمۇ ئاللاھنى دەپ دوست بولۇپ ۋە ئاللاھنى

[1] سۈنەن تىرمىزى 4-توم 600-بەت

[2] مۇسنەد ئىمام ئەھمەد 2-توم 303-بەت، ئەلمۇستەدراك 4-توم 189-بەت

دەپ ئايرىلىدۇ».

شۇڭلاشقا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن ئىككى ئادەم بىر يەردە ئۇچراشسا سۆرە ئەسىرنى ئوقۇشاتتى، بىر-بىرىگە ئىسلام پرىنسىپىغا ئەگىشىش، ئىمانىدا چىڭ تۇرۇش ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىش توغرىسىدا نەسىھەتلەرنى قىلىشاتتى، ھەق ۋە سەۋرنى تەۋسىيە قىلىشاتتى ۋە دىن خىزمىتىنى ئادىقچە داۋاملاشتۇرۇش توغرىسىدا ئەھدىلىشىپ ئاندىن خوشلىشاتتى.

ئىمام شافئى بۇ ھەقتە ناھايىتى چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە ئىدى. ئۇ مۇنداق دېگەن: «ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە ئەسىر سۈرىسىنىلا چۈشۈرۈپ باشقا سۈرىلەرنى چۈشۈرمىگەن بولسىمۇ ئىنسانلارغا كۇپايە قىلاتتى».

ئىسلامىي قېرىنداشلىق يۇقىرىقىدەك سەۋىيەگە يەتكەن ۋاقىتدا قېرىنداشلار ئەخلاق، پەزىلەت، مۇئامىلە ۋە ھەر قايسى جەھەتلەردە رېئاللىقتىكى تىرىك قۇرئانلارغا ئايلىنالايدۇ. چۈنكى بىر ئادەمنىڭ ئىسلامى ۋە ئىمانى دىلدىكى تەستىق، تىلدىكى ئىقرار ۋە جىسمانىي ئىش-پائالىيەتلىرىنىڭ بىر گەۋدىلىشىشى ئارقىلىق مۇكەممەللىشىدۇ.

(4) ئىسلامىي قېرىنداشلار ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن بىر-بىرىگە نەسىھەت قىلالايدىغان بولۇشى لازىم

ئىسلامىي قېرىنداشلار بىر-بىرىنىڭ كۆزى ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ

ئەيبلىرىنى كۆرەلەيدىغان بولۇشى لازىم، ناۋادا ئۇنداق بولمىسا بۇ قېرىنداشلىق ئاللاھ يولىدا بولغان بولمايدۇ.

ناۋادا قېرىنداشلار بىرىنىڭ ياخشى ئىشلارنى قىلۋاتقانلىقىنى كۆرسە ئۇنى تېخىمۇ قىزىقتۇرۇپ، ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇشقا، تېخىمۇ كۆپرەك قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈشى؛ ئەيىب-نۇقسانلىرىنى كۆرگەندە ئۇنىڭغا ئايرىم نەسىھەت قىلىشى، ئاگاھلاندۇرۇشى؛ تەۋبىگە تەۋسىيە قىلىشى، ھدايەتكە يېتەكلىشى لازىم. ئەمەلىيەت بۇ شەكىلدىكى مەسئۇللۇق تۇيغۇسى يۇكسەك ئەخلاقلار بىلەن قوراللىنىپ، نالايىق ئىشلاردىن يىراقلىشىشتا ۋە ئىسلام ۋە شەرىئىتىنى مەنبە قىلغان ئىسلامىي قېرىنداشلىق بەرپا قىلىشتا ئالاھىدە زور ئەھمىيەتكە ئىگە.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلاردىن دائىم باشقىلارغا ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقا، ھدايەتكە يېتەكلەشكە. ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن خالىس نەسىھەت قىلىشقا بەيئەت ئالغان.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم جەرىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنى كامىل ئادا قىلىشقا، زاكات بېرىشكە ۋە ھە بىر مۇسۇلمانغا نەسىھەت قىلىشقا بەيئەت قىلدىم».[1]

دەرۋەقە بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر بىر مۇسۇلماندىن ئاللاھ، ئاللاھنىڭ كىتابى، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىگە سەمىمىيەت كۆرسىتىش ۋە بارلىق مۇسۇلمان ئىمامىلار ۋە ئاۋام

[1] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 31-بەت،سەھىھ مۇسلىم 1-توم 75-بەت

مۇسۇلمانلارغا نەسىھەت قىلىشنى تەلەپ قىلغانلىقىنى بايقايسىز.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «دىن دېگەن خالىس نەسىھەت قىلىشتۇر» دېگەندە، ساھابىلار ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى! كىمگە نەسىھەت قىلىش؟ دەپ سورىغان، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاللاھ، ئاللاھنىڭ كىتابى، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىگە سەمىمىيەت كۆرسىتىش ۋە پۈتۈن مۇسۇلمانلارنىڭ پىشۋالىرى ۋە ئومۇمىي مۇسۇلمانلار ئۈچۈن نەسىھەت قىلىشتۇر» دەپ جاۋاب بەرگەن.[1]

ئەمما نەسىھەت قىلسا قۇبۇل قىلمىغان كىشىگە قانداق مۇئامىلە قىلىش كېرەك؟!

مەئسىيەتلىك يوللاردا قايمۇقۇپ قالغانلارنى توغرا يولغا قايتىپ ھەقنى قۇبۇل قىلىشقا دەۋەت قىلىش كېرەك، ناۋادا ۋەز-نەسىھەت كار قىلماي ئازغۇنلىقىدا مەھكەم تۇرۇۋالسا، توغرا يولغا قايتىپ ھەقنى قۇبۇل قىلغانغا قەدەر ئۇنىڭدىن ئاللاھ يولىدا ۋاقتىلىق ئايرىلىپ تۇرۇش كېرەك. ئەمما ئۇ كىشى تېخىمۇ بىخۇدلىشىپ پاسىقلىقىدا چىڭ تۇرۇۋالسا ئۇنىڭدىن مەڭگۈ ئايرىلىش كېرەك. ياخشىلىنىشتىن ھېچ ئۈمىد قالمىغان ھايۋان كەبىي ياشايدىغان كىشىلەردىن ھېچ ئىككىلەنمەستىن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش ئىمانىنىڭ مۇستەھكەم تۇتقۇلرىنىڭ بىرىدۇر.

---

[1] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 30-بەت، سەھىھ مۇسلىم 1-توم 74-بەت

ئەمدى مەن يۇقىرىقى ھەقىقەتنى ئىسپاتلاپ بېرىدىغان ئايەت ۋە ھەدىسلەرنى ئەسلىتىپ ئۆتىمەن:

ئىمام تەبەرانى ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئىمانىنىڭ ئاساسلىق تۈتقىسى ئاللاھ يولىدا دوستلىشىش ۋە ئاللاھ ئۈچۈن دۈشمەنلىشىش، ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرۈش ۋە ئاللاھ يولىدا يامان كۆرۈشتۇر». [1]

ئىمام بۇخارى ئاسىي كىشىلەردىن يىراقلىشىشنىڭ دۈرۈسلىقى بابىدا كەئىب ئىبنى مالىكنىڭ تۆۋەندىكى سۆزىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كەئىب ئۆزىنىڭ تەبۇك ئۇرۇشىدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئايرىلىپ قالغانلىق قىسسىسىنى سۆزلەپ مۇنداق دەيدۇ: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقا ساھابىلەرنى بىزگە ئەللىك كۈن گەپ قىلىشتىن توستى، ھەتتا بىزگە بۇ كەڭ دۇنيا شۇنچىلىك تار تۇيۇلدىكى، ئىچىمىز قاتتىق سىقىلدى. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە بىزنىڭ تەۋبىمىزنى قوبۇل قىلغانلىق ھەققىدە ئايەت چۈشۈرگەنگە قەدەر ئىنسانلاردىن ھېچ بىرسى بىزگە گەپ قىلمايتتى، سالاممۇ قىلمايتتى ۋە بىز بىلەن بىرگىمۇ ئولتۇرمايتتى». [2]

سەھىھ ھەدىسلەردە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلمۇئجەم ئەلكەبىر 11-توم 215-بەت

[2] سەھىھۇل بۇخارى 5-توم 2257-بەت

ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرى ئۇنىڭدىن تۇرمۇش خىراجەتلىرىنى كەچۈرۈپ قىلىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلىپ كۆڭلىنى رەنجىتكەندە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى ئەدەپلەش يۈزىسىدىن بىر ئاي يېقىنلاشماسلىققا قەسەم قىلغانلىقى بايان قىلىنغان.

ئىمام سۈيۈتى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر ئوغلىنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىسكە بويىسۇنمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن ۋاپات بولغانغا قەدەر گەپلەشمىگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان، ئۇ ھەدىس تۆۋەندىكىچە: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ ھەدىستە ئەرلەرگە ئاياللارنى مەسچىتكە بېرىشتىن توسماسلىقىنى جاكارلىغان».

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇ سەئىد ئەلخۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇنداق ھەدىس رىۋايەت بىر ھەدىسنى بايان قىلىدۇ: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چوڭ بارماق بىلەن كۆرسەتكۈچ بارماقتا تاش ئېتىشتىن توسقان ۋە ئۇنىڭ سەۋەبىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «بۇ شەكىلدە تاش ئېتىش ئارقىلىق ئوۋ ئوۋلغىلى بولمايدۇ، دۈشمەننى ئۆلتۈرگىلىمۇ بولمايدۇ، لېكىن كۆزنى قۇيۇۋېتىدۇ ۋە چىشنى تۆكۈۋېتىدۇ».[1]

يەنە بىر رىۋايەتتە ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بىر تۇغقىنى باش بارماق بىلەن كۆرسەتكۈچ بارماقتا تاش ئاتقاندا ئۇنى

[1] سەھىھۇل بۇخارى 5-توم 2297-بەت

توسۇپ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۇقىرىقى ھەدىسىنى سۆزلەپ بېرىدۇ، تۇغقىنى (ئۇنىڭغا پەرۋا قىلماي) يەنە شۇنداق تاش ئاتقاندا ئىبنى مۇغەففەل: «مەن ساڭا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنداق تاش ئېتىشتىن توسقان دېسەم سەن يەنە ئاتامسەن؟ مەن سەن بىلەن مەڭگۈ گەپلەشمەيمەن» دېگەن.

ئى قېرىندىشىم! سىز ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ بىر-بىرىنى تەرك ئېتىشىنىڭ سەۋەبى خۇددى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىنى رەنجىتكەن ئايالىرىغا بىر ئاي يېقىنچىلىق قىلمىغىنىدەك ۋە ساھابىلەر تەبۇك ئۇرۇشىغا قاتناشمىغانلارغا ئەللىك كۈنگىچە گەپ قىلمىغان ۋە سالام قىلمىغىنىدەك ۋاقتىلىق ئەدەپلەش جازاسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتىڭىز. بۇ ئىمانى بار، ئاسىي مۇسۇلمانلارغا قارىتىلغان ھۆكۈم.

ئاشكارا كاپىرلىق قىلىدىغان ياكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىسلامغا كىرگەندىن كېيىن دىنىدىن يانغان مۇرتەدلەردىن (ئۇلار ھەر قانچە ئاتا-ئانا ياكى يېقىن تۇققانلار بولۇشتىن قەتئىينەزەر) ئادا-جۇدا بولۇش قۇرئان كەرىمنىڭ ئوچۇق كۆرسەتمىسى ۋە ئىمانىنىڭ تەقەززاسىدۇر.

ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: (ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلارنى-ئۇلارنىڭ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلىرى، يا

ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ-دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)».[1]

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: (ئى مۇئمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار، ئىماندىن كۇفرىنى ئارتۇق كۆرسە (كۇفردا مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملەركى، ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر،(يەنى ئۇلارغا ئوخشاش مۇشرىكتۇر، چۈنكى مۇشرىكلىككە رازى بولغان ئادەممۇ مۇشرىك ھېسابلىنىدۇ).[2]

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: (ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى ئۇنىڭغا ئىلگىرى قىلغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىدى، ئۇنىڭغا ئاتىسىنىڭ ئاللاھنىڭ دۈشمىنى ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئاتىسى بىلەن ئادا جۇدا بولدى. ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى كۆڭلى يۇمشاق)، (يەتكەن ئەزىيەتلەرگە)چىدامлىق ئىدى).[3]

يۇقىرىقى ئايەتلەر كاپىرلىقىدا مەھكەم تۇرۇۋالغان ئۇرۇق-تۇغقانلاردىن ۋاز كېچىش ئىمانىڭ ئاساسى ۋە ئىسلامنىڭ تەقەززاسى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى ئىسلام دىنى ئىسلامچە قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتىنى بارلىق مۇناسىۋەتلەردىن ئۈستۈن قويىدۇ ۋە ئىلاھىي ئەقىدە رىشتىسىنى بارلىق رىشتىلەردىن يۇقىرى دەپ قارايدۇ.

---

[1] مۇجادىلە سۈرىسى 22-ئايەت

[2] تەۋبە سۈرىسى 22-ئايەت

[3] تەۋبە سۈرىسى 114-ئايەت

ئىسلامنىڭ مەڭگۈلۈك پرىنسىپى: (مۇئمىنلەر ھەقىقەتەن قېرىنداشلاردۇر.

ئىسلامنىڭ مەڭگۈلۈك شۇئارى: (ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر (يەنى كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەپ بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ).

(5) ئىسلامىي قېرىنداشلىق خاتىرجەملىك ۋە قىينچىلىق دەۋرلىرىدە ئوخشاشلا ھەمكارلىقتا ئەھمىيەت بېرىشى لازىم

ئىسلامىي قېرىنداشلار خاتىرجەم ۋاقىتلاردا خۇشاللىقلىرىدا، غەمكىن بولغان ۋاقىتلاردا بىر-بىرىنىڭ غەم-قايغۇلىرىدا ئورتاقلىشالمىسا بۇ قېرىنداشلىق ھەمكارلىق ئۇستىگە قۇرۇلغان بۇلمايدۇ.

ئىسلام دىنى مۇسۇلمان ئاممىسىنى خاتىرجەملىك ۋە قىينچىلىق ھالەتلىرىدە ئۆزئارا ھەمكارلىشىشقا بۇيرۇغان ئىكەن، بۇ ھەمكارلىق گەپ-سۆز ۋە ئىش-ھەرىكەتلىرىدە ئىسلام پرىنسىپىغا ئەمەل قىلىش، ھەممە ئىشلاردا ئىسلام شەرىئىتىنى تەتبىقلاش، دىنىنىڭ يول-يورۇقىدىن چەتنەپ كەتمەسلىك، بارلىق پائالىيەتلىرىدە ئاللاھنىڭ كۆرسەتمىسىدىن يىراقلاشماسلىقتا ئەھدە قىلىشقان ئىسلامىي قېرىنداشلار ئارىسىدا تېخىمۇ كۈچلۈك تەكتلىنىشى لازىم.

ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: (ياخشى ئىشقا ۋە

تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار).[1]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى قېرىندىشىغا ياخشى كۆرمىگىچە كامىل مۇئمىن بولالمايدۇ».

«ئارتۇق ئۇلىغى بار كىشى ئۇلىغى يوقلارغا ياردەم قىلسۇن، ئارتۇق ئوزۇقلۇقى بار كىشى ئوزۇقسىزلارغا ياردەم قىلسۇن».[2]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلمانلار ئۆز ئارا قېرىنداش، بىر-بىرىگە زۇلۇم قىلمايدۇ، باشقىلارنىڭ ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلىشىغا يول قويمايدۇ. كىمكى بىر قېرىندىشىنىڭ ھاجىتىنى ئادا قىلسا، ئاللاھ ئۇنىڭ ھاجىتىنى ئادا قىلىدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشىدىن بىر قېينىچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتسە ئاللاھ ئۇ كىشىدىن (ئۇنىڭ باراۋىرىگە) ئاخىرەتنىڭ قېينىچىلىقلىرىدىن بىر قېينىچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننىڭ ئەيبىنى ياپسا ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ ئەيبىنى ياپىدۇ».[3]

«مۇئمىنلەر ئۆز ئارا دوستلۇقتا، مېھىر-شەپقەت يەتكۈزۈشتە ۋە ھەمكارلىششتا بىر تەنگە ئوخشايدۇ، بىرەر ئەزاغا كېسەل يەتسە پۈتۈن بەدەن ئۇيقۇسىزلىق ۋە قىزىتمىغا گىرىپتار بولىدۇ».[4]

---

[1] مائىدە سۈرىسى 2-ئايەت

[2] سەھىھ مۇسلىم 3-توم 1354-يەت

[3] سەھىھۇل بۇخارى 2-توم 862-يەت ۋە سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1996-يەت

[4] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1999-يەت

ئىسلامىي قېرىنداشلار شەرىئەت نىزاملىرىنى تەتبىقلاش ۋە چىڭ ئېسىلىشقا ئەھدە قىلىشقان كىشىلەر بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئايەت ۋە ھەدىسلەر ئاۋۋال شۇلارغا قارىتىلغان بولىدۇ.

ئىسلامىي قېرىنداشلىق خالىس ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن بولۇش، ئىمان ۋە تەقۋادارلىققا ئەھمىيەت بېرىش، ئىسلام پېرىنسىپىغا مۇۋاپىق بولۇش، ئۆزئارا ھەقنى تەۋسىيە قىلىشىش، خاتىرجەملىك ۋە قىينچىلىق شارائىتلاردا ھەمكارلىشىش قاتارلىق شەرتلەرنى ئۆزىدە ھازىرلايدىغانلا بولسا، ھەرقانداق قىسمەتلەر، بۇران-چاپقۇنلار بۇ قېرىنداشلىققا تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ، بەلكى دائىم يېڭىلىنىپ، قۇياشقا ئوخشاش نۇر چېچىپ، تاغ كەبىي مۇستەھكەملىشىپ بارىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

4- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىق روھىنى چىڭىتىدىغان ۋاستىلار

ئىسلام دىنى قېرىنداشلىق روھىنى مۇستەھكەملەيدىغان، مۇھەببەت رىشتىلىرىنى كۈچەيتىدىغان نۇرغۇن ئىجابىي ۋاستىلەر ۋە ئەمەلىي پرىنسىپلارنى ئوتتۇرىغا قويغان. ناۋادا قېرىنداش بولغۇچىلار بۇ ۋاستە، پرىنسىپلارغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنىڭ تەقەززاسى بويىچە ئەمەل قىلىدىغانلا بولسا ئۇلارنىڭ دوستلۇقى كۈندىن-كۈنگە كۈچىيىدۇ ۋە مۇستەھكەملىنىدۇ.

قېرىنداشلار، تۆۋەندەك مەن قېرىنداشلىق روھىنى چىڭىتىدىغان ئامىللارنى كۆرسىتىپ ئۆتىمەن:

(1) بىر - بىرىنى ياخشى كۆرسە، ئۆزىنىڭ ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى قارشى تەرەپكە ئىزھار قىلىش

ئىمام ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىر كىشى يەنە بىر كىشىنى ياخشى كۆرسە ئۆزىنىڭ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئېيتسۇن». [1]

ئىمام ئەبۇ داۋۇد سەھىھ ھەدىستە ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ

[1] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 4-توم 332-بەت

مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «بىر كىشى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا تۇرغاندا، بىر ئادەم ئۇلارنىڭ قېشىدىن ئۆتتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا تۇرغان ئادەم: ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى، مەن ھەقىقەتەن بۇ ئادەمنى ياخشى كۆرىمەن دېدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىدىن سەن ئۇنىڭدىن ياخشى كۆرىدىغانلىقىڭنى ئۇ ئادەمگە ئېيتتىڭمۇ دەپ سورىدى، ئۇ كىشى: ياق، دەپ جاۋاب بەردى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەن ياخشى كۆرىدىغانلىقىڭنى ئۇ ئادەمگە ئېيتقىن دېدى، ئۇ كىشى شۇ زامان ئۇ ئادەمنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ ئۇنىڭغا: مەن سېنى ئاللاھ ئاللاھ ئۈچۈن ياخشى كۆرىمەن دېگەندە، ئۇ ئادەم: سەن مېنى ئاللاھ ئۈچۈن ياخشى كۆرگەندەك سېنىمۇ ئاللاھ ياخشى كۆرسۇن، دەپ جاۋاب بەردى».[1]

(2) بىر-بىرىدىن غايىبانە دۇئا سوراش

ئىمام ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى ئۆمەر ئىبنى خەتتاپ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئۆمرىگە رۇخسەت سورىدىم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا رۇخسەت بېرىپ: «ئى قېرىندىشىم! بىزنى دۇئايىڭدا ئۇنتۇپ قالمىغىن» دېدى، مەن

[1] ئەلمۇستەدراك 4-توم 189-بەت

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇ سۆزىنى پۈتۈن دۇنياغا تەڭ قىلمايمەن». [1]

يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئى قەبرىندىشىم! بىزنى دۇئايىڭغا قوشۇۋالغىن» دېگەن. [2] ئىمام مۇسلىم سەھىھىدە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«قانداق بىر مۇسۇلمان قەبرىندىشىغا غايىبانە دۇئا قىلسا ئاللاھ تەرىپىدىن بىر پەرىشتە: ساڭىمۇ شۇنداق بولسۇن، دەپ دۇئا قىلىپ تۇرىدۇ». [3]

(3) قەبرىنداشلار ئۆزئارا ئۇچراشقاندا تەبەسسۇم بىلەن (خۇش-چراي ئۇچرىشىش).

ئىمام مۇسلىم ئەبى زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قەبرىندىشىڭغا ئوچۇق چىراي ئۇچراشقانچىلىك بىر ياخشىلىقنىمۇ ئاددى سانىمىغىن». [4]

(4) قەبرىندىشى بىلەن ئۇچراشقاندا قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشكە ئالدىراش.

---

[1] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 1-توم 294-بەت

[2] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 2-توم 80-بەت

[3] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2094-بەت

[4] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2026-بەت

ئىمام ئەبۇ داۋۇد يۇ ھەقتە بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئىككى مۇسۇلمان قول تۇتۇشۇپ كۆرۈشكەن ھامان ئۇلار ئايرىلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ».[1]

(5) قېرىنداشلار پات-پات يوقلىشىپ تۇرۇش

ئىمام مالىك (مۇئەتتا) دا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئاللاھ ھەدىس قۇدۇسىيدا مۇنداق دەيدۇ: (مېنىڭ مۇھەببىتىم بىر-بىرىنى مەن ئۈچۈن ياخشى كۆرۈشكەن، مەن ئۈچۈن بىر سورۇندا ئولتۇرۇشقان، مەن ئۈچۈن بىر-بىرىنى زىيارەت قىلىشقان ۋە مەن ئۈچۈن بىر-بىرىگە پۇل-مال سەرپ قىلىشقان كىشىلەرگە خاستۇر».[2]

(6) مۇناسىۋەتلىك پەيتلەردە بىر-بىرىنى تەبرىكلەپ خۇشاللىقلاردىن ئورتاق بەھرىلىنىش

ئىمام تەبرانى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى دوستى بىلەن ئۇچراشقاندا ئۇنى خۇرسەن قىلىش ئۈچۈن ئۇ ياخشى كۆرىدىغان نەرسىلەرنى تەقدىم قىلسا ئاللاھ

---

[1] فەتھۇل بارى 11-توم 55-بەت

[2] ئەلمۇستەدراك 4-توم 186-بەت

قىيامەت كۈنى ئۇ كىشىنى خۇرسەن قىلىدۇ». [1]

ئىسلامىي قېرىنداشلار مۇناسىۋەتلىك پەيتلەردە بىر-بىرىنى تەبرىكلىگەندە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ۋە ساھابىلاردىن رىۋايەت قىلىنغان سۆزلەر بىلەن تەبرىكلىشى ئەۋزەلراق ھېسابلىنىدۇ.

مەسىلەن: پەرزەنت كۆرگەن قېرىندىشىغا (ئاللاھ ساڭا بۇ پەرزەنتىڭ سەۋەبىدىن بەرىكەت ئاتا قىلسۇن، ئاللاھ سېنى شۈكۈر قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدىن قىلسۇن، ئاللاھ بۇ پەرزەنتنى ساڭا (دىنىغا ۋە مىللىتىگە) ياخشىلىق قىلىدىغان سالىھ پەرزەنتلەردىن قىلىپ بەرسۇن، ئۇنى ۋايىغا يەتكۈزسۇن).

سەپەردىن قايتقان قېرىندىشىغا (سېنى سالامەت قىلغان، سېنى ئەھلىڭ بىلەن ئۇچراشتۇرغان ۋە سېنى ئەزىز قىلغان ئاللاھقا ھەمدۇ-سانالار بۇلسۇن».

جىھاتتىن قايتقان قېرىندىشىغا «ساڭا نۇسرەت ئاتا قىلغان، سېنى ئىزىز ۋە ھۆرمەتلىك قىلغان ئاللاھ غا ھەمدۇ-سانالار بۇلسۇن». [2]

ھەجدىن قايتقان قېرىندىشىغا «ئاللاھ ھەجىڭنى قوبۇل قىلسۇن، گۇناھلىرىڭنى مەغپىرەت قىلسۇن، چىقىملىرىڭنىڭ ئورنىنى تولدۇرسۇن». [3]

يېڭى توي قىلغان قېرىندىشىغا «ئاللاھ ساڭا جۆرەڭدە بەرىكەت

[1] ئەلمۇئجەم ئەسساغىير 2-توم 288-بەت
[2] مۇسنەد ئەبى يەئلا3-توم 22-بەت
[3] كەنزۇل ئۇممال6-توم 299-بەت

ئاتا قىلسۇن، ساڭا جۆرەتكەنسىڭ چىقىملىرىدا بەرىكەت بەرسۇن، سىلەرنى ياخشىلىق بىلەن بىرىەرگە جەم قىلسۇن». [1]

ھېيىت نامىزىدىن يانغاندا «ئاللاھ سالىھ ئەمەللىرىمىزنى قوبۇل قىلسۇن». [2]

ياخشىلىق قىلغان كىشىگە «ئاللاھ ساڭا، ئەھلىڭگە ۋە مېلىڭغا بەرىكەت ئاتا قىلسۇن، سېنى ياخشىلىق بىلەن مۇكاپاتلىسۇن» [3] دېگەندەك سۆزلەر بىلەن تەبرىكلىشى ئەۋزەلراقتۇر.

(7) ھەرخىل مۇناسىۋەتلەردە ئۆز-ئارا سوۋغات بېرىشىش

ئىمام دەيلەمى ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئۆز ئارا سوۋغا قىلىشىڭلار، سوۋغا قىلىشىش دوستلۇقنى كۈچەيتىپ، ئاداۋەتنى ئۇنتۇلدۇرىدۇ».

ئىمام تەبەرانى ئائىشە رەزىيە للاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئۆز ئارا ھەدىيە قىلىشىڭلار، ھەدىيە ئاراڭلاردا مېھر-مۇھەببەت، ئۇنسى-ئۇلپەت پەيدا قىلىدۇ». [4]

(8) قېرىندىشىنىڭ ھاجىتىنى ئادا قىلىشقا كۆڭۈل بۆلۈش

---

[1] ئەلمۇستەدراك 2-توم 199-بەت

[2] فەتھۇلبارى 2-توم 446-بەت

[3] سەھىھۇل بۇخارى 2-توم 722-بەت

[4] ئەمۇئجەمۇلئەۋسەت 6-توم 169-بەت

ئىمام مۇسلىم ئەبىي ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ بىر قېينىچىلىقىنى ئاسانلاشتۇرسا، ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى قېينىچىلىقلىرىدىن بىر قېينىچىلىقىنى ئاسانلاشتۇرىدۇ، كىمكى قېينىچىلىققا دۇچ كەلگەن كىشىگە ياردەم قىلسا، ئاللاھ ئۇ كىشىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياردەم قىلىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننىڭ ئەيبىنى ياپسا ئاللاھ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئۇ كىشىنىڭ ئەيبىنى ياپىدۇ، قانداق بىر كىشى قېرىندىشىنىڭ ياردىمىدە بولسا ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ ياردىمىدە بولىدۇ». [1]

(9) ئىسلامىي قېرىنداشلار ئۆزئارا قېرىنداشلىق ھەقلىرىنى تولۇق ئادا قىلىشى لازىم

ئىسلامىي قېرىنداشلار ئاغرىپ قالسا يوقلاش، چاقىرسا بېرىش، چۈشكۈرۈپ (ئەلھەمدۇلىللاھ) دېسە ساقايسا ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېيىش، زۇلۇمغا ئۇچرىسا ياردەم قىلىش قاتارلىق قېرىنداشلىق ھەقلىرىنى تولۇق ئادا قىلىشقا تىرىشىشى لازىم.

بىز يۇقىرىدا ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ 9 چوڭ شەرتىنى بايان قىلىپ ئۆتتۇق، قېرىنداشلار يۇقىرىقى شەرتلەرنى ئۆزىدە ھازىرلاپ، قېرىنداشلىق ھەق–ھوقۇقلىرىغا تولۇق رېئايە قىلسا، ئېنىقكى،

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2074-بەت

قېرىنداشلىق رىشتىلىرى چېگىپ، مېھىر-مۇھەببەت مەنالىرى تېخىمۇ ئۆز ئورنىنى تېپىپ، بۇلار ئارىسىدىكى مېھىر- مۇھەببەتنىڭ كۈنسېرى يۇكسىلىشى ۋە راۋاجلىنىشىدا شەك يوق، ئىنشائاللاھ.

بىز يۇقىرىدا كۆرسىتىپ ئۆتكەن قېرىنداشلىق شەرتلىرىنى ئورۇنداش، قېرىنداشلىق كۈچەيتىدىغان ئامىللارغا ئەھمىيەت بېرىش، ئادەتتىكى دوست-بۇرادەرلەرگە زۆرۈر ئىشلار، مۇناداقچە ئىپادىلىگەندە مۇستەھەب دەرىجىسىدىكى ئىشلار دەپ قارالسىمۇ، ئەمما ئىسلامىي قېرىنداشلارغا قارتا كەسكىن ۋاجىپ، باش تارتىپ بولمايدىغان مۇقەددەس مەجبۇرىيەتتۇر. ئەمەلىيەتتىمۇ ئادەتتىكى ئاۋام مۇسۇلمانلارغا ئىسلامىي قېرىنداشلاردىن ئىبارەت دەۋەتنىڭ ئىغىر مەسئۇلىيەتلىرىنى ئۈستىگە ئالالايدىغان ئاۋانگارتلارغا قويۇلغان يۇقىرى سەۋىيىدىكى تەلەپلەر قويۇلمايدۇ.

ناۋادا ئىسلامىي قېرىنداشلار ئىسلامىي كۆرسەتمىلەردە تەلەپ قىلىنغاندەك توغرا پىرىنسىپنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاۋام مۇسۇلمانلارغا ئۆلگىلىك رولىنى ياخشى جارىي قىلدۇرسا، شەكسىزكى، ئاۋام مۇسۇلمانلارنىڭ ئومۇمى ئەھۋالىدا زور ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈرگىلى بولىدۇ.

5- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ھەق-ھوقۇقلىرى

شەرئىەتتە ئىسلامىي قېرىنداشلىق ھەقلىرى ئومۇمىي ھەقلەر ۋە خۇسۇسىي ھەقلەر دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

ئومۇمىي ھەقلەر تۆۋەندىكىلەر:

(1) تونۇيدىغان ۋە تونۇمايدىغان مۇسۇلمانغا سالام قىلىش.

(2) باشقىلارنىڭ سالىمىغا جاۋاب قايتۇرۇش.

(3) قانداق بىر مۇسۇلمان ئاغرىپ قالسا كېسىلىنى يوقلاش.

(4) ئۆلۈپ قالسا جىنازىسىغا ئەگىشىش.

(5) توي-تۆكۈن ۋە مېھماندارچىلىق ئىشلىرىغا چاقىرسا بېرىش.

(6) چۈشكۈرۈپ ئاللاھنا شۈكرى دېسە ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېيىش.

(7) قەسەم قىلغان ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىش.

(8) زۇلۇمغا ئۇچرىغان مۇسۇلمانلارغا ياردەم قىلىش.

(9) خاتالىقنى بايقىغاندا (ئايرىم) نەسىھەت قىلىش.

(10) ئېغىرچىلىقتا قالغان مۇسۇلمانغا يارىسازلىق قىلىش.

(11) يوقسۇلغا ياردەم قىلىش.

(12) ئەيىبلىرىنى يېپىش.

(13) ھەسەت قىلىشماسلىق، ئاداۋەت ساقلىماسلىق، زۇلۇم قىلماسلىق ۋە كەمستەمەسلىك.

بىز يۇقىرىدا تىلغا ئالغاندىن باشقا قېرىنداشلىقنىڭ زۆرۈر مەجبۇرىيەتلىرى ۋە ئىجتىمائىي پرىنسىپلىرىغا ئىزچىل ئەمەل قىلىش.

تۆۋەندە قېرىنداشلىق ھەققىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر قانچە ھەدىسلەرنى ئەسلىتىپ ئۆتىمىز:

ئىمام مۇسلىم ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«بىر مۇسۇلماننىڭ يەنە بىر مۇسۇلماننىڭ ئۈستىدە ئالتە تۈرلۈك ھەققى بولىدۇ: ئۇچراشقاندا سالام قىلىش، چاقىرسا بېرىش، نەسىھەت قىلىشنى تەلەپ قىلسا (ئايرىم يەردە) نەسىھەت قىلىش، چۈشكۈرۈپ ئاللاھقا شۈكرى دېسە، ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېيىش، ئاغرىپ قالسا يوقلاش ۋە ۋاپات بولغاندا (جىنازىسىغا) ئەگىشىش».[1]

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى يەتتە ئىشقا بۇيرۇپ، يەتتە ئىشتىن توستى. كېسەل يوقلاشقا، جىنازىغا ئەگىشىشكە، چۈشكۈرگۈچىگە ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېيىشكە، قەسەمگە ئەمەل قىلىشقا، مەزلۇمغا ياردەم قىلىشقا ۋە

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم1705-بەت

سالامنى ئۇنلۇك قىلىشقا بۇيرىدى.[1]

ئىمام مۇسلىم ئەبىي ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ بىرەر قىينىچىلىقىنى ئاسانلاشتۇرسا، ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى قىينىچىلىقلىرىدىن بىر قىينىچىلىقىنى ئاسان قىلىپ بېرىدۇ، كىمكى قىينىچىلىققا ئۇچرىغان كىشىگە ياردەم قىلسا، ئاللاھ ئۇ كىشىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياردەم قىلىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننىڭ ئەيبىنى يېپسا، ئاللاھ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئۇ كىشىنىڭ ئەيبىنى يېپىدۇ ۋە كىمكى قېرىندىشىنىڭ ياردىمىدە بولسا ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ ياردىمىدە بولىدۇ».[2]

ئىمام مۇسلىم ئەبىي ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «گۇمانىدىن ساقلىنىڭلار، چۈنكى گۇمان يالغانچىلىقتۇر، جاسۇسلۇق قىلماڭلار، رىقابەتلەشمەڭلار، ھەسەت قىلىشماڭلار، ئاداۋەتلەشمەڭلار، ئاللاھنىڭ قېرىنداش بولۇشقان بەندىلىرىدىن بۇلۇڭلار... مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى، مۇسۇلمان مۇسۇلمانغا زۇلۇم قىلمايدۇ، ئۇنى يارىدەمسىز قويمايدۇ، ئۇنى كەمسىتمەيدۇ. تەقۋادارلىق مانا بۇ يەردە دەپ قەلبىگە ئىشارەت قىلغان. ئىنسانىڭ

[1] سەھىھۇل بۇخارى 5-توم 1984-بەت ۋە سەھىھ مۇسلىم 3-توم 1635-بەت
[2] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2074-بەت

مۇسۇلمان قېرىندىشىنى كەمستىشى ئىغىر جىنايەتتۇر، مۇسۇلمان مۇسۇلمانىنىڭ قېنىنى تۆكۈشى، ئىپپەت- نومۇسىغا تېگىشى ۋە پۇل- مېلىنى ئىگەللىۋېلىشى هارامدۇر». [1]

ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ يېقىن دوست-بۇرادەرلىرىگە قارىتا خۇسۇسىي هەق-هوقۇقلىرى

ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ خۇسۇسىي هەق-هوقۇقلىرى ئىنتايىن مۇهىم بولۇپ، ئۇ ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ئاساسلىق جەۋهىرى هېسابلىنىدۇ.

مۇسۇلمان كىشى ئىسلامىي قېرىندىشىنى هاياتىي قېيىنچىلىقلاردا يارىدەمچى، مۇشەققەتلەردە يۆلەنچۈك، سىرلىرىغا ساهىب، خاتالىقلىرىغا ئەينەك بولۇش؛ شۇنداقلا غەملىرىگە تەسەللىي بېرىش، خۇشاللىقلىرىغا هەمدەم بولۇش ئۈچۈن تاللايدۇ.

قېرىنداش بولۇشقان هەر بىر مۇسۇلمان خۇسۇسىي هەقلەرنىڭ ماهىيىتىنى ۋە ئاساسلىق ۋاستىلىرىنى چۈشىنىشى ۋە ئۇنى تولۇق رويابقا چىقىرىشقا تېرىشىشى لازىم.

(1) ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئومۇمىي هەقلەردىن باشقا يەنە بىر قانچىلىغان خۇسۇسىي هەقلىرىمۇ بار.

(2) ئىسلامىي قېرىندىشىنىڭ ئۆيىدىن رۇخسەتسىز يەپ-ئىچىشكە بولىدۇ.

---

[1] سەهىھ مۇسلىم 4-توم 1986-بەت

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: (جىھادقا چىقالمىسا) ئەمانا گۇناھ يوقتۇر، توكورغا گۇناھ يوقتۇر، كېسەلگە گۇناھ يوقتۇر. (ئىنسانلار) سەلەر ئۆز ئۆيلىرىڭلاردا، ئاتىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئانىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ھەمشىرەڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە يا تاغىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ھاماڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاچقۇچىنى سەلەر تۇتقان ئۆيلەردە، يا دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە (ئىجازەتسىز) بىرەر نېمە يېسەڭلار گۇناھ يوقتۇر، سەلەر توپلىشىپ يېسەڭلارمۇ يا يەككە يېسەڭلارمۇ گۇناھ يوقتۇر).[1]

ئەبۇلئەلا مەۋدۇدى «سۈرە نۇرنىڭ تەپسىرى» ناملىق كىتابىدا يۇقىرىقى ئايەت توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: بۇ ئايەتتە ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىدىن يېيىشكە رۇخسەت قىلىشتىن بولغان مەقسەت ئۇلارنىڭ تۇغقانلىرىنىڭ يا ئىسلامىي قېرىنداشلىرىنىڭ ئۆيلىرىدىن يېيىشى گويا ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىدىن يېگەنگە ئوخشاشلىقىنى تەكىتلەشتىن ئىبارەتتۇر، ئۇنداق بولمىسا ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىدىن يېيىشكە رۇخسەت قىلىشنىڭ ھېچ ئورنى يوق بولىدۇ.

مۇشۇ چۈشەنچىگە ئاساسلانغاندا خۇددى ئۆزىنىڭ ئۆيىدىن يېيىش دۇرۇس بولغانىدەك ئىسلامىي قېرىنداشنىڭ ئۆيىدىن يېيىشمۇ ئوخشاشلا دۇرۇس بولىدۇ.

ئىمام قۇرتۇبى: «سەلەر دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدىن يېسەڭلەر

[1] نۇر سۈرىسى 61-ئايەت

گۇناھ بولمايدۇ» دېگەن ئايەتتىكى يېيىش دۇرۇسلىقىنى ئىپادىلەيدۇ، دەپ قارىغان، شۇنداقلا بۇ قاراشنى كۆچلەندۈرىدىغان تۆۋەندىكى مەسەللارنى بايان قىلغان:

1. مۇھەممەد ئىبنى سەۋر دېگەن كىشى مۇئەممەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى بايان قىلىدۇ: «مەن قەتادەنىڭ قېشىغا كىردىم، ئۇنىڭ ئۆيىدە پىشقان خورما بار ئىكەن، مەن ئۇنى يېگىلى تۇردۇم، ئۇ: بۇ نېمە ئىش؟ دېدى، مەن ئۆيۈڭدىكى خورمىنى كۆرۈپ (كۆڭلۈم تارتىپ) يېدىم، دەپ جاۋاب بەردىم، ئۇ بەك ياخشى قېپسەن، ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە: (سىلەر دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدىن (بىرەر نېمە يېيىشىڭلاردا گۇناھ يوق) دېگەن دېدى. مۇئەممەر: مەن قەتادىگە بۇ تۆلۈمدىن سۇ ئىچسەم بولامدۇ؟ دەپ سورىسام، قەتادە سەن مېنىڭ دوستۇم تۇرۇپ سورىغىنىڭ نېمىسى! دېدى».

2. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبى تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بەيرەھا دەپ ئاتىلىدىغان بېغىغا كىرىپ ئۇنىڭ پاك سۈيىدىن رۇخسەتسىز ئىچەتتى.

3. شەخسىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئازارلىشىپ قالسا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇش ھارام.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبى ئەييۇبۇل ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مۇسۇلمان ئۆزىنىڭ بىر قېرىندىشى بىلەن ئۈچراشقاندا بىر-بىرىگە تەتۇر قارىشىپ ئۈچ كۈندىن ئارتۇق

گەپلەشمەي تاشلىۋېتىشى هارام، قايسى بىرى بۇرۇن سالام قىلساء ئۇ ئىككىسىنىڭ ئەڭ ياخشىسى هېسابلىنىدۇ (يەنى كۆپ ئەجىرگە ئېرىشىدۇ)». [1]

ئەمما ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ دىنىي سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئايرىلىپ كېتىشىگە تۇغرا كەلگەندە ئوخشىمىغان شارائىت ۋە ئوخشىمىغان ئەھۋاللارغا قارىتا ئۇچ كۈندىن ئارتۇق تەرك ئېتىشىشكە بولىدۇ، بۇ كۆپىنچە ساهابىلەر ۋە ئالىملارنىڭ كۆز قارىشىدۇر.

لېكىن، ئەبۇ دەردا رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ: قېرىنداشىڭنىڭ ئەھۋالىدا ئۆزگىرىش يۈز بەرسە ئۇنى تاشلىۋەتمە، چۈنكى ئۇ بىر قېتىم خاتالاشقان تەقدىردىمۇ تۈزىتىۋېلىشى مۇمكىن، دېگەن.

ساهابىلەردىن كېيىنكى ئالىملاردىن ئىبراهىم نەخەئىمۇ ئەبى دەردا رەزىيەللاهۇ ئەنهۇنىڭ بۇ قارىشىنى قوللاپ مۇنداق دېگەن: قېرىنداشىڭنىڭ بىر خاتالىقىنى دەپلا ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كەتمە، چۈنكى ئۇ بۈگۈن خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولسا ئەتىسى تەۋبە قىلىشى مۇمكىن.

«هۆججەتۇل ئىسلام» دەپ مەشهۇر بولغان غەززالىمۇ ئەبى دەردا ۋە ئىبراهىم نەخەئىلەرنىڭ قارىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ مۇنداق دېگەن: «بىز قېرىنداشىمىزنىڭ خاتالىقىنى دەپلا ئالاقىمىزنى ئۈزسەك ئۇنىڭغا هەققە قايتىش پۈرسىتى بەرمىگەن بولىمىز. چۈنكى، ئۇ بىزنى مۇشۇنداق گۇناھ-مەئسىيەتكە چۈشۈپ قالغان كۈنلەردە

[1] سەھىھۇل بۇخارى 5-توم 2256-بەت ۋە سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1984-بەت

گۈناھتىن توسۇۋالارمىكىن، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان كۈنلەردە يارەمدە بولارمىكىن دەپ دوست تۇتقان ئەمەسمۇ؟!»

ناھايىتى ئېنىقكى، ھەممە ئادەم قېرىنداشلىق قېيىنچىلىققا ئۇچرىغاندا يارەم قىلىدۇ، ئىنسانلىق دىنىغا بولغان ئىھتىياجى ئىقتىسادقا بولغان ئېتىياجىدىن كۈچلۈكتۇر، ئۇنداق بولغانىكەن ئۇنىڭ دىنىي قېيىنچىلىقىغا يارەم قىلىش تېخىمۇ زۆرۈر.

ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، ئىبراھىم نەخەئى ۋە ئىمام غەزالىلار: «بىر قېرىنداشىمىز گۈناھقا چۈشۈپ قېلىپ ئۇ گۈناھتىن قايتىش ئۈمىدى بولسا، ئۇنى تاشلىۋەتمەي قوينىمىزغا ئېلىپ ۋەز-نەسىھەت قىلىشىمىز كېرەك» دەپ قارايدۇ. بۇ قاراش ئومۇمىي ساھابىلارنىڭ ۋە باشقا ئالىملارنىڭ قارىشىغا زىت ئەمەس.

ئەمما گۈناھ-مەئسىيەتتە تەرسالارچە چىڭ تۇرۇۋېلىپ، نەسىھەت قوبۇل قىلمىسا، ئۇنىڭدىن چوقۇم ۋاز كېچىش لازىم، بۇ ئىمانىنىڭ مۇھىم بىر شەرتى ھېسابلىنىدۇ.

4. ئىسلامىي قېرىنداشلار بارلىق ئىشلاردا ئورتاق ھېسسىيات شەكىللەندۈرۈشى ئىنتايىن زۆرۈر

بۇ ھەقتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مۇئمىنلەر دوستلۇق، مېھرىبانلىق ۋە غەمخورلۇق قىلىشىشلىرىدا خۇددى بىر تەنگە ئوخشايدۇ، تەننىڭ مەلۇم بىر ئەزاسىغا ئاغرىق يەتسە پۈتۈن بەدەن ئۇيقۇسىزلىنىدۇ ۋە قىزىپ بىئارام بولىدۇ».[1]

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 1999-بەت

«بىرىڭلار ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى قېرىندىشىغىمۇ ياخشى كۆرمىگىچە كامىل مۇئمىن بولالمايدۇ».[1]

ئىسلامىي قېرىنداشلار ئىقتىسادىي جەھەتلەردىمۇ باشقىلارنى ئۆزىدىن ئۈستۈن كۆرىدىغان، بىر-بىرىنىڭ ئېھتىياجىنى ئۆز ئېھتىياجىدەك بىلىدىغان، ھېسداشلىق نۇقتىسىدىن بىر گەۋدىلىك دەرىجىسىگە يېتىشى لازىم.

بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: (ئۇلار(يەنى ئەنسارلار) مۇھتاج تۇرۇقلۇق باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىنى ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتىدىن ئەلا كۆرىدۇ) .[2]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى قېرىندىشىنىڭ ياردىمىدە بولىدىكەن، ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ ياردىمىدە بولىدۇ».

ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ قىينىچىلىقلاردا ئۆز-ئارا يار-يۆلەك بولۇشى توغرىسىدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى بىر مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ دۇنيادىكى قىينىچىلىقلىرىدىن بىر قىينىچىلىقىنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئاللاھ ئۇ كىشىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى قىينىچىلىقلىرىدىن بىر قىينىچىلىقىنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ».

مەن تۆۋەندە ئىسلامىي قېرىنداشلارنىڭ باشقىلارنى ئۆزلىرىدىن

---

[1] سەھىھۇل بۇخارى 1-توم 14-بەت ۋە سەھىھ مۇسلىم 1-توم 67-بەت

[2] ئەلھەشر سۈرىسى 9-ئايەت

قانداق ئۇستۇن كۆرگەنلىكى، بىر-بىرىنىڭ ئېھتىياجلىرىدىن قانداق چىققانلىقى ۋە قېينىچىلىقلاردا ئۆزئارا قانداق ھەمدەمدە بولغانلىقى توغرىسىدا تارىخى ۋەقەلىكلەردىن ئۆلگىلىك مىساللارنى بايان قىلىپ ئۆتىمەن.

1. فەتىھ ئەلمۇسۇلى بىر قېرىندىشىنىڭ ئۆيگە كەلدى، قېرىندىشى ئۆيدە يوق ئىدى، فەتىھ ئەلمۇسۇلى قېرىندىشىنىڭ ئايالىغا پۈل ساندۇقىنى ئېلىپ چىقىڭ دېدى، ئايال ساندۇقتى ئېلىپ چىقىۋىدى، ساندۇقنى ئېچىپ ھاجىتىغا يەتكۈدەك پۈلنى ئېلىۋېلىپ ساندۇقتى ئايالغا بېرىپ قايتىپ كەتتى، ئۆي ئىگىسى قايتىپ كەلگەندە دېدىكى ئۇنىڭغا بولغان ئىشىنىڭ جەريانىنى سۆزلەپ بەردى، بۇنى ئاڭلىغان ئۆي ئىگىسى فەتىھ ئەلمۇسۇلىنىڭ قىلغان ئىشىدىن ئىنتايىن خۇرسەن بولدى، ھەمدە ئەگەر بۇ سۆزۈڭ راست بولسا سېنى ئاللاھ يولدا ئازات قىلىۋەتتىم، دەپ دېدىكىنى ئازات قىلىۋەتكەن.

2. ئەلى ئىبنى ھۈسەيىن بىر ئادەمگە «قايىسىڭلار قېرىندىشىڭنىڭ يانچۇقىغا يېكى سومكىسىغا قولىنى سېلىپ خالىغان نەرسىنى ئىجازەتسىز ئالالايدۇ؟» دەپ سورىغاندا، ئۇ ئۇنداق قىلالمايمىز، دەپ جاۋاب بەرگەن، ئەلى ئىبنى ھۈسەيىن «ئۇنداقتا سىلەر مېنىڭ قېرىنداشلىرىم بولۇشقا يارىمايدىكەنسىلەر» دېگەنىكەن.

3. قەدىمقى پىشۋالارنىڭ بىرى: «سەن قېرىندىشىڭدىن پۈل سورىساڭ، ئۇ سەندىن: نېمىگە ئىشلىتىسەن دەپ سورىسا

قېرىنداشلىق ھەققىنى ئادا قىلمىغان بولىدۇ» دېگەن.

4. مەسروق دېگەن كىشى ئېغىر قەرزدار بولۇپ، ئۇنىڭ خەيسەمە دېگەن دوستىنىڭمۇ قەرزى بار ئىدى، بىر كۈنلەردە مەسروق خەيسەمنىڭ ئۇقتۇرماي ئۇنىڭ قەرزىنى تۆلىۋەتتى، خەيسەمەمۇ مەسروققا ئۇقتۇرماي ئۇنىڭ قەرزىنى تۆلىۋەتكەنىكەن.

5. ئىبنى شۇبرىمە بىر قېرىندىشىنىڭ چوڭ بىر ھاجىتىنى راۋا قىلغاندا، ئۇ قېرىندىشى بىر سوۋغات كۆتۈرۈپ كەپتۇ، ئىبنى شۇبرىمە بۇ نېمە؟ دەپ سوراپتۇ، ئۇ كىشى «بۇ سېنىڭ ماڭا قىلغان ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن قىلغان سوۋغام، دېگەندە ئىبنى شۇبرىمە بۇنى ئەكەتكىن، ئەگەر سەن قېرىندىشىڭغا ھاجەتمەن بولۇپ قالساڭ، ئۇ راۋا قىلىشقا تىرىشمىسا، ئۇنى ئۆلدى دەپ قارا، تاھارەت ئال-دە، نامىزىنى چۈشۈرۈۋەت» دېگەن.

6. رىۋايەت قىلىنىشىچە خەلىپىلەرنىڭ بىرى ئۇچ ياخشى كىشىنىڭ كاللىسىنى ئېلىشقا بۇيرۇپتۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەبۇلھۇسەين نۇرى دېگەن كىشى بار ئىكەن، ئۇ ھەممىدىن بۇرۇن مەيدانغا چىقىپتۇ، بۇنى كۆرگەن خەلىپە ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭدىن بۇرۇنلا مەيدانغا چىقىشىنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ، ئەبۇلھۇسەين: مېنىڭ كاللام ئېلىنىۋاتقان مىنۇتلاردا قېرىنداشلىرىم بىردەم بولسىمۇ ياشىۋالسۇن دېدىم، دەپتۇ، بۇ گەپتىن تەسىرلەنگەن خەلىپە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى قويۇۋېتىشكە بۇيرۇپتۇ.

يۇقىرىقى ئۆلگىلىك مىسىللاردىن ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ھەر

ئىككىسى تەرەپتىن شەكىللەنگەن ئورتاق ھېسداشلىق، يۇقىرى چەكتىكى پىداكارلىق، باشقىلارنىڭ قايغۇ ۋە خۇشاللىقلىرىغا ئورتاقلىشىش، قەلبىتىكى خالىس مۇھەببەت، پايدا ۋە ھوزۇر-ھالاۋەتلەردە قېرىندىشىنى ئۆزىدىن يۇقىرى ئورۇنغا قويۇش ئارقىلىق كامالەتكە يېتىدىغانلىقىنى بىلمۇالايمىز.

بىر قىسىم ئىسلامىي قېرىنداشلار شېئىرلىرىدا چىن قېرىنداشلىقنى مۇنداق كۆيلىگەن ئىكەن:

چىن دوست ئۆز، سېنىڭدىن ئايرىلماس ھامان،
ياخشىسى سېنىڭكى، ئۇنىڭكى يامان،
بار ئالەم گۇماندا قارىسا ساڭا،
سېنى دەپ چىرايى بولىدۇ سامان...

7. ئىسلامىي قېرىنداشلار بىر-بىرىنىڭ خاتالىقلىرىغا كۆز يۇمۇش، ئەيىبىنى يېپىش ۋە غەيۋەتنى قىلماسلىق لازىم.

ئىمام مۇسلىم ئەبى ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «دۇنيادا بىر ئادەم بىراۋنىڭ ئەيىبىنى ياپسا، ئاللاھ قىيامەت كۈنى ئۇ ئادەمنىڭ ئەيىبىنى ياپىدۇ». [1]

يەنە بىر رىۋايەتتە: «كىمكى بىر مۇسۇلمانىنىڭ ئەيىبىنى ياپسا،

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2002-بەت

ئاللاھ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئۇ كىشىنىڭ ئەيىبىنى ياپىدۇ».

يەنە ئىمام مۇسلىم ئەبى ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غەيۇەت دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى، ساھابىلار: ئاللاھ ۋە ئاللاھ نىڭ پەيغەمبىرى ئوبدان بىلىدۇ، دەپ جاۋاب بەردى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: غەيۇەت دېگەن - قېرىنداشنىڭ يوق يەردە ئۇ يامان كۆرىدىغان سۆزنى قىلىش دېگەندە، ئۇلارنىڭ بىرى ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئەگەر قېرىنداشىمدا مەن دېگەن سۆز بولسىچۇ؟ دېدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەگەر قېرىنداشنىڭدا سەن دېگەن سۆز بولسا غەيۇەت قىلغان بولسەن، ئەگەر ئۇنىڭدا سەن دېگەن سۆز بولمىسا ئۇنىڭغا بۆھتان قىلغان بولسەن دەپ جاۋاب بەردى». [1]

يۇقىرىقى ھەدىسلەردىن ئايان بولغاندەك، دىنىمىزدا بىر-بىرىنىڭ سىرىنى ئاشكارىلاش، ئۇ ياقتۇرمايدىغان لەقەملەر بىلەن ئاتاش، ئۇنىڭ ئەيىبىنى ئېچىش ۋە ئۇ يوق ئورۇنلاردا ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىش قاتتىق چەكلىنىدۇ.

ناۋادا قېرىنداشنىڭ بىرەر ئەيىبىنى كۆرسە ئۇنى كىشىلەر ئالدىدا دەپ يۈرمەستىن، ئايرىم ئۇچراشقاندا ئەمەلىي ئەھۋالغا قارىتا ئەسىھەت قىلىشى كېرەك، چۈنكى، كىشىلەر ئالدىدا نەسىھەت

[1] سەھىھ مۇسلىم 4-توم 2001-بەت

قىلىش ۋە ئۇنىڭ ئەيىبلىرىنى بىردىن-بىر ساناش ئۇنىڭ غۇرۇرىنى يەرگە ئۇرغانلىق ۋە ئۇنى رەسۋا قىلغانلىققا باراۋەردۇر.

بۇ ھەقتە بىر شائىر مۇنداق دېگەن:

قىلماقچى بولساڭ گەر نەسىھەت-كايىش،
ئەل-ئاۋام ئالدىدا يىرما ماڭا چىش،
كۆپچىلىك ئالدىدا تەنبىھ بېرىشىڭ،
چاۋامنى چىتقا يايغاندەكلا بىر ئىش.

شەكسىزكى، ئاللاھ يولىدا قىلىنغان بۇ خالىس نەسىھەت قانچىكى مەخپىي قىلىنسا، ئۇنىڭ قوبۇل قىلىنىش نىسبىتى شۇنچە يۇقىرى بولىدۇ. ئاۋادا نەسىھەت قىلىنغۇچىلار سۇرە ئەسرىنى ياخشى چۈشەنگەن كىشىلەر بولسا تېخىمۇ شۇنداق.

(زامان بىلەن قەسەمكى، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر-بىرىگە سەۋرنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر).

ساپالىق مۇئمىن نەسىھەتتىن باتناپ يۈرمەيدۇ، چۈنكى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «دىن - نەسىھەت دېمەكتۇر» دېگەن.

ئۆمەر ئىبنى خەتتاپ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: «ماڭا ئەيىبلىرىمنى

كۆرسىتىپ قويغان كىشىگە ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېگەن».[1]

ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىنغان نەسىھەتنى ئوچۇق يورۇقلۇق، مەمنۇنىيەت ۋە مەردانىلىك بىلەن قوبۇل قىلىش مۇئمىنلىك مەجبۇرىيىتىدۇر. ئىسلامىي قېرىنداشلار ھېچقاچان نەسىھەت ئارقىلىق بىر-بىرىنى كەمسىتمەيدۇ، بەلكى ئۇنىڭغا كۆيۈنۈش ۋە ۋاپادارلىق يۈزىسىدىن؛ ئۇنىڭ گۇناھ-مەئسىيەتلەرگە چۈشۈپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش، يامان ئاقىۋەتكە قىلىشتىن ساقلاپ قېلىپ مەقسىتىدە نەسىھەت قىلىدۇ.

ئىنسانلار تەقۋادارلىق ۋە ياخشىلىقلاردا كامالەت دەرىجىسىگە شۇنچە يېقىنلاشقان تەقدىردىمۇ بىلىپ-بىلمەي بەزى خاتالىقلارغا چۈشۈپ قالىدىغانلىقىنى، ھەتتا بەزىدە ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمىگۈدەك سەۋەنلىكلەرنى ئۆتكۈزۈپ قويىدىغانلىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقىمىز لازىم.

لېكىن مۇئمىنلىك بىر ئالاھىدىلىكى شۇكى، ئۇ شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسىگە ئۇچرىغان ھامان ئاللاھنى ئەسلەيدۇ-دە ھەقىقەتنى چىڭ ئېسىلىپ شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسىدىن خالاس بولىدۇ، خاتالىشىپ قالسا، ئاللاھنىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرىدىن بولۇشى ئۈچۈن تەۋبىگە ئالدىرايدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «پۈتۈن ئىنسان خاتالىشىدۇ، ئەمما خاتالىقتىن كېيىنلا تەۋبە قىلغانلار ئەڭ

[1] سۈنەن دارىمى 1-توم 169-بەت

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ياخشى كىشىلەردۇر».[1]

ئەپۇچانلىق ۋە رەھىمدىللىق مۇئمىنلارنىڭ **ئەڭ** روشەن ئالاھىدىلىكى ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇماسلىقىمىز لازىم.

ئاللاھ **تائالا** بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: (كىمكى(ئىنتىقام ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئەپۇ قىلسا ۋە (ئۆزى بىلەن ياماناتلىق **قىلغۇچىنىڭ** ئارىسىنى) تۆزىسە، ئۇنىڭ ئەجرىنى ئاللاھ بېرىدۇ، **ئاللاھ** ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ).[2]

ئاللاھ **تائالا** يەنە مۇنداق دەيدۇ: (مۇھەممەد **ئاللاھنىڭ** رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۇئمىنلەر كۇففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆز ئارا كۆيۈمچاندۇر).[3]

(ئى مۇئمىنلەر! سىلەردىن كىمكى **مۇرتەد** بولىدىكەن، ئاللاھ (ئۆلارنىڭ ئورنىغا) ئاللاھ ئۆلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۆلارمۇ ئاللاھنى دوست تۇتىدىغان، مۇئمىنلەرگە كۆيۈنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ...).[4]

قېرىنداشلىرىمىزنىڭ خاتالىقلىرىنى كەچۈرەلمەسلىك، نۇقسانلىرىغا كۆز يۇمالماسلىق، كەمچىلىكلىرىنى ئەپۇ قىلالماسلىق قانداقمۇ ئاللاھنىڭ مەدھىيىسىگە سازاۋەر بولغان ئېسىل، رەھىمدىل، كۆيۈمچان مۇئمىنلاردىن بولالايمىز؟! ئىنسان خاتالىقلىرى بىلەن ئىنسان ئەمەسمۇ؟!

---

[1] ئەلمۇستەدراك 4-توم 272-بەت

[2] شۇرا سۈرىسى 40-ئايەت

[3] فەتھ سۈرىسى 29-ئايەت

[4] مائىدە سۈرىسى 54-ئايەت

بىر شائىر مۇنداق دېگەن:

ھەر ئىشتا دوستۇڭدىن ئىزدىسەڭ قۇسۇر،
ئېيتقىنا قۇسۇرسىز ئىنسان قايدا بار؟!
دوستۇڭدا خاتالىق كۆرۈلسە ئەگەر،
(ئەپۇ ئەت) تۆزىتىش پۇرسەت يەنە بار.

لاي سەۋەب ۋاز كەچسەڭ ئىچەر سۈيۈڭدىن،
تەشنالىق چۆلدە بولسەن زار-زار.
قېنىشنى ئىستىسەڭ لايغا قارىما،
سۈيۈم بار دەپ ئويلا، لاينى ئالما ھار.

يۇقىرىقى ئايەت، ھەدىس ۋە شېئىرلارنى بايان قىلىشىمىز ھەرگىزمۇ دوست-بۇرادەرلەرنىڭ ئەيىبلىرىنى قارا-قويۇق ئېتىراپ قىلىشقا، كۆرمەسكە سېلىشقا ئۇندىگەنلىكىمىز ياكى نەسىھەتنى تەرك ئېتىڭ؛ ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇشقا سەل قاراڭ دېگەنلىكىمىز ئەمەس. ئەمەلىيەتتە بىر-بىرىگە ھەقنى تەۋسىيە قىلمايدىغان، ئۆزئارا ئەينەكلىك رولىنى جارىي قىلدۇرالمايدىغان دوستلارنىڭ دىنىمىزدا ھېچ ئېتىبارى يوقتۇر. ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن بىر-بىرىگە نەسىھەت قىلمايدىغان، ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسمايدىغان قېرىنداشلارنىڭ شەرىئەت پىرىنسىپىدا ھېچ قانداق ئېتىبارى، قىممىتى بولمايدۇ.

ئاللاھ يولىدا نەسىھەت قىلىش، ھەقنى تەۋسىيە قىلىش، ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسۇش شەرىئەتنىڭ مۇھىم بىر تەركىبى قىسمى، ئىماننىڭ تەقەززاسى ۋە دىنىمىزنىڭ ھالقىلىق پىرىنسىپلىرىنىڭ بىرىدۇر.

ئاللاھ بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىن كاپىر بولغانلارغا ئۆلارنىڭ ئۆزئارا ھەقنى تەۋسىيە قىلمىغانلىقى، ئاللاھ ئۇچۇن نەسىھەت قىلمىغانلىقى ۋە مۇنكەر ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمىغانلىقى سەۋەبلىك داۋۇد ئەلەيھىسسالام ۋە ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تىلىدىن ئۆلارغا لەنە قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: (بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلارغا داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئىيسانىڭ تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا) لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۆلارنىڭ لەنەتكە ئۇچرىشى) ئۆلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى. ئۆلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۆلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمە دېگەن يامان).[1]

بىز يۇقىرىدا ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ھەقلىرى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزئارا مەجبۇرىيەتلىرى توغرىسىدا بىر قۇر توختىلىپ ئۆتتۇق ۋە بۇ ھەقلەرنىڭ ئومۇمى ھەقلەر ۋە خۇسۇسىي ھەقلەر دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدىغانلىقىنى بىلىۋالدۇق.

ئۇمۇمىي ھەقلەر ئاللاھنى پەرۋەردىگارىم، ئىسلامنى دىنىم، قۇرئان كەرىمنى يولباشچىم ۋە مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى

[1] مائىدە سۈرىسى 78-79-ئايەتلەر.

پەيغەمبىرىم دەپ ئىمان ئېيتقان مۇئمىن مۇسۇلمانلىرىڭ مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىغا ۋە خۇسۇسەن مەھەللىدىكى خوشنىسى، خىزمەتدىشى، يېقىن ۋە يىراق تۇغقانلىرى، ياكى ھەمجەمەتلىرىگە بولغان ھەقلىرىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ھەقلەر ھەدىستە دېيىلگىنىدەك: ئۇچراشقاندا تەشەببۇسكارلىق بىلەن سالام قىلىشىش، ئاغرىپ قالسا كېسىلىنى يوقلاش، ۋاپات بولغاندا جىنازىسىغا ھازىر بولۇش، چاقىرسا بېرىش، چۈشكۈرۈپ ئاللاھقا شۈكرى دېسە، ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن دېيىش، قەسەم قىلسا قەسىمگە مۇۋاپىق ئىش قىلىش، زۇلۇمغا ئۇچرىسا ياردەم قىلىش، خاتا ئىش قىلسا نەسىھەت قىلىش، بېشىغا كۈلپەت كەلسە يارىسازلىق قىلىش، يوقسۇل بولۇپ قالغاندا قەرز بېرىپ تۇرۇش ۋە ئەيىبىنى يېپىش قاتارلىقلاردۇر. مەزكۇر ھەقلەرنى ئادا قىلىش ئومۇمىي مۇسۇلمان ئاممىسىدىن تەلەپ قىلىنىدۇ.

بىز يۇقىرىقى قۇرلاردا ئىسلامىي قېرىنداشلارغىلا خاس بولغان خۇسۇسىي ھەقلەرنىمۇ كۆرسىتىپ ئۆتتۇق، بۇ ھەقلەر تۆۋەندىكى كىشىلەرگە قارىتىلغان: ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرگەن قېرىندىشى، خۇسۇسىي تالىغان دوستى ۋە ئاللاھنىڭ سۆزىنى ئۇستۇن قىلىش ئۈچۈن دەۋەت يولىدا بىرگە خىزمەت قىلىۋاتقان قېرىندىشى، مانا بۇلار بىز يۇقىرىدا تەپسىلىي بايان قىلغان خۇسۇسىي قېرىنداشلارنى كۆرسىتىدۇ.

قېرىنداشلار! بىز دوستىڭ ئۆيىدىن رۇخسەتسىز يەپ-ئىچىشىنىڭ دۇرۇسلۇقى، دوستىغا ئۇچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت

تۇتۇشنىڭ ھارامليقى، ھەممە ئىشلاردا ئورتاق ھېسسىياتتا بولۇشنىڭ زۆرۈرلىكى، ئەيىبلىرىنى يېپىش، غەيۋىتىنى قىلماسلىق، بەزى كەمچىلكلىرىگە كۆز يۇمۇش ... قاتارلىقلارنىڭ خۇسۇسىي ھەقلەر ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدۇق، شۇنداقلا يۇقىرىدا بايان قىلغان ئومۇمىي ھەقلەرنىڭمۇ خۇسۇسىي ھەقلەر تەھتىگە داخىل ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدۇق.

مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدىكى ئومۇمىي ھەق ۋە خۇسۇسىي ھەقلەرنى مۇشۇنداق تۇغرا تونۇپ، ئۆزىگە تېگىشلىك مەجبۇرىيەتلەرگە قاتتىق ئەمەل قىلالايدىغان ئەۋلادلاردىن شەكىللەنگەن جەمئىيەت شەكسىزكى، چىن دوستلۇق، مېھرى-مۇھەببەت، ھېسداشلىق، شەپقەت بىلەن سۇغۇرۇلغان بىر جەمئىيەت بولۇپ، بۇ جەمئىيەت خېيىم-خەتەرلەگە تېز پۈكمەيدىغان، دۇشمەنلەرگە ئەل بولمايدىغان ھاياتلىق بوران-چاپقۇنلىرىغا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان مۇستەھكەم، پۈختا جەمئىيەتتۇر.

لېكىن مىڭ ئەپسۇسكى، بۇ ھەقلەر مۇسۇلمانلار ھاياتىدا ئەمەلىيلەشمەيۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ خاراكتېرىغا ئايلانمايۋاتىدۇ. ئەكسىچە مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدە شەخسىيەتچىلىك، ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتىش، ئاچكۆزلۈك، ھەسەتخورلۇق ۋە تەكەببۇرلۇقتەك يامان ئىللەتلەر يامراپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ خىل ناچار ئىللەتلەرنىڭ يامراپ كېتىشىگە كۆپ سانلىق مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسلامنىڭ تۇغرا

پىرىنسىپلىرىدىن، سۈزۈك بولغان ئىسلام تەربىيە مېتودىدىن چەتنەپ كېتىشى، قۇرئان ۋە ھەدىس كۆرسەتمىلىرىدىن يىراقلاپ كېتىشلىرى سەۋەب بولدى.

لېكىن ئاللاھقا چەكسىز شۈكرىلەر بولسۇنكى، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئىسلام ئاۋاڭارتلىرى ئۆزلىكىدىن ھەرىكەتلىنىپ دۇنياغا گۈزەل ئەخلاقلىرى، ياخشى مۇئامىلىلىرى ۋە ئۆزلىرىنىڭ قېرىنداشلىقى ۋە خالىس دوستلۇقى بىلەن ئېسىل ئۈلگىلەرنى تىكلەپ بېرىۋاتىدۇ.

ئاللاھ خالىسا يېقىن كەلگۈسىدە قەلبى پاك، ئىمانى ساپ بولغان بۇ ئەۋلادلارنىڭ قولىدا ئىسلامنىڭ غەلبىسى ئەمەلگە ئاشىدۇ، يۇقىرى سەۋىيىدىكى مۇقەددەس قېرىنداشلىق ۋە بىرلىكنىڭ شاراپىتى بىلەن ئىسلام دۆلىتى چوقۇم يورۇقلۇققا چىقىدۇ.

(كىشىلەر سەندىن بۇ گېپىڭ قاچان ئەمەلگە ئاشىدۇ؟ دەپ سورىشىدۇ، سەن ئۇمىدكى ئۇ يېقىندا بولىدۇ، دەپ جاۋاب بەرگىن).

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

6- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىدىن تارىخىي ئۆرنەكلەر

نۇرغۇن مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىز ئۆزئارا ياخشى كۆرۈشۈش، ھەمكارلىق، ياشقلارنى ئۆزىدىن يۇقىرى بىلىش، مېھىر-شەپقەت، ئەپۇچانلىقتىن ئىبارەت دىنىمىز بەلگىلەپ بەرگەن مۇشۇ قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىنى ئەملىيلەشتۈرۈش ئارقىلىق ئىنسانىيەت تارىخىغا گۈزەل نەمۇنىلەرنى، مەڭگۈلۈك ئابىدىلەرنى تىكلەپ بەرگەن.

ئەمدى بىز مۇسۇلمان قېرىنداشلار بارلىققا كەلتۈرگەن تارىخىي نەمۇنىلەرنى بىر كۆرۈپ باقايلى!

1. ئۆز ئارا ھەمكارلىق ۋە مېھىر-شەپقەت نەمۇنىلىرى

تارىخشۇناس مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: «مەدىنىدە بىر تۈركۈم كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار ئۆزلىرىگە تەمىناتنىڭ قەيەردىن كېلىدىغانلىقى ۋە كىم تەمىنلەۋاتقانلىقىدىن بىخەۋەر ئىدى. زەينۇل ئابىدىن ئىبنى ھۈسەين ۋاپات بولۇۋېدى، تەمىنات توختاپ قالدى، بۇنىڭدىن ئۇلار ئۇ تەمىناتنى زەينۇل ئابىدىن كېچىسى ئۇلارغا تۇيدۇرماي ئەكېلىپ ئىشىك ئالدىدا قۇيۇپ قويىدىغانلىقىنى بىلدى، زەينۇل ئابىدىنى يوقۇپ-تاراپ يەرلىكىدە قويىدىغانلار ئۇنىڭ ئۆچىسى ۋە مۆرىلىرىدە پىقىر-مىسكىن ۋە تۇل خوتۇنلارنىڭ ئۆيلىرىگە كۆتۈرۈپ ئاپارغان خالتا ئىزلىرىنى كۆرگەن».

ئىمام لەيس ئىبنى سەئىد كىرمىي كۆپ كىشى بولۇپ، يىللىق كىرىمى يەتمىش مىڭ تىللادىن ئاشاتتى. كىرىم كىرگەن ھامان پېقىر مىسكىنلەرگە سەدىقە قىلاتتى. پۈتۈن كىرىملىرىنى سەدىقە قىلىۋەتكەنلىكتىن كىشىلەر ئۇنىڭ مال-مۈلكى زاكات نىسابىغا توشمايدۇ دەپ قارىشاتتى، بىر قېتىم ئۇ ئۆزي سېتىۋېلىپ ۋەكىلىنى ئۆينى تاپشۇرۇۋېلىشقا ئەۋەتىدۇ، ۋەكىلى ئۇ ئۆيدە نارەسىدە يېتىم بالىلارنى كۆرىدۇ، بالىلار ئۇنىڭدىن ئاللاھنىڭ نامىنى شېپى كەلتۈرۈپ ئۆيدىن چىقىرىۋەتمەسلىكنى تەلەپ قىلىدۇ، بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان ئىمام لەيس ئۆلارغا: «بۇ ئۆي سىلەرنىڭ بولسۇن، مەن يەنە سىلەرگە كۆنلۈك تەمىنات ئەۋەتىپ تۇرىمەن، دەيدۇ».

بۇيۇك ھەدىسشۇناس ئالىم ئىمام ئابدۇللاھ ئىبنى مۇبارەك كۆپ سەدىقە قىلىدىغان كىشى ئىدى، ئۇنىڭ يىلدا قىلىدىغان سەدىقىسى مىڭ تىللادىن ئاشاتتى، بىر قېتىم ھەمراھلىرى بىلەن ھەج قىلىش ئۈچۈن چىقىپ، بىر شەھەرنىڭ ئەتراپىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا بىر ئۇچارلىق ئۆلۈپ قېلىپ پوككىدە ئالدىغا چۈشتى. خىزمەتكارىنى ئۇنى ئەخلەتخانىغا تاشلۇۋېتىشكە بۇيرۇپ ھەمراھلىرىنىڭ ئارقىدىن كېتىۋاتقاندا، بىر قىزچاقنىڭ ئەخلەتخانىغا يېقىن بىر ئۆيدىن چىقىپ ھېلىقى ئۆلۈك قوشنى ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرىدۇ، ئۇ قىزدىن بۇ ئۆلۈك قوشنى نېمە قىلىدىغانلىقىنى سورىغاندا، ئۇ قىز «مەن ۋە قېرىندىشىم بۇنىڭغا مۇھتاجمىز، بىزنىڭ ئەھۋالىمىزدىن خەۋەر ئالىدىغان كىشى يوق» دەپ جاۋاب بېرىدۇ، ئابدۇللاھ ئىبنى مۇبارەك كارۋانىنى

توختىتىپ يۈك-تاقىنى چۈشۈرۈشكە بۇيرۇپ، خىزمەتكاربىدىن يېنىكىدا قانچە پۇل بار، دەپ سورايدۇ، ۋەكىلى: مىڭ تىللا، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئابدۇللاھ ئىبنى مۇبارەك ئۇنىڭدىن يۈرتىمىز (مەرۋە) گە قايتىشقا يەتكىدەك يىگىرمە تىللانى ئېلىۋېلىپ قالغىنىنى بۇ قىزغا بەرگىن، بۇ ئىش قىلماقچى بولغان ھەجىمىزدىن ئەۋزەل دەپ ھەج قىلماي قايتىپ كەتكەن.

قېرىندىشىم! سىز بەلكى يۇقىرىقى قۇرلارنى ئوقۇۋاتقان ۋاقتىڭىزدا، بۇ بۇرۇنقى كونا ھېكايىلەركەنغۇ، ھازىرقى زامانىدا بۇنداق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىنمۇ؟ دېيىشىڭىز مۇمكىن. مەن ئىشەنچىلىك ھالدا شۇنداق جاۋاب بېرەلەيمەنكى، بۇنداق ئەھۋاللارنىڭ يۈز بېرىشى تامامەن مۇمكىن. چۈنكى ئۆزىنى مۇئمىن، مۇسۇلمان دەپ قارايدىغان ھەر بىر ئادەم قاچان ئاللاھ پەرز قىلغان زاكاتتىن ئىبارەت مۇقەددەس پەرزىنى ئاللاھ بۇيرىغاندەك ئادا قىلسا، ئېنىقكى، نامراتچىلىق تۈگەيدۇ، باي-نامراتلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتمۇ يوقايدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ ئاللاھ بايلارنى ياخشى كۆرگەنلىكتىن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى سىناش يۈزىسىدىن باي قىلغان. شۇنىڭدەك نامراتلارنىمۇ يامان كۆرگەنلىكتىن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى ئاللاھنىڭ تەقسىماتىغا رازى بولامدۇ - بولمامدۇ؟ دەپ سىناش يۈزىسىدىن نامرات قىلىپ قويغان.

ھەقىقەتپەرۋەر خەلىپىلەرنىڭ يەشىنچىسى ھەزرىتى ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىزنىڭ دەۋرىدە بايلار مالىرىنىڭ زاكىتىنى تولۇق ئايرىغانلىقى ئۈچۈن زاكات ئالىدىغان ئادەم قالمىغان، ئىسلام تارىخىدا بۇنىڭغا

يېتەرلىك دەللىلەر بار.

2. ئۆز مەنپەئەتىدىن باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۈستۈن ئورۇندا قويۇش ۋە باشقىلارنىڭ قايغۇلىرىغا ھېسداشلىق قىلىش نەمۇنىلىرى

ئىمام غەززالى «ئىھيا ئۇلۇمىددىن» ناملىق كىتابىدا ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنۇ سۆزىنى نەقىل قىلىدۇ: بىر ساھابىگە قوينىڭ كاللىسى سوۋغا قىلىنغاندا، ئۇ: پالانى مەندىن بەك ھاجەتمەن ئىدى، دەپ ئۇنىڭغا ئەۋەتىپتۇ، ئۇ كىشى كاللىنى ئۆزى مۇھتاج دەپ قارايدىغان يەنە بىرسىگە ئەۋەتىپتۇ، شۇنداق قىلىپ ئۇ ئۇنىڭغا، بۇ بۇنىڭغا ئەۋەتىپ يەتتە كىشىدىن ئايلىنىپ كاللا ئاخىرى يەنە دەسلەپتە سوۋغا قىلىنغان كىشىگە قايتىپتۇ.

ھاكىم «مۇستەدرەك» ناملىق كىتابىدا مۇنداق بىر ۋەقەلىكنى بايان قىلىدۇ: بىر كۈنى مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبى سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا سەكسەن مىڭ تەڭگە ئەۋەتىدۇ، ئۇ كۈنى ئائىشە ئانىمىز روزا تۇتقان ۋە كونا كىيىملەرنى كىيگەن ئىدى، شۇنداق تۇرۇپ ئۆزىگە ئۇ تەڭگىلەردىن ھېچ نەرسە ئېلىپ قالماي شۇ چاغدىلا پېقىر-مىسكىنلەرگە تارقىتىۋېتىدۇ، بۇنى كۆرگەن خىزمەتكارى: ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئانىسى، بىر تەڭگىگە گۆش ئېلىۋالغان بولساق ئۇنىڭدا ئىپتار قىلاتتىڭىز، دېگەندە، ئائىشە ئانىمىز: ئۇنتۇپ قاپتىمەن، بۇرۇنراق دېگەن بولساڭ شۇنداق قىلاتتىم، دېگەن.

دېمەك، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا باشقىلارنى دەپ، بەختلىك

ئسلامىي جەمئىيەت بەرپا قىلىش يولىدا ئۆزىنى ئۇنتۇپ قالغان.

ئىمام قۇرتۇبى ئەدەۋىدىن مۇنداق بىر ۋەقەلىكنى نەقىل قىلىدۇ: مەن يەرمۇك جېڭىدە ئازراق سۇ ئىلىپ تاغامنىڭ ئوغلى هايات بولسا قاندۇرۇپ كېلەي دەپ ئىزدەپ چىقتىم، مەن ئۇنى تېپىپ، سۇ بىرەيمۇ دېسەم ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇل دەپ تۇراتتى، توساتتىنلا بىر ئادەمنىڭ ۋايجان، ۋايجان دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى، تاغامنىڭ ئوغلى مېنى ئۇنىڭ قېشىغا بېرىشىمغا ئىشارەت قىلدى، ئۇ هىشام ئىبنى ئاس ئىكەن، ئۇنىڭغا سۇ ئىچۈرەي دەپ تۇرسام، هىشام يەنە بىر كىشىنىڭ ئىڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ: ئۇنىڭ قېشىغا بېرىشىمغا ئىشارەت قىلدى، مەن ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ بولغۇچە ئۇ جان ئۈزدى، مەن هىشامنىڭ قېشىغا كەلسەم ئۇمۇ جان ئۈزۈپتۇ، تىزدىن تاغامنىڭ ئوغلىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلسەم ئۇمۇ جان ئۈزۈپتۇ. بۇلار باشقىلارنى ئۆزىدىن يۇقىرى بىلىپ، هېچقايسىسى سۇنى ئىچمەي ئۆلۈپ كەتتى.

مانا بۇلار، باشقىلارنى ئۆزىدىن يۇقىرى بىلىشتىن ئىبارەت يۇكسەك پەزىلەتلەرنىڭ ئەمەلىي هاياتتا بولۇپ ئۆتكەن ئۆرنەكلىك كارتىنىلىرىدۇر.

3. ئەپۇچانلىق ۋە كەڭ قورساقلىق ئۆرنەكلىرى

ئەبۇبەكرى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇنىڭ مىستاه ئىسىملىك بىر تۇغقىنى بار بۇلۇپ، ئەبۇبەكرىنىڭ خەيرى-ئېهسانلىرىغا تاينىپ تۇرمۇش كەچۈرەتتى. ئۇ دىنىمىزنىڭ ئۇرۇق-تۇققانچىلىق هەقلىرىنى ئۇنتۇپ،

مۇناپىقلارنىڭ ئائىشە ئانىمىز ھەققىدىكى بوھتانلىرىغا قارىشىپ قالىدۇ، بۇ ئىش ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ناھايىتى ئېغىر كېلىدۇ ۋە مىستاھقا گەپ قىلماسلىق ۋە ياردەم قىلماسلىق توغرىسىدا ئاللاھقا قەسەم قىلىدۇ. ئاللاھ شۇ ھامان بۇ ۋەقەلىكىكە قارىتا مۇنۇ ئايەتنى نازىل قىلىدۇ: (ئاراڭلاردا ئەھلى كەرەم ۋە دۆلەتمەن بولغانلار خىش-ئەقرىبالارغا، مىسكىنلەرگە ۋە دىن يولىدا ھىجرەت قىلغانلارغا (بىرنەرسە) بەرمەسلىككە قەسەم قىلمىسۇن (ئۇلارنىڭ گۇناھىنى) ئەپۇ قىلسۇن، كەچۈرسۇن، ئاللاھنىڭ سىلەرگە مەغپىرەت قىلىشىنى ياقتۇرمامسىلەر؟ ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر). [1]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ بەكرىگە بۇ ئايەتنى ئوقۇپ بەرگەندە، ئۇ: ئېي پەرۋەردىگارىمىز، بىز ئەلۋەتتە سىلىنىڭ مەغفىرەتلىرىنى ياقتۇرىمىز، دەيدۇ-دە، دەرھال مىستاھنى ئەپۇ قىلىپ، ئۇنىڭغا بۇرۇنقىدەكلا خەير-ئېھسانلىرىنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

ئىمام بۇخارى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇيەينە ئىبنى ھۇسەين قېرىندىشىنىڭ ئوغلى ھور ئىبنى قەيسنىڭ قېشىغا كەلدى، ھور ئىبنى قەيس ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىدىكى مەسلىھەتچىلىرىدىن ئىدى. [2] ئۇيەينە ھورغا ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ قېشىغا

---

[1] نۇر سۈرىسى 22-ئايەت

[2] ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مەسلىھەتچىلىرى قىرى-ياش بولۇشتىن قەتئىينەزەر ئالىم كىشىلەردىن تەشكىل تاپاتتى.

كىرىشمگە ئىجازەت ئېلىپ بەرسەك دېدى، ھور ئىجازەت ئېلىپ بەردى، ئۇيەينە ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قېشىغا كىرىپلا، ئى خەتتابنىڭ ئوغلى، ئاللاھ بىلەن قەسەمكى سەن بىزگە ھەققىمزنى تولۇق بەرمەيسەن، ئارىمزدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلمايسەن، دېدى، بۇ (ئورۇنسز) گەپنى ئاڭلىغان ھەزرىتى ئۆمەر دەرغەزەپكە كېلىپ، ئۇيەينەنى ئەدەپلەپ قۇيۇشقا تەمشەلگەندە، ھور ئىبنى قەيس: ئي مۇئمىنلارنىڭ ئەمرى! ئاللاھ تائالا پەيغەمبىرىگە: (ئەپۇنى دوست تۇتقىن، ياخشىلىققا (يەنى ياخشى سۆز، ياخشى ئىش قىلىشقا) بۇيرۇغىن، نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن(يەنى نادانلارنىڭ قىلغىنىنى قىلماي ئۇلارغا مۇلايىم بولغىن).[1] دەپ خىتاپ قىلىدۇ، ھەقىقەتەن ئۇيەينە (سېنىڭ ئادالىتىڭنى چۈشەنمىگەن) بىر نادان دەيدۇ. ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببباس: «ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ھور ئىبنى قەيس بۇ ئايەتنى تىلاۋەت قىلغانىدا ھەزرىتى ئۆمەر دەرھال توختىغان، ئۇ ھەقىقەتەن قۇرئان كەرىمنىڭ بۇيرۇقلرىنى ئىجرا قىلىشتا كەسكىن ئىدى» دەيدۇ.

زەينۇل ئابىدىن ئىبنى ھۈسەينىدىن رىۋايەت قىلىنىشچە، ئۇ بىر كۈنى مەسچىتتە ئولتۇرسا بىر ئادەم تىللاپتۇ، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ياشلار تىللىغان ئادەمنى ساۋاپ قويۇشقا تەمشەلگەندە، ئۇ ئۇلارغا: قۇلۇڭلارنى تارتىڭلار، دەپتۇ-دە، ھېلىقى ئادەمگە قاراپ: ئەمەلىيەتتە مەن سەن دېگەندىنمۇ بەكراق يامان ئادەممەن، مېنىڭ ئەيبىم سەن

[1] ئەشراف سۈرىسى 199-ئايەت

بىلگەندىن كۆپ، ئەگەر خالىساڭ سۆزلەپ بېرەي، دەپتۇ، ئۇ ئادەم ناھايىتى خىجىل بولۇپ كېتىپتۇ، زەينۇل ئابدۇننىڭ ئۆزىنىڭ يېپىنچىسىنى ئۇنىڭغا كىيدۈرۈپتۇ ۋە ئۇنىڭغا مىڭ تىللا بېرىپتۇ، ئۇ ئادەم: ئاللاھ نامىدىن گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، بۇ يىگىت ھەققەتەن پەيغەمبىرىمىزنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئىكەن، دەپ كېتىپ قاپتۇ.

زەينۇل ئابدىن ھەققىدە يەنە مۇنداق بىر رىۋايەت بار: زەينۇل ئابدىننىڭ خىزمەتچىسى ئۇنىڭ قولىغا ساپال ئىدىشتىن سۇ قۇيۇپ بېرىۋاتقاندا قولىدىكى ئىدىش يەرگە چۈشۈپ چېقىلىپ كېتىدۇ ۋە زەينۇل ئابدىننىڭ پۇتىنى زەخمىلەندۈرۈپ قويىدۇ، خىزمەتچىسى دەرھاللا ئۇنىڭغا: ھەزرىتىم، ئاللاھ تائالا: (تەقۋادارلار ئۆچ ئىلىشقا قادىر تۇرۇپ ئاچچىقىنى يۇتىدىغانلار، يامانلىق قىلغان يېكى بىرەك قىلغان كىشىلەرنى كەچۈرىدىغانلاردۇر، ئاللاھ ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ) [1] دېگەن دەيدۇ، بۇنى ئاڭلاپ زەينۇل ئابدىن ئاچچىقىدىن يانىدۇ ۋە سېنى كەچۈرۈۋەتتىم، سېنى ئاللاھ يولىدا ئازات قىلىۋەتتىم، دەيدۇ.

4. دوستلۇق ۋە مۇسىبەتلەرگە ئورتاق قارىشى تۇرۇش ئۆرنەكلىرى

ئىمام مالىك «مۇئەتتا» ناملىق كىتابىدا ئەبى ئىدرىس ئەلخەۋلانى دېگەن كىشىنىڭ مۇنداق بىر سۆزىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن دەمەشقتىكى بىر مەسچىتكە كىرسەم، كىشىلەر خۇشچىراي بىر

[1] ئالى ئىمران سۈرىسى 134-ئايەت

يىگىتنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇرۇشۇپتۇ، دۇچ كەلگەن مەسىلىلىرىنى ئۇ يېگىتتىن سوراپ ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىش قىلىشىدىكەن، مەن سوراشتۇرۇپ ئۇنىڭ مۇئاز ئىبنى جەبەل ئىكەنلىكىنى بىلدىم. ئەتىسى سەھەردە مەسچىتكە بارسام ئۇ ناماز ئوقۇۋېتىپتۇ، ناماز ئوقۇپ بولغۇچە ساقلاپ تۇردۇم، ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلىپ: ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، مەن سېنى ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىمەن دېدىم، ئۇ: ئاللاھ ئۈچۈنمۇ؟ دېدى، مەن ھەئە ئاللاھ ئۈچۈن، دېدىم، ئۇ ياقامدىن چىڭ تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى ۋە مۇنداق دېدى: ساڭا بىر خۇشخەۋەر يەتكۈزەي، مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ مۇھەببىتىم مەن ئۈچۈن قېرىنداش بولۇشقان، مەن ئۈچۈن بىر-بىرىنى زىيارەت قىلىشقان ۋە مەن ئۈچۈن پۇل-مال سەرپ قىلىشقان كىشىلەرگە خاستۇر».[1]

ئىمام مالىك «مۇئەتتا»دا ئۇبەي ئىبنى كەئب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى تۇفەيلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن كۈندە ئەتىگەندە ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن بازارغا باراتتىم، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر بازاردا چوڭ-كىچىك سودىگەرلەرنىڭ يا فېقىر-مىسكىنلەرنىڭ قېشىدىن ئۆتكەندە سالام قىلاتتى، بىر كۈنى مەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ قېشىغا كەلسەم ئۇ بىللە بازارغا بارايلى، دېدى، مەن: سەن يا سودا قىلمىساڭ يا بىرەر نەرسىنىڭ باھاسىنى سوراپ باقمىساڭ يا بازار دوقمۇشلىرىدا ئولتۇرمىساڭ، بازاردا نېمە ئىش قىلىسەن دېدىم، ئۇ: بىز بازارغا پەقەت باشقىلارغا سالام

[1] ئەلمۇئسەدراك 4-توم 186-بەت

قىلىش ئۈچۈنلا باربمىز، دېگەن.

ئىمام ئەبۇ ھەنىفەنىڭ كۈفە شەھىرىدە بىر خوشنىسى بار بولۇپ، كۈندە ئىشتىن قايتىپلا ئۆيىدە يۇقىرى ئاۋازدا <جەڭدە راسا ئەسقاتمىغان مەندەك بىر يىگىتنى زايە قىلۇپتىشتى> دېگەن بىر مىسرانى دېكلاماتسىيە قىلاتتىكەن. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ھەر كۈنى ئۈنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ تۇرىدىكەن، بىر كېچىسى كوچا چارلىغۇچىلار ئۈنى تۈتۈپ سولاپ قويۇپتۇ، خوشنىسىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىمىغان ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ئەتىسى ئۈنىڭ تۈتۈلۈپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ، ساقچى باشلىقى ئىسا ئىبنى مۇسادىن ئۈنى قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ، ساقچى باشلىقى ئۈنى دەرھال قويۇۋېتىپتۇ، خوشنىسى تۇرمىدىن چىققاندىن كېيىن ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ئۈنى چاقىرىپ: ئىي يىگىت! راستىنلا بىز سېنى زايە قىلۇەتتۇقمۇ؟ دەپتۇ، يىگىت: ئۇنداق ئەمەس، بەلكى سىلى ماڭا ياخشىلىق قىلىپ، ھۆرمىتىمنى قىلدىلا، ئاللاھ سىلىگە ياخشىلىق قىلسۇن، ياخشى مۇكاپاتلارنى بەرسۇن، دەپ تۇۋەندىكى بەيىتنى دېكلاماتسىيە قىپتۇ:

گەر خوشنىمىز ئېسىل بولسا ئازلىقىمىز ھېچ گەپ ئەمەس،
باشقىلارنىڭ سانى كۆپ-يۇ، لېك[1] خوشنىسى ئان يېمەس.

5. ئۆزئارا ئېھسان قىلىشىش ۋە پۇل-مال سەرپ قىلىشنىڭ ئۆرنەكلىرى

[1] لېكىن دېگەن مەنىدە

تەبەرانىنىڭ «ئەلكەبىير» ناملىق كىتابىدا مۇنداق بىر ۋەقەلىك بايان قىلىنىدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر خىزمەتچىسىگە تۆت يۈز تىللا قاچىلانغان بىر ھەمياننى بېرىپ: بۇ پۇلنى ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەررالھقا ئاپىرىپ بېرىپ، ئۇنىڭ بۇ پۇلنى قانداق قىلىدىغانلىقىنى كۆزىتىپ قايتىپ كەلگىن، دەپتۇ. خىزمەتچى پۇلنى ئاپىرىپ: ئۆمەر بۇ پۇلنى ھاجىتىگە ئىشلەتسۇن دەيدۇ، دەپتۇ. ئەبۇ ئۇبەيدە: ئاللاھ ئۆمەرگە رەھمەت قىلسۇن دەپتۇ-دە، دېدىكىنى چاقىرىپ، بۇ يەتتە تىللانى پالانىغا، بۇ بەش تىللانى پالانىغا ۋە بۇ بەش تىللانى پالانىغا ئاپىرىپ بەرگىن دەپ پۇلنى پۇتۇنلەي تەقسىم قىلىۋېتىپتۇ. خىزمەتكار ئىشنىڭ جەريانىنى ھەزرىتى ئۆمەرگە خەۋەر قىپتۇ، ھەزرىتى ئۆمەر يەنە تۆت يۈز تىللانى مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئاپىرىپ بېرىشكە بۇيرۇپتۇ، خىزمەتچى پۇلنى ئاپىرىپ: ھەزرىتى ئۆمەر بۇ پۇلنى ھاجىتىگە ئىشلەتسۇن دەيدۇ، دەپتۇ. مۇئاز: ئاللاھ ئۆمەرگە رەھمەت قىلسۇن، دەپتۇ-دە، دېدىكىنى چاقىرىپ ماۋۇنى پالانىغا، ماۋۇنى پالانىغا ئاپىرىپ بەرگىن دەپ تەقسىم قىلغىلى تۇرۇپتۇ، شۇ ئاردا مۇئازنىڭ ئايالى چىقىپ بۇنى كۆرۈپ: ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، بىزمۇ پېقىر-مىسكىنغۇ، بىزمۇ سەرپ قىلساق بولمامدۇ دېگەندە، مۇئاز قولىدا قالغان ئىككى تىللانى ئۇنىڭغا بېرىپتۇ. خىزمەتكار قايتىپ ئۆمەرگە ئىشنىڭ جەريانىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ، ئۆمەر خۇرسەن بولۇپ: ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر-بىرىنىڭ قېرىندىشىدۇر، دەپتۇ.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دەۋرىدە قەھەتچىلىك يۈز بېرىپ،

كىشىلەر نامراتلىشىپ كېتىپتۇ. شۇ ئارىلىقتا شامدىن ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مىڭ تۆگىلىك بىر كارۋىنى خىلمۇ-خىل كىيىم-كېچەك ۋە تۇرلۇك يېمەك-ئىچمەكلەرنى ئېلىپ كەپتۇ. كارۋان مەدىنىگە كىرىشىگە تىجارەتچىلەر بەس-بەستە قورشۇۋاپتۇ. ھەزرىتى ئوسمان ئۇلاردىن قانچىلىك پايدا بېرەيلىسەر؟ دەپ سوراپتۇ، ئۇلار يۈزدە بەش پىرسەنت پايدا بېرەيلى دېيىشىپتۇ، ھەزرىتى ئوسمان: مەن ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ پايدىغا ساتىمەن، دەپتۇ. ئۇلار: قايسى تىجارەتچى بۇنىڭدىن كۆپ پايدا بېرەلەيدىكىن، دېيىشىپتۇ. ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ماڭا بىرگە يەتتە يۈز بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ پايدا بېرىدىغان زات بار، ئۇ بولسىمۇ ئاللاھ، دەپتۇ ۋە مۇنۇ ئايەتنى تىلاۋەت قىپتۇ: (ئاللاھنىڭ يولىدا پۇل-مېلىنى سەرپ قىلغانلارنىڭ (سەرپ قىلغان نەرسىسى يەرگە تېرىلىپ) يەتتە باشاق چىقارغان، ھەر باشىقىدا 100 دان تۇتقان بىر دانغا ئوخشايدۇ، ئاللاھ خالىغان بەندىسىگە ھەسسىلەپ ساۋاپ بېرىدۇ. ئاللاھنىڭ مەرھەمىتى (چەكلىك ئەمەس) كەڭدۇر، (ئاللاھ مال سەرپ قىلغۇچىنىڭ نىيىتىنى بىلگۈچىدۇر). [1] ئايەتنى تىلاۋەت قىلىپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق جاكارلاپتۇ: ئى تىجارەتچىلەر! گۈۋاھ بولۇڭلاركى، مۇشۇ كارۋان بارلىق يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەكلەرنى ھەممىنى مەدىنىنىڭ پېقىر-مىسكىنلىرىگە سوۋغا قىلىۋەتتىم، ئۇ مۇسۇلمانلارغا سەدىقە بولسۇن.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ

---

[1] بەقەرە سۈرىسى 261-ئايەت

ئەنەۋدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمتىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەشئەرى قەبىلىسىدىكىلەر جىھادتا ياكى مەدىنىدە يېمەكلىك ئاز قالغاندا ھەممىسى بار يېمەكلىكلىرىنى بىر داستىخانغا يېغىپ، ئاندىن ئۆنى ئۆز-ئارا باراۋەر تەقسىم قىلىشاتتى، ئۇلار مەندىن، مەن ئۇلاردىندۇرمەن».[1]

يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئابىدە خاراكتېرلىك گۈزەل نەمۇنىلەر ساھابىلەر ۋە ئۇلارنىڭ يولىغا ئەگەشكەن سالىھلار تارىخىدىكى ئىش-ئىزلارنىڭ دېگىزدىن تامچىسىدۇر. پەيلاسوپلارنىڭ ئارمانىدىكى، مۇتەپەككۇرلارنىڭ خىيالىي دۇنياسىكى پەزىلەتلىك جەمئىيەت ساھابىلەر ۋە ئۇلارنىڭ يولىغا ئەگەشكەن سالىھلار ھاياتىدا رېئاللىقتا ئايلانغان.

ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ياشاپ، ئۇنىڭ شېپالىق ئابىچەشمىلىرىدىن سۇ ئىچكەن، ئىسلامچە قېرىنداشلىقنى ئەڭ يۇكسەك دەرىجىدە ئەمەلىيلەشتۈرگەن، قۇرئان كەرىم پرىنسىپلىرىنى ئۆزىگە مايماك قىلغان كىشىلەر تۈرسا، بىراۋ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قازىلىققا ئولتۇرۇپ ئىككى-ئۈچ يىلغىچە ئالدىغا ھېچقانداق دەۋا-دەستۇر كەلمەيدىغان، پەيلاسوپ ۋە مۇتەپەككۇرلار ئىزچىل چۈشەپ كېلىۋاتقان بۇ غايىۋى دۇنيا (پەزىلەتلىك جەمئىيەت) شۇلارنىڭ ھاياتىدا رويابقا چىقماي قالاتتىمۇ؟!

مەن تۆۋەندە بۇيۇك ساھابە ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ

[1] سەھىھۇل بۇخارى 2-توم 880-بەت ۋە مۇسلىم 4-توم 1944-بەت

ساھابىلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى ئەسلەش، ياخشى ئىش ۋە ئەخلاق-پەزىلەتلىرىگە ۋارىسلىق قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى ھەققىدە ئېيتقان مۇنۇ سۆزىنى تەقدىم قىلىمەن:

«تۇغرا يول ئىزلىگەن ئادەم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىغا ئەگەشسۇن! چۈنكى، ئۇلار مۇشۇ ئۈممەت ئىچىدە ئەڭ پاك قەلبكە، چوڭقۇر ئىلمىگە، يۈكسەك سەمىمىيەتكە ۋە توغرا يولغا ئىگە كىشىلەر ئىدى. ئاللاھ ئۇلارنى پەيغەمبىرىنىڭ سۆھبىتىگە ۋە دىنىنىڭ يارەمچىلىرى بولۇشقا تاللىغان. ئۇلارنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى توغرا بايقاپ، ئىش-ئىزلىرىغا ئىزچىل ئەگىشىڭلار، ئۇلار ھەقىقەتەن توغرا يولدىكى كىشىلەر ئىدى».

شەكسىزكى، ساھابىلاردىن كېيىنكى تابىئىنلار ۋە تابىئى تابىئىنلارنىڭ دەۋرى ساھابىلارنىڭ دەۋرىدىن قالسىلا پەزىلەت، يۈكسەكلىك ۋە ياخشىلىق جەھەتتە ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ياخشى دەۋرى مېنىڭ دەۋرىم، ئۇنىڭدىن قالسا مەندىن كېيىن كەلگەنلەرنىڭ، ئاندىن ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەرنىڭ دەۋرى».[1]

دېمەك، ياخشىلىق پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ دەۋرىدە، تابىئىنلارنىڭ دەۋرىدە ۋە تابىئى تابىئىنلارنىڭ زامانىدىن ئىبارەت مۇشۇ ئۈچ زاماندا بولىدۇ.

---

[1] سەھىھۇل بۇخارى 2-توم 938-بەت ۋە مۇسلىم 4-توم 1963-بەت

مۇسۇلمانلار قەدىمدىن ھازىرغىچە مەزكۇر ئۈچ دەۋر كىشىلىرىنىڭ پەزىلەت بۇلاقلىرىدىن سۇ ئىچىپ، ئۇلارنىڭ ئىسىل ئەخلاقلىرى بىلەن يول تېپىپ، ئۇلارنىڭ يولى بويىچە تەربىيەلىنىپ يۈكسەك مەدەنىيەت ۋە كاتتا شەرەپلەرگە ئېرىشىپ كەلمەكتە.

مۇسۇلمانلار جەمئىيىتى شەرئىي ھۆكۈملەردىن چەتنەپ كەتكەن، ئىسلامىي خىلاپەت ئىزنالرى سۇسلىشىپ قالغان بولسىمۇ، يەنىلا ئىسلام دىنى ھاياتلىق قانۇنى، مەدەنىيەت مەنبەسى بولۇشتەك ئاساسىي ماھىيىتىنى ساقلاپ كەلمەكتە. گەرچە ئىسلام ئەللىرىدىكى ھۆكۈمەتلەر ئىسلام قانۇنىغا ئەمەل قىلماي كېلىۋاتقان بولسىمۇ، يەنە بىر تۈركۈم جامائەتلەر ئىسلامنىڭ پرىنسىپلىرىغا مۇستەھكەم ئېسىلىپ، ساھابىلەر ھاياتىنى ئۆزىگە نىشان قىلىپ ئىزچىل ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە.

بۇ ئەسىردە دىن دۈشمەنلىرى ئىسلام دۇنياسىنى ھاۋايى-ھەۋەسلەرنىڭ كەينىدىنلا سوكۇلدايغان، شەخسىي مەنپەئەت ئۈچۈنلا ياشايدىغان، پرىنسىپلىق مەسىللەردە ئىتتىپاقلىشالمايدىغان، شەھۋەتپەرەس، شەرىئەت پرىنسىپلىرىدىن چەتنەپ، ھالال-ھارامنى ئايرىمايدىغان، ھاياتتا ھەقىقىي شەرەپ ۋە ئومۇمىي ئىسلام بىرلىكىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت يۈكسەك نىشاندىن ئاداشقان، ئۆزئارا دۈشمەن، ئىتتىپاقسىز دۆلەتلەرگە ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت رەزىل نىشانلىرىغا، ياۋۇز غەرەزلىرىگە يېتىۋېلىشتى.

سەن ئۇ مىللەتلەرنى ئىتتىپاق دەپ ئويلاپ قالسەن، ئەمەلىيەتتە

ئۇلارنىڭ دىلى ھەرخىل، ئۇلارنىڭ سانىغا قاراپ ئۇلارنى كۆپ دەپ ئويلاپ قالسەن، ئەمەلىيەتتە ئۇلار سەل ئۇستىدىكى كۆپۈكنىڭ ئۆزى.

ئاللاھ خالىسا بىز يۇقىرىدا تىلغا ئالغان بۇ ئەھۋال مەڭگۈ داۋاملاشمايدۇ. بۇ ئەھۋاللارغا خاتىمە بېرىش ئۈچۈن مۇسۇلمان پەرزەنتلىرى ئىسلام نىزامىنى ۋە قۇرئان كەرىمنى قانۇن قىلىدىغان دۆلەت بەرپا قىلىش ئۈچۈن غەيرەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىشى لازىم.

ئىسلام ئۇممىتى ئىرچىل جىھادلىرى، ئىنقىلابلىرى ۋە قارشىلىقلىرى ئارقىلىق زوراۋان زالىملارنىڭ تاجاۋۇزىدىن ۋە دىنسىز دەھرىيلەردىن قۇتۇلۇشى كېرەك.

مانا بۇ ۋاقىتتا مۇئمىنلەر ئاللاھنىڭ ياردىمىدىن خۇشاللىقتا چۆمىدۇ، ئاللاھ خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىدۇ، ئاللاھ غالىبتۇر، مۇئمىنلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر.

7- بۆلۈم، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ شەرەپلىك كەلگۈسى يارىتىشتىكى ئەھمىيىتى

قايسى بىر جەمئىيەتتە چىن ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئۇرۇنىنىڭ ئەسلى مەنىسى تاپسا، شۇبھىسىزكى، بۇ قېرىنداشلىق شۇ جەمئىيەتنىڭ شەرەپلىك كەلگۈسىنى بەرپا قىلىشدا ۋە بۈيۈك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈشىدە ناھايىتى زور رول ئوينايدۇ.

قېرىنداشلار! مەن تۆۋەندە ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ئالاھىدە گەۋدىلىك بولغان نەتىجىلىرىدىن بىر قانچىنى كۆرسىتىپ ئۆتىمەن:

(1) ئىسلامىي بىرلىكنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى

ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىلاھىي ئەقىدىگە باغلانغان، تەقۋادارلىق ئۈستىگە قۇرۇلغان، مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان (مۇئمىنلەر ھەققەتەن قېرىنداشلاردۇر)[1] دېگەن بۈيۈك شۇئارغا ۋە قىلچە تەۋرەنمەيدىغان (ھەققەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر) يەنى كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەپ بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ، دېگەن ئاساسى پرىنسىپنى چىقىش قىلغان بولغاچقا، بۇ قېرىنداشلىق ئاخىردا ئىسلامىي بىرلىكنى نەتىجە بېرىشى مۇقەررەردۇر.

[1] ھۇجۇرات سۈرىسى 10- ئايەت

دىنىمىز مۇكەممەل نىزامى ۋە ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئاممىباپ قانۇنىيىتى ئارقىلىق ئىرقچىلىق، نەسەپۋازلىق، قەبىلىۋازلىق، مىللەتچىلىك، قۇدا-باجىلىق، مەنپەئەتپەرەسلىك قاتارلىق تار دائىرىدىكى تەرەپپازلىقنى جاھىلىيەتنىڭ ئىپادىسى دەپ قارايدۇ.

بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: (ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىڭلار، تاپقان پۇل-مالىرىڭلار، ئاقماي قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بۇلۇپ كېتىپ، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىگە يارىدەم بەرمىسەڭلار)، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى ئاللاھنىڭ ئەمرى كەلگۈچە كۈتۈڭلار، ئاللاھ پاسىق قەۋمىنى (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىنىڭ چەك-چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ).[1]

ئاللاھنىڭ: (ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار... سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدىن ئىرق ۋە نەسەپ مۇناسىۋىتىگىلا ئاساسلىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلغان.

(خوتۇنلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ

[1] تەۋبە سۈرىسى 24-ئايەت

پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدىدىن قۇدا-باجىلىق مۇناسىۋىتىگىلا ئاساسلىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلغان.

((ئۇرۇق-تۇغقانلىرىڭلار) سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدىدىن مىللەتچىلىك مۇناسىۋىتىگىلا ئاساسلىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلغان.

(تاپقان پۇل-مالىرىڭلار، ئاقمايى قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار) سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدىدىن شەخسىي مەنپەئەتكىلا ئاساسلىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلغان.

((ياخشى كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار) سىلەر ئۈچۈن ئاللاھتىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدىدىن يۇرتۇزلىقىنلا ئاساسلىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلغان.

(سىلەر ئۈچۈن ئاللاھدىن، ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا) دېگەن سۆزىدە ئىسلامىي مۇناسىۋەت، ئىسلامىي رىشتىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش كېرەكلىكىگە ئىشارەت قىلغان.

يۇقىرىقى ئايەت ئۆزىنىڭ كەڭ ئۇقۇمى ۋە مول مەنىلىرى بىلەن

ئىرقچىلىق، قۇدا-باجىلىق، مىللەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىك، يۇرتۇزلۇق... قاتارلىق تار مەنىدىكى ئادەتتىكى مۇناسىۋەتلەرنى ئىسلامىي ئالاقە، ئىسلامىي مۇناسىۋەتلەردىن يۇقىرى ئورۇنغا قويۇشنى ئۇچىغا چىققان ئازغۇنلۇق ۋە ئىسلام ئەقىدىسىگە ئىنكار قىلغانلىق دەپ قارايدۇ. بۇنداق قاراشتىكى ئادەم مۇسۇلمانلىق سالاھىيىتىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇ ئاللاھنىڭ دەرتلىك ئازابىنى كۆتسۇن، ئاللاھ پاسىق قەۋمنى يەنى ئاللاھنىڭ دىنىنىڭ چەك-چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى ھىدايەت قىلمايدۇ.

بۇ قاراشلارنى تۆۋەندىكى ھەدىسلەر كۆچلەندۈرىدۇ:

1. ئىمام نەسەئىي ۋە باشقىلار پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىمكى ئاراڭلاردا جاھىلىيەتنىڭ دەۋاسىنى كۆتۈرۈپ چىقسا، ئۇنىڭ زۇۋانىنى يۇمدۇرۇپ قويۇڭلار».[1]

2. ئىمام ئەبۇ داۋۇد پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تەرەپپازلىقنىڭ نېمىلىكىنى توغرىسىدا سورالغاندا، مۇنداق جاۋاب بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «تەرەپپازلىق دېگىنىمىز قەۋمىڭنىڭ باشقىلارغا زۇلۇم قىلىشىغا ياردەم بېرىشىڭدۇر».[2]

3. ئىمام ئەبۇ داۋۇد پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قەبىلىۋازلىق قىلغان،

---

[1] سۈنەن نەسائى 5-توم 272-بەت

[2] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 4- 331-بەت

قەبلىسگە يان بېسىپ، ھەقسىز ئۇرۇش قىلغان ۋە قەبلىۋازلىق ئەقىدىسى ئۈستىدە ئۆلۈپ كەتكەن كىشى مەندىن ئەمەس».[1]

4. ئىمام ئەبۇ داۋۇد پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئاللاھ (ئىسلامنىڭ پەزىلىتى بىلەن) سىلەردىن جاھىلىيەتلەرچە تەكەببۇرلۇق ۋە ئەجدادلار بىلەن پەخىرلىنىش (ئىرقىي ئايرىمچىلىق)نى كەتكۈزۈەتتى».[2]

بۇ ھەدىسلەردىن ئايان بولۇشىچە، جەمەتپەرەسلىك، يۇرتۋازلىق ئاساسىدا دوستلىشىش ياكى دۈشمەنلىشىش ۋە شۇ ئاساستا ھەمدەمدە بولۇشۇش ياكى قارشى سەپ شەكىللەندۈرۈش ئىسلام قانۇنىغا قارشى چىققانلىق، جاھىلىيەت دەۋاسى قىلغانلىق دەپ قارىلىدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاغىسى ئەبى لەھەب باشقىلارنى ھىدايەتتىن توسقان ۋە ھەقتىن يۈز ئۆرىگەنلىكى ئۈچۈن ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە ئۇنىڭ يالقۇنلاپ تۇرغان دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. سەلمان فارسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ گەرچە ئەرەب مىللىتىدىن بولمىسىمۇ ھەقنى قوبۇل قىلىپ، ھىدايەت يولىغا ئەگەشكەنلىكى ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆز قوينىغا ئالغانلىقى، ھېچقانداق دەخلىسىز ئىسلامىي سەپتە تۇرالغانلىقى ئىسلام ئالاقىسىنىڭ باشقا ھەر قانداق

[1] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 4-توم 332-بەت

[2] سۈنەن ئەبۇ داۋۇد 4-توم 331-بەت ۋە سەھىھ ئىبنى ھىببان 9-توم 137-بەت

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالاقىلەردىن يۇقىرى ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىنىڭ دەلىلىدۇر.

بىر شائىر بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن:

نەسىبىڭگە ئىشىنىپ تەقۋالىقنى تاشلىما،
تەقۋا بولغاچ فارىسىي[1] ئىرىشتىغۇ شەرەپكە؟
ئەبۇلھەب ئىمانسىز، گەرچە نەسەب بەك ئېسىل،
ئۇچرىدىغۇ ئاللاھتىن ئەجەپ قاتتىق غەزەپكە.

يەنە بىر شائىر مۇنداق دېگەن:

ئاسراندى ئىنتىلىپ ئېسىل نەسەبكە،
ئۆزىنى نىسبەتلەر باققان تەرەپكە،
ئۆزگىگە قەيىس، تەمىم بەرسە ئىپتىخار،
باغلىدىم پەخرىمنى ھەق شەرىئەتكە.

ئەرەب مىللەتچىلىرى ھىندىستانلىق، ئىرانلىق، كوردىستانلىق، ئافرىقىلىق، ھىندىنۇزىيىلىك ياكى تۈركىيەلىك مۇسۇلمانلارنى قېرىندىشىمىز دەپ قارىمايدۇ. ئۇلارنىڭچە ئۇلار ئەرەب بولمىغانلىقى ئۈچۈن قېرىنداش بولۇشقا يارىمايدۇ دەپ ئويلايدۇ. بۇ ئىسلامغا، ئىسلامىي قېرىنداشلىققا قىلىنغان تۆزكورلۇق، ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىگە قىلىنغان ئاسىيلىق بولماي نېمە!!!

[1] سەلمان فارىسىنى دېمەكچى

ئسسلام بىز يۇقىرىدا سۆزلەپ ئۆتكەن مەڭگۈلۈك شۇئارى، ئەبەدىيلىككە ئىگە پىرىنسىپلىرى ئارقىلىق يېراق ئېقلىمدىكىلەرنى، ئوخشىمىغان ئىرقتىكىلەرنى، خىلمۇ-خىل تىلدىكىلەرنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرگەن ۋە چوڭقۇر رىشتىلەر بىلەن باغلىغان.

بۇ نېمىدېگەن بۈيۈك مۇناسىۋەت، نېمىدېگەن چوڭقۇر رىشتە ھە؟!

بىر ئىلاھقا، بىر پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرگەن ۋە بىر شەرىئەتكە ئەمەل قىلىدىغان مەيلى ئەرەب ياكى ئەجەم بولسۇن نەچچە يۈز مىليۇنلارچە، بەلكى مىلياردلارچە شەخس بۇ خىل مۇناسىۋەت دائىرىسىگە كىرگەندە؛ بۇ خىل رىشتىگە باغلانغاندا؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسى پۈتۈن يەرشارىدا بىر بايراق ۋە بىر خىلاپەت ئاستىغا جەم بولغاندا، بۇ بىرلىك نەقەدەر كۈچلۈك، ئىمتىيازلىق ۋە ھەيۋەتلىك بولۇپ كېتەر؟!...

ئىسلامنىڭ خەلقئارالىشىشى ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ نەتىجىلىرىدىن

شەكسىزكى، ئىسلامىي قېرىنداشلىق ئىلاھىي ئەقىدە چۈشەنچىسى ۋە ئىسلام رىشتىسى ئاساسىدا بارلىققا كەلگەنلا بولسا، پىدائىيلار ۋە مۇجاھىدلار ئالى ھىممەت، يۈكسەك ئىرادە ۋە ئۈمىدۋارلىق روھى بىلەن پۈتۈن يەر شارىدا ئىسلامىي دەۋەتنى ۋە ھەق نۇرىنى تارقىتىش ئۈچۈن دادىل قەدەملەر بىلەن ئاتلىنالايدۇ. بۇ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

جەريانىدا غەلبە ياكى شېھىدلىق ئوخشاشلا ئۇلارغا ئېلاھىي نېئمەت ھېسابلىنىدۇ.

خەلقلەرنىڭ مەدەنىيلەشتۈرۈش؛ ئىنسانىيەتنى شەرەپكە ئىرىشتۈرۈش؛ ئىلىم-مەرىپەت تارقىتىش؛ تاجاۋۇزچىلىق ۋە زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش، دۇنيانى مەدەنىيەت باغچىسىغا ئايلاندۇرۇش؛ باراۋەرلىك، ئەركىنلىك ۋە ئادالەت پرىنسىپلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش؛ ئىنسانلارنى بەندىلەرگە ئىبادەت قىلىشتىن ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشقا، دۇنيانىڭ تارلىقىدىن ئاخىرەتنىڭ كەڭرىلىكىگە، باتىل دىنلارنىڭ زۇلمىدىن ئىسلامنىڭ ئادالىتىگە چىقىرىشتىن ئىبارەت بۇ ئالىي غايە، ئۇلۇغۋار نىشانلار ساھابىلارنى، تابىئىينلارنى ۋە ئۇلارنىڭ توغرا يولىغا ئەگەشكەن ئىلگىرىكى ئاۋاڭگارتلارنى دۇنيانىڭ تەرەپ-تەرەپلىرىگە ئاتلاندۇرغان مەنىۋي كۈچلەر ئىدى.

قىسقىغىنە 35 يىل ئىچىدە مۇسۇلمانلارنىڭ دۆلىتى قۇرۇلدى، ھۆكۈمرانلىقى تىكلەندى، فارس ۋە رىمدىن ئىبارەت دۇنياغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان ئىككى چوڭ ئىمپېرىيە مۇسۇلمانلارغا باش ئەگدى، مۇسۇلمانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقى شەرقتە ھىندىستان، شىمالدا ئورۇسلارنىڭ ئەللىرىگىچە كېڭەيدى. شام، مىسىر ۋە ئافرىقا دۆلەتلىرى ئىسلام ھاكىمىيىتىگە قارام بولۇپ، ئىسلامنىڭ شەرىپىگە نائىل بولدى.

ئۇمەۋىيلەر دەۋرىدە ئۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقى شەرقتە ھىندىستان ۋە جوڭگۇ چېگرىلىرىغا، غەربتە ئەندەلۇس (ھازىرقى ئىسپانىيە ۋە

پۇرتۇگالىيە)غىچە كېڭەيگەن.

هارۇن رەشىدنىڭ بىر ۋەزىرى بۇيۇك ئىسلامنىڭ شان-شەرىپىنىڭ ئىزچىل كېڭىيىۋاتقانلىقىنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەرگەندە، هارۇن رەشىد ئاسماندا لەيلەپ كېتىۋاتقان بىر قۇرۇق بۇلۇتقا قاراپ: «خالىغان يەرگە بېرىپ يامغۇر ياغدۇرغىن، يېقىن كەلگۈسىدە سېنىڭ مول-هوسۇللىرىڭ بىزگە يېتىپ كېلىدۇ» دېگەنىكەن.

مۇسۇلمانلار شۇنداق مۇستەهكەم ئىسلام قېرىنداشلىق بىرلىكى ئاستىدا مىسىر، ئىراق، شام قاتارلىق ئەللەرنى فەتھى قىلغان.

مۇسۇلمانلار يەنە شۇنداق مۇستەهكەم ئىسلام قېرىنداشلىق بىرلىكى ئاستىدا فارس ئىمپېرىيىسىنى تەختىتىن غۇلاتقۇزۇپ، رىم ئىمپېرىيىسىنىڭ تەختىنى تەۋرىتىپ، يەرشارى خاراكتېرلىق چوڭ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگەن ۋە نۇرغۇن فەتھىلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرغان.

مۇسۇلمانلار شۇنداق مۇستەهكەم ئىسلام قېرىنداشلىق بىرلىكى ئاستىدا غەربكە قەدەم باسقاندا، ئۇقبە ئىبنى نافىئ رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ قىرغىقىدا ئارغىمىقى بىلەن سۇغا كېچىپ تۇرۇپ: «ئى مۇھەممەدنىڭ پەرۋەردىگارى! مۇشۇ دېڭىز بولمىغان بولسا، سېنىڭ دىنىڭنى ئۇستۇن قىلىش ئۈچۈن پۈتۈن دۇنيانى پەتىھ قىلغان بولاتتىم، ئى ئاللاھ، گۇۋاھ بولغىن!» دەپ تارىخي ئەھمىيەتكە ئىگە خىتابلارنى قىلغانىكەن.

يەنە ئۇرغۇپ تۇرغان مۇستەهكەم ئىسلام قېرىنداشلىق بىرلىكى ئاستىدا مۇسۇلمانلارنىڭ غەلىبىلىرى شەرققە يەتكەن.

قۇتەيبە ئەلباھىلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ جوڭگۇ ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يۇرتلارغا يۇرۇش قىلماقچى بولغاندا، ھەمراھلىرىدىن بىرى ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپ: ئى قۇتەيبە! تۇركلەرنىڭ زېمىنىغا بەك ئىچكىرىلەپ كەتتىڭ، خېيىم-خەتەرلەر تولا دەپ ئاگاھلاندۇرغاندا، قۇتەيبە كامىل ئىمانى بىلەن: ئاللاھنىڭ نۇسرىتىگە بولغان ئىشەنچىم بىلەن چوڭقۇرلاپ كىردىم، ئۆلۈم كەلسە قورال-ياراقنىڭ پايدىسى يوق، دەپ جاۋاب بەرگەن. قۇتەيبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ كەسكىن ئىرادىسىنى ھېس قىلغان ھەمراھى، ئى قۇتەيبە! بار، خالىغان يېرىڭگە بار، بۇنداق ئىرادىگە ئاللاھدىن باشقا ھېچكىم تاقابىل تۇرالمايدۇ، دېگەن.

قۇتەيبە ۋە ھېلىقى ھەمراھى ئىسلام ئەقىدىسى ئاساسىدا قېرىنداش بولۇشقان، ئاللاھنىڭ دىنىغا مۇستەھكەم ئېسىلىشقان، ئاللاھ ئۆلارغا ئىسلام دىنىنى تارقىتىش مەسئۇلىيىتىنى يۈكلىگەن كىشىلەردىن تۇرسا؛ ئۇلار بىر ئەزا ئاغرىسا پۈتۈن بەدەن ئۇيقۇسىزلىنىدىغان ۋە قېرىپ بىئارام بولىدىغان بىر تەنگە ئوخشايدىغان تۇرسا؛ ئىسلام سايىسى ئاستىدا مۇتلەق باراۋەرلىكتىن بەھرىمان بولغان، ئادەتتىكى بىرىنىڭمۇ باشقىلارغا بەرگەن ئامانلىق ئەھدىسى قاتارغا ئېلىنىدىغان، بىر يەڭدىن قول، بىر ياقىدىن باش چىقارغان، ئاللاھ يولىدا مۇستەھكەم سەپ ھاسىل قىلىپ جىھاد قىلىدىغان ئەزىمەتلەردىن تۇرسا؛ ئۇلار قانداقسىگە بىر-بىرىدىن ئەنسىرىمەي تۇرالسۇن؟!

مانا بۇ تۈيغۇ ئىنسانلارنى چىچىلاڭغۇ يەككىلىكتىن بىرلىككە، دۈشمەنلىكتىن دوستلىققا يېتەكلەيدىغان؛ بىر-بىرىنىڭ قايغۇ-ھەسرەتلىرى ۋە شاد-خۇراملىقلىرىغا ئورتاقلاشتۇرالايدىغان ئىسلامىي قېرىنداشلىقتىن سىرغىپ چىققان ئىدى.

ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ شەكىللىنىشىمۇ ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ نەتىجىسى

ھەر خىل ئېرق، ھەر خىل رەڭ، ھەر خىل تىللاردىكى مۇسۇلمان مىللەتلەر ئىسلامىي قېرىنداشلىق بايرىقى ئاستىغا جەم بولۇپ ئىلمىي، دىنىي ۋە سىياسىي جەھەتلەردە كىم ئېقتىدارلىق، تالانتلىق بولسا شۇ ئۆزىگە مۇناسىپ ھوقۇق ۋە خىزمەتلەرنى ئۈستىگە ئېلىش ئارقىلىق مۇكەممەل ئىسلام مەدەنىيىتىنى شەكىللەندۈرگەنىدى.

مۇسۇلمانلار ئەرەب بولسۇن ياكى ئەجەم بولسۇن ئۆزئارا ئىسلامىي قېرىنداشلازدۇر، قىساس، تۆلەم، دىيەتلەردە ھەممىسى باراۋەر. قايسىدۇر بىر ئادەتتىكى مۇسۇلمان بىركىشىگە ئامانلىق بەرسە بۇ ئامانلىق ئالاھىدە ئېتىبارغا ئېلىنىدۇ، ئۇلار دۈشمەنلەرگە قارىتا بىر سەپ ھاسىل قىلىدۇ، بىرىنىڭ يەنە بىرىگە تەقۋالىقتىن باشقا پەزىلىتى بولمايدۇ.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلەر ۋە ئۇلاردىن كېيىنكى مۇسۇلمانلارنى ئىسلام ئەقىدىسى ئاساسىدا قېرىنداش قىلىپ قويۇش ئارقىلىق بۈيۈك ئىسلامنىڭ ئادالىتىنى نامايان قىلىپ، مۇكەممەل ئىسلام مەدەنىيىتى شەكىللەندۈرۈشتە ئەرەبلەرنىلا

ئاساس قىلىۋالماستىن، بەلكى بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ ھەمكارلىششى، بىر گەۋدىلىششىنى كۆچەپ تەكىتلىگەن ۋە پۈتۈن تەشەببۇسىنى ساھابىلىرى ئارقىلىق ئەملىي ئۆرنەكلەرگە ئايلاندۇرغان.

مەسىلەن: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال ئىبنى رەباھ ئەلھەبەشى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن خالىد ئىبنى رۇۋەيھەنى، ئۆزىنىڭ قولىدا مۇسۇلمان بولغان زەيد ئىبنى ھارىسە بىلەن تاغىسى ھەمزە ئىبنى ئابدۇل مۇتتەلىبنى، سەلمان فارسى بىلەن ئەبى دەردائنى، خارىجە ئىبنى زەيد بىلەن ئەبى بەكرىنى ۋە ئەممار ئىبنى ياسىر بىلەن ھۇزەيفە ئىبنى يەمانىنى قېرىنداش قىلىپ قويغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قۇرەيشلىك بولمىغان مۇسۇلمانلارنىمۇ ئەملىي ئېقتىدارىغا قارىتا مۇھىم مەنسەپلەرگە تەيىنلىگەن. مەسىلەن: مەدىنىدە تۇھپىسى ئالاھىدە زور بولغان نۇرغۇن بۈيۈك ساھابىلەر بار تۇرۇقلۇق ھەبەشىستانلىق بىلالنى مەدىنىنىڭ ۋالىيلىقىغا تەيىنلىگەن، مۇجاھىدلار سېپىدە ئەبى بەكرى ۋە ئۆمەرگە ئوخشاش كاتتا ساھابىلار بار بولسىمۇ، زەيد ئىبنى ھارىسنىڭ ئوغلى ئۇسامە ئىبنى زەيدنى چوڭ قوشۇنغا باش قوماندان قىلغان.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مەنسەپ تەلەپ قىلغاندا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: «ئى ئەبۇ زەر! سەن سەل

ئاجىزراق، مەنسەپ ئىشى ئامانەت ئىشى دېمەكتۇر، مەنسەپنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىغان ۋە ئۆز جايىدا ئىشلەتمىگەن ئادەم قىيامەت كۈنى ئېغىر قايغۇ-ئەلەم ۋە ھەسرەت-نادامەتكە قالىدۇ.[1]

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ خىل پوزىتسىيەسىدىن ئوخشىمىغان ئىرق، رەڭ ۋە ئوخشىمىغان تىللىق مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىرنى بىرىدىن ئۈستۈن قىلىپ قويماسلىقى، بىر رەڭدىكىلەرنى يەنە بىر رەڭدىكىلەردىن، بىر تىلدىكىلەرنى يەنە بىر تىلدىكىلەردىن يۇقىرى ئورۇنغا قويماسلىقى ۋە پەرقلىق مۇئامىلە قىلماسلىقى ئىسلام دۆلىتى، ئىسلام مەدەنىيىتى ۋە ئىسلامنىڭ ئۇلۇغ شەرىپىنى قوغدىشقا ئورتاق سەپەرۋەر قىلغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئىسلام دىنى بۇ باراۋەرلىكنى پۈتۈن ئىسلام ئۈممىتىنىڭ پىرىنسىپىغا ئايلاندۇرغان. مۇشۇ باراۋەرلىكنى چىقىش قىلىپ نۇرغۇن ئەرەب بولمىغان كىشىلەرمۇ ئىسلام- مەزھەپ ۋە شەرئىي ئىلىم ساھەلىرىگە يۈزلىنىپ ناھايىتى يۇقىرى سەۋىيىگە يەتكەن ۋە دۇنيا ئەللىرىنىڭ كۆپ قىرلىق ئۈستازلىرىغا، ھەر ساھەلەردىكى بايراقدارلارغا ۋە پىشۋالارغا ئايلانغان. ھەر قايسى دەۋرلەردىكى ئىسلام ئەللىرىدە دىنىي ۋە ئىلمىي ساھەلەردىكى ئەمەلىي ئېقتىدارى ۋە يۈكسەك پەزىلىتى ئارقىلىق بۇيۇك ئىمتىيازلارغا ئىگە بولغان.

ئىبنى ئەبى لەيلا مۇنداق دەيدۇ: ئىيسا ئىبنى مۇسانىڭ

[1] سەھىھ مۇسلىم 3-توم 1457-بەت

ئەرەپچەرەسىراق ئادەم ئىدى، ئۇ بىر كۈنى مەندىن بەسىرەنىڭ ئاقساقلى كىم دەپ سورىدى؟ مەن ھەسەن ئەلبەسرى دېدىم، ئاندىن قالسىچۇ؟ دېدى، مەن مۇھەممەد ئىبنى سىيرىن دېدىم، ئۇ ئۇلار ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق دېدىم. مەككىنىڭ ئاقساقلىچۇ؟ دېدى، مەن ئەتا ئىبنى ئەبى رەباھ، مۇجاھىد، سەئىد ئىبنى جۇبەير ۋە سۇلايمان ئىبنى يەسارلار دېدىم، ئۇ: ئۇلار ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق، دېدىم. ئۇ مەدىنىنىڭچۇ؟ دېدى، مەن زەيد ئىبنى ئەسلەم، مۇھەممەد ئىبنى مۇنكەدىر ۋە نافىئ ئىبنى ئەبى نۇجەيھلەرنى تىلغا ئالدىم، ئۇ ئۇلارچۇ؟ دېدى، مەن ياق ئۇلارمۇ ئەرەب ئەمەس دېسەم، ئۇنىڭ چىرايى سەل-پەل ئۆزگەردى ۋە يەنە داۋاملاشتۇرۇپ: ئەھلى قۇبانىڭچۇ؟ دەپ سورىدى، مەن رەبىئەتۇرراي، ئىبنى ئەبى زەناد دەپ جاۋاب بەردىم، ئۇ ئۇلار ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق دېدىم. ئۇنىڭ يۈزى قاردىشقا باشلاپ: يەمەنىنىڭ پېشۋاسى كىم؟ دەپ سورىدى، مەن تاۋۇس، ئۇنىڭ ئوغلى ۋە ئىبنى مۇنەببىھ، دەپ جاۋاب بەردىم، ئۇ ئۇلار ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق دېدىم. ئۇنىڭ تومۇرلىرى كۆپۈپ كەتتى-دە، ئورنىدىن دەس تۇرۇپ خۇراسانىنىڭ پېشۋاسى كىم؟ دەپ سورىدى، مەن ئەتا ئىبنى ئابدۇللاھ خوراسانى دەپ جاۋاب بەرسەم، ئۇ ئەتا ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق دېدىم. ئۇنىڭ يۈزى قاپقارا بولۇپ كەتكەندى، مەن سەل-پەل قورقتۇم، ئۇ شامنىڭ پېشۋاسى كىم؟ دەپ سورىدى، مەن مەكھۇل دەپ جاۋاب بەرسەم، ئۇ مەكھۇل

ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ياق دېدىم. ئۇ دەرغەزەپكە كېلىپ، كۆپە شەھرىنىڭ پېشۋاسى كىم؟ دەپ سورىدى، ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، مەن ئۇنىڭدىن قورقمىغان بولسام ھەكەم ئىبنى ئۇتبە ۋە ئەممار ئىبنى ئەبى سۇلايمان دەيتتىم، لېكىن مەن ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى شۇملۇقنى ھېس قىلىپ، ئىبراھىم نەخەئى ۋە شەئبي دېدىم، ئۇ: ئۇلار ئەرەبمۇ؟ دەپ سورىدى، مەن ھەئە دېدىم، ئۇ (ئاللاھۇ ئەكبەر) دەپ تەكبىر ئېيتتى-دە، قەلبى ئارام تاپقاندەك بولدى.

دېمەك، ئەرەبلەردىن باشقا مۇسۇلمانلارمۇ ئۆز ئېقتىدارى، تالانتى ۋە ئەقلىي-ئېقتىدارىغا ئاساسەن ئىسلام دۇنياسىدا ئىلمىي، سىياسىي ۋە دىنىي ساھەلەردە يۇقىرى مەرتىۋىلەرگە ئېرىشكەن.

بەلكى تېخى يۇكسەك ئىلمىي ئېستىدات ۋە يۇقىرى مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولغانلارنىڭ خىلى كۆپ ساندىكىلىرى ئەرەب ئەمەس ئىدى. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە، ئىمام سىيبۇەيھ، ئىمام بۇخارى، ئەلبىيرونى، ئەلخارەزمى، ئەررازى ۋە ئىبنى سىنا قاتارلىقلار ۋە ئۇلاردىن باشقا فىقھى، تېبابەت، ئالگىبرا، پەلسەپە، تىلشۇناسلىق، تارىخ، ئاسترونومىيە ساھەلىرىدە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ھەر قايسى ئىلىم-پەن ساھەلىرىنىڭ بايراقدارلىرىغا ئايلانغان نۇرغۇن كىشىلەر غەيرى ئەرەبلەر ئىدى.

تەمۇرىيلەر خانىدانلىقىنىڭ ئوتتۇر ئاسىيا ئىسلام مەدەنىيىتىگە قوشقان تۆھپىلىرىگە كۆز يۇمۇش مۇمكىن بولمىغانىدەك، ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ سەلجۇقىيلار خانىدانلىقىغىمۇ قانچىلىك ۋىجدان

قەرزى بارلىقىنى ئۇنتۇماسلىقىمىز لازىم. يەنە شۇنىڭدەك بۈيۈك ئوسمانىيلار خىلاپىتىنىڭ پارلاق ئىسلام مەدەنىيىتىگە قانچىلىك شۆھرەت، ئىززەت، گۈللىنىش ئاتا قىلغانلىقىنى تەسۈرلەپ بولغىلى بولمايدۇ.

بىز يۇقىرىدا تىلغا ئالغان بۈيۈك شەخسلەر، ئۇلۇغ خانىدانلىقلارنىڭ نوقۇل ئەرەب مىللىتىگىلا تەۋە ئەمەسلىكىنى چۈشەنگىنىمىزدە ئىسلام دىنىنى ئەقىدە، ئىبادەت ۋە قانۇن نۇقتىسىدىن چۈشەنگەن ۋە قوبۇل قىلغان بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ ئەرەب ياكى غەيرى ئەرەب بولۇشىدىن، ئاق تەنلىك ياكى قارا تەنلىك بولۇشىدىن قەتئىينەزەر تارىختىن بۇيان ئىسلام مەدەنىيىتىگە قانچىلىك قان-تەر سەرپ قىلغانلىقىنى، قانچىلىك بەدەللەرنى تۆلىگەنلىكىنى، قانچىلىك پىداكارلىقلارنى كۆرسەتكەنلىكىنى بىلمۇالالايمىز.

يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ۋە ئېلىنمىغان ھەرخىل ئېرق، ھەرخىل تىل، ھەرخىل رەڭلەردىن تەركىپ تاپقان بۈيۈك شەخس ۋە ھۆكۈمەت ئاپپاراتلىرىنى شۇنداق پىداكارانە روھقا، شۇنداق ئالىي ھىممەتلەرگە ئىگە قىلالىغىنى ئىسلام دىنىمىزنىڭ (مۇئمىنلەر ھەققەتەن قېرىنداشلاردۇر) ۋە (ھەقىقەتەن ئاللاھ نىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام دىندۇر) دېگەن شوئارى ئىدى.

ئىسلام ئۇممىتى ئەسلىدىنلا ئۆزىگە مۇناسىپ بولغان ھۆكۈمرانلىقىنى ۋە ئۆزىنىڭ ئەسلى شەرىپىنى قولغا كەلتۈرسەكەن، ئىلىم-پەن ۋە مەدەنىيەت ساھەسىدە يېتەكچىلىك رولىنى قايتا جارى

قىلدۇرسىكەن دېگەن ئۈمىددە يۇقىرىقى قۇرلارنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتتۈم.

ياۋروپا ئەللىرى بىرقانچە ئەسىر ئىسلام مەدەنىيىتى ۋە ئىسلام ئىلمىي مائارىپىنى قوبۇل قىلىپ، شۇ ئىلىملارنىڭ ئۇل ھازىرلىشى بىلەن ھازىرقىدەك ماددىي مەدەنىيەتنىڭ چېكىگە، ئىلىم-پەننىڭ يۇقىرى پەللىسىگە يېتەلىگەن. بۇ، خەلقئارادىكى ئىنساپلىق مۇتەپەككۇرلار، ئالىملار ئېتىراپ قىلغان يەكۈندۇر.

فېينا ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن فاكۇلتېتىنىڭ مۇدىرى مەشھۇر ئالىم شىبرىل 1927- يىلى ئېچىلغان ئىنسان ھەققىدىكى قورۇلتىيدا مۇنداق دېگەن: مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدەك بىر كىشىنىڭ ئىنسانىيەتكە مەنسۇپ ئىكەنلىكىدىن پۇتۇن ئادەملەر ئىپتىخارلىنىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ ساۋاتسىزلىقىغا قارىماي بىزدەك ياۋروپالىقلار يەنە ئىككى مىڭ يىلدىن كېيىن قولغا كەلتۈرەلىسەك ئۆزىمىزنى بەختلىك ھېس قىلىدىغان بىر بۈيۈك قانۇننى ئون نەچچە ئەسىر ئىلگىرىلا بەرپا قىلالىغان.

ئەنگلىيىلىك تارىخشۇناس ۋىلىز «ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ شەكىللىنىشى» ناملىق كىتابىدا مۇنداق دېگەن: ياۋروپا ھاكىمىيەت ۋە ئىقتىسادىي قانۇنلىرىنىڭ كۆپىدە ئىسلام دىنىغا قەرزدار.

گوستاف لوبۇن ئۇستازى لىبرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى نەقىل قىلىدۇ: مۇسۇلمانلار تارىخ سەھنىسىگە چىقمىغان بولسا ياۋروپانىڭ يېڭى ئويغىنىشى بىر قانچە ئەسىر كېچىكىپ كەتكەن بولاتتى.

لېن بويچە «ئىسپانىيەدىكى ئەرەبلەر» ناملىق كىتابىدا مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمانلار ئىسپانىيەدە مەدەنىيەت ۋە ئىلىم-پەنگە لەپىلدەتكەن ۋاقىتلاردا ياۋروپا تېخىچە ساۋاتسىز، بىلىمسىز ۋە ئىلىم-پەندىن مەھرۇم ھالدا ياشايتتى.

ئىسلامىي جەمئىيەتتىكى ھەمكارلىشىش روھىمۇ ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ نەتىجىلىرىدىندۇر

مۇسۇلمان ئۆزئارا باشقا مۇسۇلمانلار بىلەن قېرىنداش ئىكەنلىكىنى؛ ئۇنىڭغا زۇلۇم قىلسا بولمايدىغانلىقىنى؛ ئىغىرچىلىقلاردا ياردەمسىز قويسا ئاللاھ ئالدىدا ھېسابقا تارتىلىدىغانلىقىنى؛ ئۆزى ياخشى كۆرگەن نەرسىنى قېرىندىشىدىغا ياخشى كۆرمىگۈچە كامىل مۇئمىن بولالمايدىغانلىقىنى؛ خوشنىسىنىڭ ئاچ ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزى توق ياشاۋەرسە كامىل مۇسۇلمان بولالمايدىغانلىقىنى؛ ئۆزئارا باشقا مۇسۇلمان قېرىنداشلىرى بىلەن خۇشال-خۇراملىق ۋە قايغۇ-ئەلەمدە بىر تەن، بىر بەدەنگە ئوخشاش بولۇشنى كېرەكلىكىنى چۈشىنىپ يېتىپ، مۇشۇ خالىس قېرىنداشلىقنىڭ ئەسلى مۇددىئاسىنى چىن قەلبىدىن ھېس قىلغان ۋاقىتتا ئىسلامىي قېرىنداشلىق يېپىلىرى بىلەن چىگىلگەن، ئىمان رىشتىسى بىلەن باغلانغان مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىغا قارىتا بار كۈچى بىلەن ئۆزئارا ياردەملىشىش، ھەمكارلىشىش، مېھىر-شەپقەت يەتكۈزۈش ۋە قېرىنداشلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىدىن ئەلا كۆرۈشتىن ئىبارەت بۇيۇك ئۇقۇملارنى ئۆز ۋۇجۇدىدا ئەمەلىيلەشتۈرەلەيدۇ.

بولۇپمۇ، يامان كۈنلەردە، ياردەمگە مۇھتاج بولغان ۋاقىتلاردا بۇ قېرىنداشلىق ھەقىقىي تەسىرىنى كۆرسىتىدۇ. مانا بۇلار، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ ئادەتتىكى ئىپادىلىرى ۋە ئىمانىنىڭ تەقەززاسىدۇر.

بىز يۇقىرىدا تارىختىن ئۆرنەكلەرنى، ئۇلۇگلەرنى مىسال كەلتۈرۈش ئارقىلىق مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ ئۆزئارا ھەمكارلىشىش، كۆيۈنۈش، مېھىر-شەپقەت يەتكۈزۈش ۋە باشقا قېرىنداشلىرىنى ئۆزىدىن ئۈستۈن بىلىش روھى توغرىسىدا توختىلىپ ئۆتتۇق. شۇنداقلا ھەربىر مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ بىر-بىرى ئۈستىكى قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىنى توغرا تونۇپ، ئۆز ئارا ھەمكارلىشىش بۇرچىنى ياخشى ئادا قىلىشنىڭ ئىنتايىن زۆرۈر ئىكەنلىكىنى ئەسلەتتۇق.

ھەربىر باي زاكىتىنى تولۇق ئادا قىلىش ئارقىلىق نامراتلىق مەسىلىسىنى ھەل قىلغىلى بولىدىكەن، شۇنداقلا شەرىئەتنىڭ قانۇن-تۈزۈملىرى توغرا رەۋىشتە تەتبىقلىنىش ئارقىلىق جىنايەت ئاممىلىرىنى تۈگەتكىلى بولىدىكەن.

شەرىئەت ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەن، ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ تەسىرى زورايغان، ئىجتىمائىي جەمئىيەتتە تەقۋادارلىق ئىزنالىرى ئومۇمىي كەيپىياتقا ئايلانغان دەۋرلەردە نامراتچىلىق مەسىلىسىنىڭ ھەل بولغانلىقى، كىشىلەر ئارىسىدا مېھىر-مۇھەببەت، قوللاپ-قۇۋۋەتلەش ۋە كۆيۈنۈش تۈيغۇسىنىڭ ئومۇملاشقانلىقى، دۇشمەنلەرگە قارىتا قارشى سەپ ھاسىل قىلىپ، پۈتۈن كۈچىرى ۋە شېرىك گۇماشتىلىرىنى ساراسىمگە سالالىغانلىقى پاكىت تەلەپ قىلمايدىغان ھەقىقەتتۇر.

مانا بۇلار، ئىسلام ئۈممىتى خالىس ئىسلامىي قېرىنداشلىق

سايىسىدا ۋە ئىلاھىي ئەقىدە شۇئارى ئاستىدا قولغا كەلتۈرىدىغان مۇھىم نەتىجىلەردۇر.

ئىي مۇسۇلمان ياشلار! مۇشۇ بۇيۇك قېرىنداشلىق ئاساسىدا سىلەر مۇستەھكەم ئىسلامىي بىرلىكنى، ئىسلامنىڭ يەرشارىلىشىشىنى، ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ قايتا گۈللىنىشىنى قولغا كەلتۈرەلەيسىلەر، ئىمان بايرىقى لەپىلدەپ تۇرغان بارلىق ئەللەردىن ئىجتىمائىي ھەمكارلىقنىڭ قۇدرىتىنى ھېس قىلالايسىلەر.

ئىي مۇسۇلمان ياشلار! مۇسۇلمانلارنىڭ چوڭ بىرلىكنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ئاللاھنىڭ دىنىنى پۈتۈن دۇنياغا تارقىتىش، ھىدايەت نۇرلىرىنى چېچىۋاتقان ئىسلام مەدەنىيىتىنى تېخىمۇ يۇكسەلدۈرۈش ئۈچۈن ۋە ئىسلامىي جەمئىيەتتە ھەمكارلىق ۋە ئۆز مەنپەئەتىدىن باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى يۇقىرى بىلىش تۇيغۇلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇشۇڭلار ئۈچۈن ئىسلامىي قېرىنداشلىق روھىنى قەلبىڭلارگە تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇڭلار.

ئىسلامىي جەمئىيەت يىمىرىلگەن ئىسلام ھاكىمىيىتىنى قايتا قۇرۇپ چىقىشتا، قولدىن كەتكەن شەرەپلىرىنى قايتۇرۇۋېلىشتا قەلبىلىرىدە دىنغا بولغان ئىخلاس ۋە يۇكسەك مۇھەببەت ئوتلىرى يالقۇنلاۋاتقان، ئۆز-ئارا ئاللاھ يولىدا ياخشى كۆرۈشكەن ۋاپادار مۇخلىس ئەزىمەتلەرگە ئىنتايىن مۇھتاج! ئاللاھ ھەممىگە قادىردۇر.

8- بۆلۈم، خاتىمە

ئىي ئىسلامي ئاۋانگارتلار ۋە دەۋەتچىي يىگىتلەر! سىلەر ئىسلامنىڭ شان-شەرىپىنى قايتا تىكلەشتىكى، ئىسلام دۆلتى ۋە ئىسلام بىرلىكىنى بەرپا قىلىشتىكى ئۈمىد يۈلتۈزلىرى.

سىلەر دەۋرىمىزدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسلام خىلاپىتىنى قايتا قۇرۇش ۋە ئىنسانلارنىڭ قولىدىن كەتكەن بۈيۈك شەرىپىنى قولغا كەلتۈرۈش ئارزۇسىدىكى چولپانلار.

مۇسۇلمانلار سىلەرنى نىجاتكارلار، ھەق دەۋەتچىلىرى، ھىدايەت مەشئەللىرى ۋە ھۆرلۈك ھامىيلىرى دەپ ئاتاشماقتا.

ئىي يېگىتلەر! سىلەر بارلىق ئىشلاردا باشقىلارغا ئۈلگە بۈلۈڭلار.

ئىسلامي قېرىنداشلىق پىرىنسىپلىرىغا چىڭ ئېسىلىشتا، قېرىنداشلىق روھىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا، قېرىنداشلىق ھەق-ھوقۇقلىرىنى ئادا قىلىشتا، قېرىنداشلىقنىڭ تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش ۋە ئۇنىڭ نەتىجىلىرىنى قولغا كەلتۈرۈشتە ئۆزۈڭلارنىڭ ئۈلگىلىك رولىڭلارنى جارىي قىلدۇرۇڭلار. چۈنكى، ئىنسانىيەت ئالمىدە ئۈلگە ۋە نەمۇنىنىڭ تەسىر كۈچى ئىنتايىن يۇقىرى بولىدۇ.

ئىنسانىيەت تارىخى قايىللىق ۋە ھۆرمەت ئىلكىدە شۇنداق گۈزەللىك بېرىدۇكى، ئىسلام دىنى جەنۇبىي ھىندىستان، سىرىلانكا، ھىندى ئوكيان ئەتراپىدىكى بىر قىسىم ئارال دۆلەتلەر، تىبەت،

جۈملىدىن بىر قىسىم رايونلىرى، فىلىپپىن، ھىندونېزىيە، مالاي يېرىم ئارىلى، ئوتتۇرا ئافرىقا، سېنگال، نىگېرىيە، سومالى، تانزانىيە، ماداغاسقار، زەنجىبار ۋە ئۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن ئەللەرگە مۇسۇلمان تىجارەتچىلەرنىڭ ئادىل مۇئامىلىسى، ئىخلاسمەنلىك بىلەن قىلغان دەۋەتلىرى، سەمىمىيىتى ۋە ئېسىل ئەخلاقلىرى ئارقىلىق تارقالغان. مۇسۇلمان تىجارەتچىلەر گەپ-سۆزلەردىكى مۇلايىملىقى، مۇئامىلىلەردىكى سەمىمىيلىكى ئارقىلىق ئۇلارغا ئۇلگە بولغان، نەتىجىدە يۇقىرىقى ئەل مۇسۇلمانلىرى ئۆز ئىختىيارلىقى، ئىپتىخار تۇيغۇسى بىلەن ھېچقانداق جەڭگى-جىدەلسىزلا ئىسلامنى قوبۇل قىلغان.

ناۋادا ئۇ مۇسۇلمان تىجارەتچىلەر ياخشى مۇئامىلىلىرى، سەمىمىي قېرىنداشلىقلىرى ۋە ئېسىل ئەخلاقلىرى بىلەن ئۇلارغا ئۇلگە بولۇپ، ئۇلارنى قايىل قىلمىغان بولسا بۇ نەچچە يۈز مىليونلارچە ئادەملەر قانداقسىگە ئىمان ئېيتىپ ئىسلامنىڭ ئادالىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشەلىسۇن؟!

ئىسلام دەۋىتىنى ئەخلاقلىرىدا ئىسلام پرىنسىپىنى ئەكىس ئەتتۈرەلەيدىغان، ئىسلامي پىكىر-ئەندىزىلەرنى ئۆز خاراكتېرىگە ئايلاندۇرغان، ئەمەلىي ھەرىكەتلىرىدە ئىسلامي پەزىلەتلەرنى رويابقا چىقارغان، ئۆز ئارا ئاڭلىق قېرىنداش بولۇشقان ئىخلاسمەن مۇئمىن ياشلارنى كۆرگىنىدە قانچە شادلىنىپ كېتەر ھە؟!

ئىسلام ھەرىكىتى يېڭى ئەسىردە ئەخلاقلىرى ۋە ئىش-

ھەربىرىمىز ئىنسانلىق باشقىلارغا ئۈلگە بولايدىغان نەمۇنىلىك شەخسلەرنى، تەقۋادارلىق ۋە قېرىنداشلىقتا باشقىلاردىن ئالاھىدە پەرقلىنىدىغان دەۋەتچىلەرنى؛ باشقىلارنى سۆزلىرى بىلەن تەسىرلەندۈرۈشتىن بۇرۇن ئەمەلىيىتىي بىلەن تەسىرلەندۈرەلەيدىغان بىر تۈركۈم ياشلارنى تەقدىم قىلالىغاندىلا، ئىمانىغا سادىق مىليۇنلارچە چىن مۇسۇلمانلار بارلىققا كەلتۈرگىلى، بەلكى ئىسلامىي دەئۋەت ساھەسىدە زور ئۈتۈقلارنى، ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈرگىلى بولىدۇ.

مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ غەلىبىسى قانداق قولغا كەلگەن؟!

خۇددى شەھىد سەييد قۇتۇپ ئېيتقىنىدەك، مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىنى زېمىنىدىكى ئىمانىڭ ھەربىرىتچان كارتونلىرىغا، زېمىندا مېڭىپ يۈرگەن قۇرئانلارغا، باشقىلار ئۈلار ئارقىلىق ئىسلامنى كۆرەلەيدىغان تىرىك ئابىدىلەرگە ئايلاندۇرغان ۋە شۇ سەۋىيىدىكى مۇئمىنلارنىڭ قولى ئارقىلىق ئىسلام نۇسرەتكە، غەلىبىگە مۇۋەپپەق بولالىغان.

ئەمەلىيەتتىمۇ، مەيلى قۇرئان كەرىم بولسۇن ياكى ھەدىسلەر بولسۇن ھەقىقىي مۇسۇلمانلار تەرىپىدىن ئەمەل قىلىنمىسا، ھېچبىر ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرالمايدۇ، ھەرقانداق ئۇلۇغۋار قائىدە-پرىنسىپلارمۇ ئەمەلىي ھەربىرىمىز ئۈنىڭ ھېچقانداق قىممىتى بولمايدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تۇنجى نىشانىنى ۋەزنەسىھەت قىلىش، خۇتبە سۆزلەش ۋە پەلسەپە سېستىمىسى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئادەم تەربىيىلەش، ئۇلارنىڭ ۋىجدانىنى تاۋلاش ۋە ئۇممەت بەرپا قىلىشقا قاراتقان ئىدى.

قۇرئان كەرىم پىكرىي يېتەكچىلىك رولىنى تامامەن ئۆتىيەلەيتتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەقەت بۇ پىكرىنى كۆرگىلى بولىدىغان ۋە تۇتقىلى بولىدىغان تىرىك ئادەملەرگە ئايلاندۇرۇش ۋەزىپىسىلا بار ئىدى.

مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پىكرىنى شەخسىلەرگە، ئىمانىنى ئەمەلگە ئايلاندۇرغان ۋە قۇرئان كەرىم ئارقىلىق مىڭلارچە كىشىلەرنىڭ قەلب بەتلىرىنى نۇرلاندۇرغان، قۇرئان كەرىم ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قارىتا ئۇلارغا كۈچ ۋە مەدەت بەخش ئېتىپ تۇرغان ۋاقىتىدىلا ئىسلام غەلىبە قىلالىغان.

ئۇ ۋاقىتتىكى ئەھۋاللارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئادەم مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېلىپ كەلگەن ئىسلام زادى قانداق نەرسە، ئۇ ئاللاھنىڭ ھوزۇرىدىن ۋەھىي ئېلىپ كەلدىمۇ ياكى ھەربىكەت قىلىۋاتقان بۇ ئادەملەرنىمۇ؟! دەپ ئويلاپ قالاتتى.

ئىسلامىي ساھەدە ھەربىكەت قىلىۋاتقانلار ۋە دەۋەتچىلەر شەخسىيەتچىلىك، ھەسەتخورلۇق ۋە ئاداۋەتخورلۇق پاتقاقلىرىغا پېتىپ قالغاندا، ئىسلام ھەربىكتىنىڭ ئۆڭۈشسىزلىقى ۋە مەغلۇبىيىتى باشلىنىدۇ.

ئىسلامىي ساھەدە ھەربىرىمىز قىلىۋاتقانلار ئارىسىدا ئۆچ-ئاداۋەت ۋە ئىتتىپاقسىزلىق يامراپ كەتسە، دۇنيا ئەللىرىدە ئىسلامنىڭ ئومۇملىشىشى قانچىلىك قىيىنچىلىقلارغا دۇچ كېلەر ھە؟!

يۇرت-يۇرتلاردىكى مۇسۇلمانلار بىر-بىرى بىلەن زىددىيەتلىشىپ، جەڭگى-جىدەل، ئۇرۇش-ماجرا كوچىلىرىغا كىرىپ كەتسە مۇتەپەككۇر ئالىملار ۋە ئىسلاھاتچىلارنىڭ خەلىپىلىك قۇرۇشتىن ئىبارەت بۇيۇك غايىسى سۇسلىشىپ قالماسمۇ؟!

ئۆزئارا ئاداۋەتلەشكەن ۋە جاڭجاللاشقان جامائەلەرنىڭ ئەھۋالى شائىرنىڭ مۇنۇ شېئىرىدىكى كىشىنىڭ ھالىغا ئوخشاپ كېتىدۇ.

قىلمىز شىكايەت، ھەر يۇرتلار ئارا
تارقىغان پىتنىدىن، نىزا-تەپرىقتىن،
قاراپ باق ھەركىشى نىشانلىق ياشار،
ۋە لېكىن ئاربىدا ئىز يوق ئۆملۈكتىن.
ھەر گورۇھ بار دەيدۇ ئۆزىگە رەھبەر،
كۆرۈنمەس ئاربىدا رەھبەردىن ئەسەر.

مەن ۋە باشقا ئىسلاھاتچى مۇتەپەككۇرلار مۇنداق قارايمىز: بۇ ھەربىر ۋە جامائەلەر دەۋەتچىسى تەرىبىلەشتە، شەخس يېتىلدۈرۈش ۋە ئۇممەت شەكىللەندۈرۈشتە، قېرىنداشلىق روھىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا، ئۆزئارا مېھىر-مۇھەببەت ۋە ھېمداشلىق تۇيغۇلىرىدا ئىسلامىي كۆرسەتمىلەر بويىچە ماڭغان بولسا، ئۇلار چوقۇم

دۇنيادا ئىززەتكە ئېرىشكەن ۋە رىزقى كەڭ بولغان بولاتتى. زوراۋانلار، زالىملار ۋە دىنسىزلارنىڭ تەختلىرىنى ئۆرۈپ، پۈتۈن مۇسۇلمان ئەللىرىدە ئىسلام خەلىپىلىكىنى بارلىققا كەلتۈرگەن، رىمىندا ئاللاھنىڭ دىنىنى كەڭ تارقىتالىغان بولاتتى.

ئى دەۋەتچىلەر! پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ يولىغا ئەگەشكەن ئىلگىرىكى ئاۋانگارتلار ئىسلامنىڭ ئۇلۇغ شەرىپىنى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىنى ۋە قۇرئانىي ئاساستىكى بۇيۇك دۆلىتىنى ساختا قېرىنداشلىق، ساختا مۇھەببەت ۋە ئىتتىپاقسىزلىق ئارقىلىق قولغا كەلتۈرگەن دەپ ئويلامسىلەر؟!

ئىسلامنىڭ يەر شارىلىششى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىغا مۇستەھكەم ئېسىلماستىن ۋۇجۇتقا چىققان دەپ ئويلامسىلەر؟

ئىسلام دۆلىتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئاساس سالغان، ئاللاھنىڭ دىنىنى تارقاتقان كىشىلەر ئۆز-ئارا قېرىنداش بولۇشقان، ئۆزئارا مېھر-شەپقەت، سىلە - رەھىم قىلىشىدىغان كىشىلەردىن ئەمەس ئىدى، دەپ ئويلامسىلەر؟

ئى مۇسۇلمان ياشلار! يېتەكچىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇھاجىرلار بىلەن ئەنسارىلارنى قېرىنداش قىلىپ بولۇپ، ئەۋىس ۋە خەزرەج قەبىلىسىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ بولۇپ ئاندىن مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىنى قۇرغانلىقىنى تارىختا ئوقۇمىدىڭلارمۇ؟!

پەيغەمبىرىمىزنىڭ بۇ تېرىشچانلىقلىرى پۈتۈن مۇسۇلمانلارنى بىر سەپكە تىزىپ (ھەممىگىلار ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار) دېگەن بايراق ئاستىدا ۋە (سىلەرنىڭ دىنىڭلار ھەققىتەن بىر دىندۇر، مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇرمەن، مېنىڭ ئازابىمدىن قوقۇڭلار) دېگەن شۇئار ئاستىدا دۇنيادا يېتەكچى خەلپىلىك قۇرۇش، يەرشارىدا ھەقىقەتپەرۋەر ئۈممەت بەرپا قىلىش، ئېگىز چوققىلارغا تەۋھىد بايرىقىنى تىكلەش ۋە كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ئەركىنلىك، ئادالەت ۋە باراۋەرلىك پرىنسىپلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن ئىدى.

يەھۇدىيلار ئەۋس بىلەن خەزرەجنىڭ بىرلىكىنى بۇزۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ جاھىلىيەتتىكى كونا ئىختىلاپلىرىنى ئەسلىتىپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا جىدەل چىققىلى تاس-تاس قالغاندا، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى چۈشەندۈرۈپ: «ئاللاھ سىلەرنى ئىسلامغا ھىدايەت قىلىپ، سىلەرنى ئەزىز قىلىپ، سىلەردىن جاھىلىيەت ئاسارەتلىرىنى ئۆزۈل-كېسىل تازىلاپ، سىلەرنى كاپىرلىقتىن قۇتقۇزۇپ بىرلەشتۈرگەندىن كېيىن، مەن ئاراڭلاردا تۇرسام جاھىلىيەتنىڭ دەۋاسىنى قىلىپ، بۇرۇنقى كاپىرلىققا قايتىپ بىر-بىرىڭلارنىڭ بۇيۇنلىرىغا قىلىچ سالامسىلەر؟»[1] دېگەندە بۇ ئايەت نازىل بولغان: (ئى مۇئمىنلەر! ئەگەر ئەھلى كىتابتىن بىر پىرقىغە ئىتائەت قىلساڭلار، مۇئمىن بولغىنىڭلاردىن كېيىن، ئۇلار سىلەرنى

[1] ئۇسۇدۇلغابە 1-توم 223-بەت

كاپىر قىلىپ قويىدۇ، سىلەرگە ئاللاھنىڭ ئايەتلىرى ئوقۇلىۋاتقان (يەنى ۋەھيي ئۈزۈلۈپ قالماي ئاللاھنىڭ ئايەتلىرى نازىل بولۇۋاتقان) ۋە ئاراڭلاردا ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى (ھايات) تۇرغان تۇرسا، قانداقمۇ كاپىر بولىسىلەر، كىمكى ئاللاھقا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىدىكەن، ئۇ توغرا يولغا يېتەكلەنگەن بولىدۇ).[1]

ئي مۇسۇلمان ياشلار! ئاراڭلاردا ھەقىقى قېرىنداشلىق بەرپا قىلىڭلار، بىرلىكىڭلارنى مۇستەھكەملەڭلار، ئۆزئارا ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە لايىق قېرىنداش بولۇڭلار، خالىس تەۋبە قىلىش ئارقىلىق ئۆزۈڭلارنى ئىسلاھ قىلىڭلار، گۇزەل ئەخلاقىڭلار ۋە ئەمەلىي ئىش-ھەرىكىتىڭلار ئارقىلىق كىشىلەرگە ئۆلگە بولۇڭلار، باشقىلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش ئارقىلىق تەسىر كۆرسىتىڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار ۋە ئەتراپىڭلاردىكىلەرنىڭ قېرىنداشلىق ھەقلىرىنى ئادا قىلىڭلار، ئىسلام ئارقىلىق مېھىر-مۇھەببەت ۋە ئىتتىپاقلىقىڭلارنى چىڭىتىڭلار، قۇرئان كەرىمنىڭ ھىدايىتىگە ئېسىلىپ مېھرىبان ۋە ساداقەتمەن قېرىنداشلاردىن بولۇڭلار.

ئاشۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى سىلەر غەلىبە قىلىسىلەر، ئاللاھنىڭ قوشۇنى ئەلۋەتتە غەلىبە قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، خالىغان ئەمەللەرنى قىلىڭلار، قىلغان ئەملىڭلارنى ئاللاھ، ئاللاھ نىڭ پەيغەمبىرى ۋە مۇئمىنلەر كۆرۈپ تۇرىدۇ...).[2]

---

[1] ئالى ئىمران سۈرىسى 100-101-ئايەتلەر

[2] تەۋبە سۈرىسى 105-ئايەت

(بۇنىڭدا (ھەقىقەت ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزىدىغان) قەلبىكە ئىگە ئادەم ياكى (ۋەز-نەسىھەتكە) ھۆزۈرى قەلب بىلەن قۇلاق سالىدىغان ئادەم ئۈچۈن ئەلۋەتتە ۋەزنەسىھەت بار).[1]

كىتابىمىزنى «جېمى ھەمدۇ-سانالار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر» دېگەن دۇئا بىلەن ئاخىرلاشتۇرىمىز.

[1] قاف سۈرىسى 37-ئايەت